

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO FAKULTETO
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

INGRIDA TATARŪNĖ

SAVIVALDOS INSTITUCIJŲ ADMINISTRAVIMAS

**ZARASŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
DALYVAVIMO REGIONŲ PLĖTROJE PATIRTIS
IR GALIMYBĖS**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovas
doc. dr.
Aleksandras Minkevičius**

TURINYS

ĮVADAS	3
<i>I. PROBLEMOS ANALIZĖ</i>	5
1.1 Zarasų rajono savivaldybės pristatymas	5
1.2 Problemos formulavimas	8
<i>II. REGIONŲ PLĖTROS TEORIJS</i>	9
2.1 Regioninės plėtros samprata	9
2.2 Regionų plėtra ir globaliniai procesai	11
2.3 Regionalizacijos poveikis ekonominei plėtrai	12
2.3.1 Regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai modelis.....	12
2.3.2 Pagrindiniai regionų ekonomikos augimo veiksniai.....	16
2.3.3 Regioninės plėtros decentralizacija	17
2.3.4 Bendruomenių vaidmuo regionų plėtroje	18
2.3.5 Miestų zonų vaidmuo regioninėje plėtroje.....	19
2.3.6 Bendradarbiavimas regione ir tarp regionų.....	21
2.4 Regioninės plėtros įgyvendinimo priemonės.....	23
2.5 Regioninę plėtrą įgyvendinančios institucijos	24
<i>III. JUNGTINĖS KARALYSTĖS REGIONŲ PLĖTROS PATIRTIS</i>	28
3.1 Regionų regeneracijos teorija ir jos praktinis taikymas Jungtinės Karalystės Šiaurės Vakaruose (regioninis centras- Manchester).	28
3.2 Kūrybinių industrijų plėtros teorija ir jos praktinis taikymas Jungtinės Karalystės Šiaurės Rytuose (regioninis centras –Newcastle).....	29
3.3 Jungtinės Karalystės regioninės plėtros patirties taikymo Lietuvos regionuose galimybės..	32
<i>IV. ATSKIRŲ REGIONŲ TYRIMAS REGIONINĖS PLĖTROS POŽIŪRIU</i>	35
4.1 Nacionalinės regioninės politikos regionas – Utenos apskritis.....	36
4.2 Tikslinis Ignalinos AE regionas.....	41
4.3 Euroregionas „Ežerų kraštas”	45
4.4 LEADER+ regionas	47
4.5 Tarptautinis pasienio regionas Lietuva-Latvija-Baltarusija.....	51
4.6 Pasienio Regionas Daugavpils- Zarasai.....	54
4.7 Atskirų regionų tyrimo regioninės plėtros požiūriu apibendrinimas	56
<i>V. ZARASŲ RAJONO DALYVAVIMO REGIONŲ PLĖTROJE GALIMYBĖS</i> Error! Bookmark not defined.	
IŠVADOS	61
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA	64
PRIEDAI.....	68

IVADAS

Didėjanti žinių svarba, spartėjantys technologiniai procesai, infrastruktūros tobulinimas, bendradarbiavimas, efektyvesnis valstybinės ir vietos valdžios institucijų funkcijų pasiskirstymas, - visa tai daro teigiamą įtaką ekonominei plėtrai, o pastaroji veda prie subalansuotos gyvenimo kokybės. Tai pagrindiniai veiksniai, skatinantys regionalizacijos procesą.

Skirtingi plėtros tempai atskiruose teritoriniuose vienetuose sąlygoja didėjančią regioninės politikos svarbą. Regionų probleminius klausimus galima spręsti taikant naujausias regionų plėtros koncepcijas, lavinant gebėjimą orientuotis bei veikti konkurencinėmis sąlygomis tiek privačiose, tiek valstybinėse institucijose. Lietuvos regionų gebėjimas mobilizuoti bendruomenės jėgas, bei lanksčiai reaguoti į ekonominių bei politinių veiksmų įtaką lems tai, ar sugebėsime panaudoti globalizacijos jėgas savo naudai.

Problema. Dažnai savivaldybės savo plėtros planuose numato investicijas į rajono strateginius projektus, neatsižvelgdamos į regioninės plėtros būtinumą ir galimybes. Dėl to mažesnių savivaldybių strateginiams projektams įgyvendinti sunku pritraukti ES fondus ar valstybės investicijas, o investavus dažnai negaunamas lauktas rezultatas dėl pernelyg lokalaus objekto reikšmingumo. Savivaldybių vadovai sunkiai pripažįsta regionų plėtros politikos privalumus prieš savarankišką plėtrą. Tam turi įtakos ir tai, kad iki šiol veikiančios regioninę plėtrą vykdančios subjektai (regioninės agentūros, biurai) nekelia savivaldybių pasitikėjimo, o jų veikla dažnai formali.

Tyrimo tikslas. Įvertinti atskirų regionų išteklius, gebėjimus ir plėtros potencialą, pateikti pasiūlymus bei rekomendacijas Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimui regionų plėtroje vystant strategines plėtros sritis.

Tyrimo uždaviniai.

1. Atlikti užsienio ir Lietuvos mokslinės literatūros autorių darbų apžvalgą ir išskirti, efektyviausius regionų plėtros modelius.
2. Įvertinti užsienio regionų plėtros patirtį ir išskirti Lietuvos regionams pritaikomą patirtį.
3. Ištirti ir aprašyti Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimą regionų plėtroje. Įvertinti atskirų regionų regioninę plėtrą, politiką ir administravimo principus bei pristatyti galimus efektyviausius atskirų regionų plėtros sprendimus.

4. Pateikti išvadas ir rekomendacijas Zarasų rajono savivaldybei dalyvauti regionų plėtroje bei atskirų regionų plėtros gebėjimams stiprinti.

Tyrimo objektas. Regioninę plėtrą vykdančios Lietuvos bei pasienio su Latvija ir Baltarusija regionai, kurių plėtroje dalyvauja Zarasų rajono savivaldybė.

Pagrindinių sąvokų interpretacija.

1. *Regionalizacija* – sudėtingas, geografinėje erdvėje vykstantis regionų formavimo procesas, pagrįstas politinių, ekonominių, socialinių ir kultūrinių santykių plėtra. Kai valstybė tampa per dideliu junginiu, kad sugebėtų rūpintis kasdieninėmis gyventojų problemomis, reikia decentralizuoti sprendimų laisvę regioninėms ir vietinėms valdžios institucijoms;

2. *regionas* – šios sąvokos interpretavimas šiame darbe skiriasi nuo pateiktos Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatyme. Regionas čia – konkreti iš atskirų administracinių vienetų sudaryta teritorija, pasižyminti tam tikromis gamtinėmis, demografinėmis, etninėmis ir kultūrinėmis, socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, nusprendusi kartu siekti bendrų plėtros tikslų.

Hipotezė. Tam tikrų strateginių plėtros tikslų rajonų savivaldybėms naudingiau siekti aktyviai dalyvaujant regionų plėtroje.

Tyrimo etapai.

1. Mokslinės užsienio ir Lietuvos autorių literatūros analizė, pateikiant teorines išvadas.
2. Didžiosios Britanijos regionų plėtros patirties analizė.
3. Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimo regionų plėtroje ir efektyviausių strateginių investavimo į regionų plėtrą sprendimai.

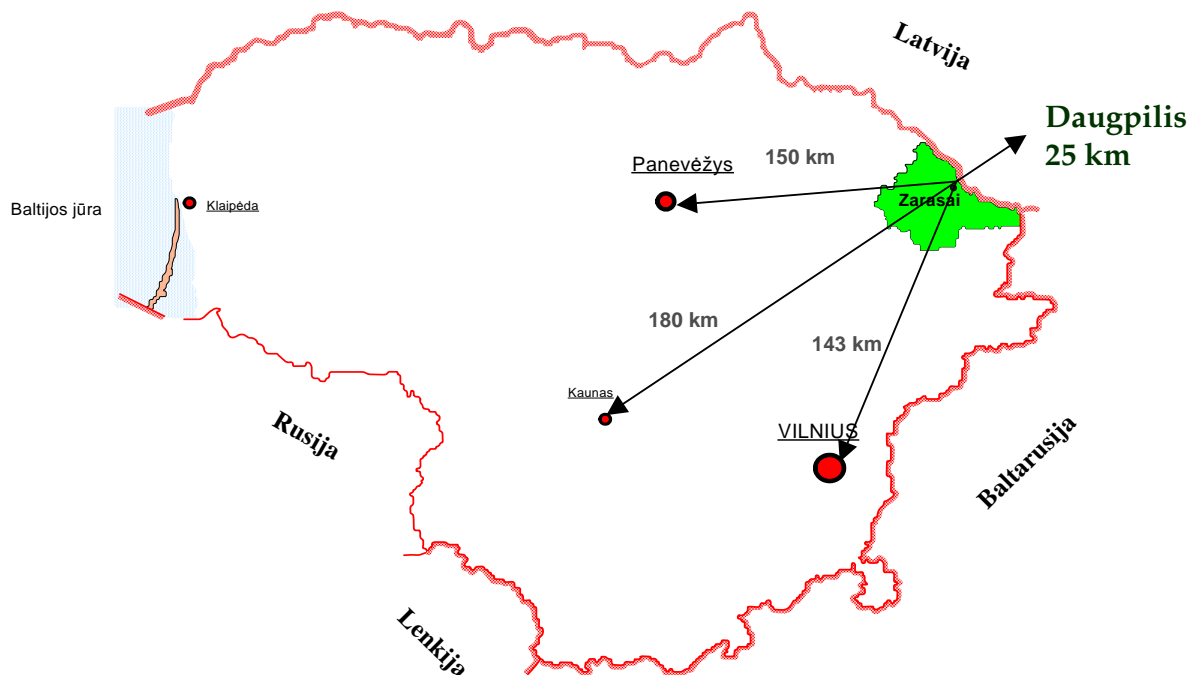
4. Pateikiamos išvados ir rekomendacijos Zarasų rajono savivaldybei dėl dalyvavimo regionų plėtroje.

I. PROBLEMOS ANALIZĖ

Remiantis LR Regioninės plėtros įstatymo 5 straipsniu, nacionalinė regioninė politika įgyvendinama ir regioninės plėtros planavimas atliekamas apskrityse. Tačiau iki šiol dėl neapibrėžtų regioninės plėtros funkcijų, nepakankamo finansavimo ir motyvacijos stokos apskričių viršininko administracijos (kaip regioninės plėtros institucijos) vaidino itin nežymų vaidmenį plėtojant regiono ekonomiką ir koordinuojant regioninę plėtros projektus savivaldybėse. Kol tradicinė regioninė valdžia patiria krizę dėl neefektyvių „iš viršaus į apačią“ valdymo metodų ir jų nesugebėjimo patenkinti vis labiau diferencijuotus skirtingų interesų grupių poreikius, savivaldybės ieško kitų būdų užsibrėžtiems plėtros tikslams pasiekti.

1.1 Zarasų rajono savivaldybės pristatymas

Zarasų rajonas išsikūręs pačiame Lietuvos pakraštyje, jos šiaurės rytų dalyje. Šiaurinė rajono dalis ribojasi su Latvijos Respublika. Rajonas užima 1334 km² plotą, kas sudaro 18,53 proc. Utenos apskrities ir 2,04 proc. šalies teritorijos. Rajono centras - Zarasų miestas - yra 183 km į šiaurės rytus nuo Kauno, 150 km į šiaurę nuo Vilniaus, 25 km į pietryčius nuo Daugpilio ir tik 3 km nuo Latvijos sienos (1 pav.).

1 pav. Zarasų rajono geografinė padėtis

Zarasų rajonas - pats ežeringiausias rajonas Lietuvoje – net 296 ežerai, kas sudaro virš 10 proc. rajono teritorijos. Kiti 33,7 proc. Zarasų rajono teritorijos sudaro miškai, kur vyrauja pušynai. Pažymėtina kad šis rajonas išsiskiria ypatingai gražiu kraštovaizdžiu, kurį pabrėžia ir reljefo skirtumai, kalvos ir daubos. Zarasų rajone yra du regioniniai parkai: Gražutės ir Sartų. Rajone yra 30 istorijos paminklų.

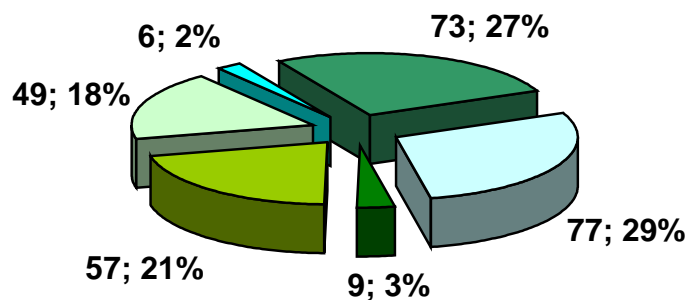

2 pav. Zarasų rajono teritorija

Zarasų rajono savivaldybė – vidutinio dydžio, tačiau viena rečiausiai apgyvendintų savivaldybių Lietuvoje. Zarasų rajono užimtų gyventojų pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis aiškiai atspindi savivaldybių specializaciją, pagal savivaldybės veiklos prioritetus ir galimybes.

Zarasų rajono savivaldybėje didžiausia dalis užimtųjų dirba švietime ir pramonėje – 12,4 % ir 22,1, tuo tarpu bendri Utenos apskrities atitinkami rodikliai yra artimesni Lietuvos rodikliams: dirbantieji pramonėje sudaro 32,2 %, o dirbantieji švietime - 16,4 %. Antra pagal populiarumą ekonominės veiklos sritis Zarasų rajone yra sveikatos priežiūros ir socialinio darbo sfera, kur dirba 15,2 % visų užimtų gyventojų, šis rodiklis Lietuvoje yra 8,6 %, o Utenos apskrityje sudaro – 9,2 % . Tokie skaičiai parodo, kad Zarasų rajonas nėra pramoninis, todėl čia galėtų būti plėtojama kita veikla, pvz. transportas, sveikatos sektorius, turizmas, kitos paslaugos nemažiau svarbios Lietuvos ekonomikoje.

2005 m Zarasų rajone veikė 271 įmonė. Jų pasiskirstymas pagal įmonių veiklos kryptis pateikiamas 3 paveiksle. Pagal įmonių pasiskirstymą daugiausia įmonių Zarasų rajone veiklą vykdo gamybos ir paslaugų sritys, kiek mažiau prekybos srityje. Tai yra dėsninga Zarasų rajonui, kadangi tai rajonas su menkomis gamybos veiklos perspektyvomis, turėtų būti orientuojamas į paslaugų teikimą.

■ Gamyba □ Paslaugos ■ Statyba ■ Prekyba □ Maitinimas, apgyventinimas ■ Kita

Šaltinis: Zarasų rajono savivaldybė

3 pav. Zarasų rajono įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sritis, 2005m.

Vertinant Zarasų rajono plėtrą per pastaruosius penkerius metus, galima būtų įvardinti teigiamus rajono plėtros pokyčius socialinėje srityje – atidaryta nauja ligoninė, restruktūrizuotas socialinių paslaugų teikimas, įkurtas socialinių paslaugų centras, renovuotos miesto mokyklos, rekonstruota viešoji biblioteka. Tačiau vis dar neefektyvus rajono kaimo mokyklų tinklas.

Sunkiai Zarasuose sekasi plėtoti vietos ekonomiką ir turizmą. Dar nepriklausomybės metais prieš antrąjį pasaulinį karą Zarasų miestui buvo suteiktas kurorto statusas, sovietmečiu tūkstantiniai poilsiautojų srautai į Zarasus plaukė iš Sovietų Sąjungos. Tačiau turizmo sektoriaus klestėjimas Zarasuose baigėsi prasidėjus privatizavimo karštinei – turizmo bazės, viešbučiai ir restoranas buvo privatizuoti, daugelis jų ir šiandien nenaudojami, apgriuvę. Nors dėl gausių ir turizmo plėtrai ypač patrauklių gamtinių išteklių, visos iki šiol atliktos Zarasų rajono plėtros galimybių studijos pranašauja turizmo ir susijusių verslų plėtrą rajone, o turizmo plėtra išskirta kaip vienas iš plėtros prioritetų tiek Zarasų rajono plėtros plane 2000-2004m., tiek Ignalinos Atominės elektrinės regiono plėtros plane 2004-2010m., kuriuo Zarasų rajono savivaldybė vadovavosi kaip pagrindiniu oficialiu planavimo dokumentu, kol kas šiai sričiai plėtoti finansinių išteklių pritraukti nepavyko.

1.2 Problemos formulavimas

2004-2006 m. ES struktūrinių fondų paskirstymo viešajam sektoriui rezultatai pradžiugino nedaugelį. Paaiškėjo, kad didžiausią paramą gavo miestai ir rajonai, turintys didžiausią politinę įtaką ir lobistinius gebėjimus. Tuo tarpu mažesnėms savivaldybėms, investavusioms dideles sumas į projektinės dokumentacijos rengimą, teko nusivilti.

Zarasų rajono savivaldybės administracija 2004-2006 m. iš viso pateikė dešimt paraiškų Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramai gauti. Tik vienam projektui iš dešimties buvo gautas finansavimas. Ne ką geriau sekėsi ir kaimyninėms savivaldybėms. Galbūt nesėkmės, o gal profesinė branda paskatino kaimyninių savivaldybių specialistus ir politikus bendradarbiauti, dalytis patirtimi, kartu ieškoti plėtros galimybių.

Kaimyninių savivaldybių bendradarbiavimą Lietuvos pastaraisiais metais ypač suaktyvino Europos Sąjungos iniciatyvų Pietų prioriteto programa INTERREG IIIA, kurios pagrindinis tikslas – skatinti bendradarbiavimą pasienyje su Latvija ir Baltarusija. Tarp savivaldybių Lietuvoje ir Latvijoje, kiek mažiau Baltarusijoje, užsimezgė bendradarbiavimas, atsirado bendrų siekių.

Zarasų rajono savivaldybė kartu su partneriais pateikė aštuonis projektus INTERREG IIIA programos paramai gauti. Septyni iš aštuonių pateiktų projektų buvo finansuoti. Pirmieji laimėti didesnės apimties projektai savivaldybių vadovams ir specialistams leido pajusti, kad formuojant skirtingas rajonų plėtros kryptis, siekiant pritraukti finansinių išteklių į regionus, bendradarbiavimas tarp savivaldybių gali būti ypač naudingas.

Planuojant Zarasų rajono ekonominę plėtrą 2007-2013 m. nejučia 25 km. nuo Zarasų esantis Latvijos antrasis pagal dydį miestas Daugpilis ir o plėtra tampa svarbesni nei iki šiol regioninės politikos plėtros centru buvusi Utena, bendrų plėtros tikslai sieja su pamažu atsigaunančiu (ekonominė prasme) dar vienu svarbiu Zarasų kaimynu – Visagino miestu. Šie pokyčiai ir teigiama bendradarbiavimo patirtis leidžia galvoti apie kitokią, nei nacionalinę, regioninę politiką.

Atskirų regionų plėtra tampa ypač svarbi siekiant pasinaudoti galimybėmis numatytomis Europos Sąjungos 2007-2013 metų finansinėje perspektyvoje.

Kaip su ribotais savivaldybių gebėjimais ir ištekliais pasiekti geriausių plėtros rezultatų? Šiame magistro darbe į regionės plėtros galimybes siekiama pažvelgti iš savivaldybės pozicijų, kuri šiandien turi teisę rinktis kaip plėtoti savo teritoriją.

II. REGIONŲ PLĖTROS TEORIJOS

2.1 Regioninės plėtros samprata

Regionų plėtra yra toks regioninės sistemos funkcionavimo būdas, kuris nukreiptas į teigiamą gyvenimo lygio ir kokybės dinamiką, aprūpintą pastovia, subalansuota teritorijos potencialų (socialinio, kultūrinio, išteklių, ūkio, ekologinio) reprodukcija.

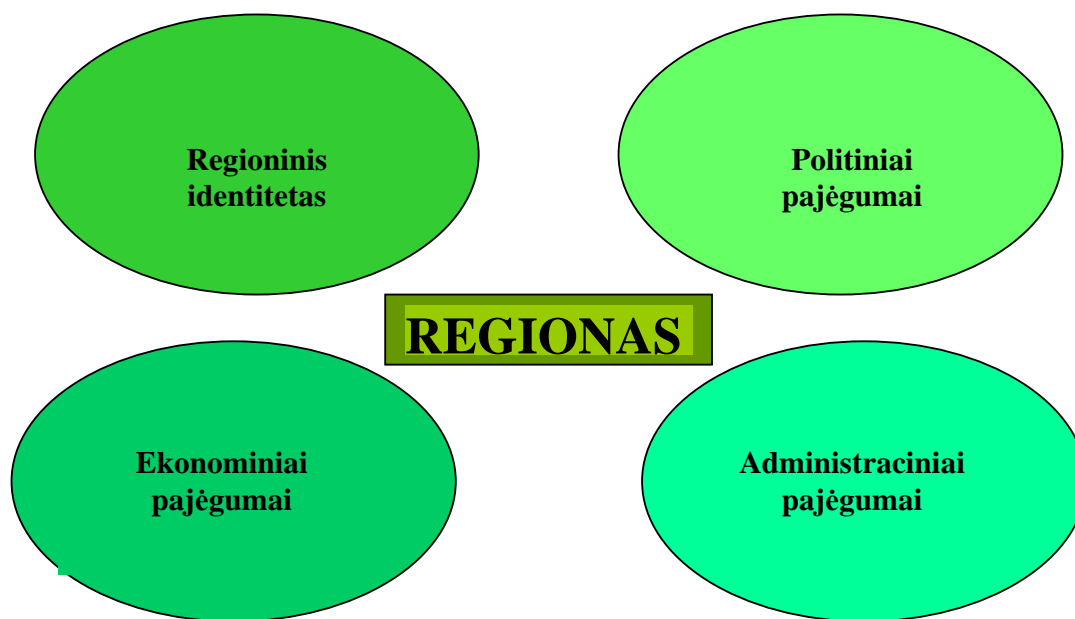
Regioninis valdymas suprantamas kaip gebėjimas integruoti ir formuoti vietinius interesus, organizacijas, bendruomenes, kitas socialines grupes arba kaip sugebėjimas atstovauti regionus ir kurti strategijas su privačiais dalyviais, valstybe, institucijomis, kitais regionais ir valdžios institucijomis (Dapkus R., Railienė G., Regiono ūkio plėtra. Kaunas, 2006, P.4).

Mokslinėje literatūroje keletas termino „regionas“ apibrėžimų. Daugumą iš jų būtų galima grupuoti pagal tris kategorijas:

- *homogeniškumą;*
- *centriškumą;*
- *planavimą.*

Remiantis homogeniškumo kriterijumi, regionus suformuoja tam tikros zonos, pasižyminčios tam tikromis tik joms būdingomis savybėmis (ekonominėmis, socialinėmis, politinėmis). Centriškumo kategorija reiškia, kad populiacija bei ekonominė veikla koncentruojasi į specifinius veiklos centrus (didmiesčius). Planavimo kategorija reiškia, kad regionai ir ekonominė veikla juose formuojami pagal iš anksto parengtus planus, atsižvelgiant į įgyvendinamas politikos priemones (Ten pat, P.9). Autorės nuomone, regiono kategorija priklauso nuo regiono specifikos, tačiau tas pats regionas skirtingose srityse gali būti plėtojamas pagal skirtingas kategorijas.

Regionas nebūtinai turi sutapti su tam tikro subjekto (šalies) sienomis. Terminas „regionas“ gali apibrėžti ir grupę regionų, susijungusią į vieną didesnę, peržengiantį nacionalines valstybės sienas. Anot M.Cuddy, kad būtų įmanoma regiono, kaip atskiro vieneto plėtra, regionas privalo atitikti tam tikras charakteristikas.

4 pav. Regiono struktūrinės charakteristikos pagal M. Cuddy

Regioninis identitetas. Siekiant mobilizuoti bendruomenės pastangas tam, kad būtų pasiekti bendri tikslai, svarbu atkreipti dėmesį į regiono identiteto stiprumą, t.y., ar stipriai gyventojai susiję su regionu, svarbu suvokti regionų reikmes. Identitetas, bendras tikslas, pasitikėjimas savo jėgomis turėtų būti vystomi visuose regiono lygmenyse – apskričių, miesto, seniūnijų, bendruomenių. Kaip pavyzdį galima paminėti Žemaitijos regioną, kuris kuriame labai stiprus identiteto suvokimas, susijęs su tam tikrais papročiais.

Ekonominiai pajėgumai. Regionas privalo turėti bent minimalius ekonominius pajėgumus tam, kad taptų efektyviu teritoriniu vienetu bei išlaikytų tam tikrą autonomijos lygmenį. Jis turi būti turtingas tam tikrais gamtiniais ištekliais, žaliavomis. Regionas turi vykdyti tam tikrą ekonominę veiklą, kad išlaikytų savo administracines struktūras, finansiškai remtų plėtros programas, dalyvautų kaip lygiavertis savarankiškas vienetas tarp kitų regionų. Ekonominiai pajėgumai regionui reikalingi ir dėl to, kad būtų remiamas verslas.

Politiniai pajėgumai. Funkcionuojančiam regionui reikalingas efektyvus demokratinis valdymas, kad būtų tinkamai pasirūpinta bendruomenės interesais. Vakarų šalyse būdingos tam tikros suinteresuotojų grupės, nevyriausybinės organizacijos, kurios rūpinasi ir tenkina visuomenės poreikius, sprendžia socialinius, ekonominius bei aplinkosauginius regiono klausimus. Tai gali būti įvairios su aplinka susijusios organizacijos, moterų ar darbuotojų teises ginančios grupės bei kitos nevyriausybinės organizacijos.

Administraciniai gebėjimai. Regiono administracija privalo administruoti, rengti regioninės politikos planą ir užtikrinti efektyvų šios politikos įgyvendinimą. Regioninės administravimo institucijos privalo reaguoti į įmonių poreikius, teikti tiesioginę ir netiesioginę paramą. Tai gali būti konsultacijos seminarai, įvairūs mokymai, konferencijos (Ten pat, P.11-12).

Remiantis įvairiais moksliniais požiūriais galima teigti, kad nėra visuotinai priimto regionų plėtros proceso apibrėžimo, nes šis procesas yra kompleksinis. Šiuo atveju modelis turėtų būti vertinamas regiono plėtros kontekste, atsižvelgiant į esminius regiono plėtros principus ir regiono plėtros proceso aspektus, o galutiniam rezultate jis turi prisidėti prie regiono ekonominio potencialo augimo bei gyvenimo lygio ir kokybės gerinimo.

2.2 Regionų plėtra ir globaliniai procesai

Terminas „regionas“ gali apibrėžti ne tik valstybės viduje susiformuojančius teritorinius darinius, bet globalinį regioną, peržengiantį nacionalinės valstybės sienas. Vienas iš tokių regiono pavyzdžių yra pati Europos Sąjunga.

Geografiškai globalizacija išskėlė du regionalizacijos bruožus. Vienas iš jų – tautų, valstybių įsijungimas į didelius regionus, kuriuos būtų galima pavadinti multinacionaliniais ar virš nacionaliniais. Kitas regiono tipas, papildantis viršnacionalinį, yra regionas šalies viduje („mikroregionas“), kuris, susietas su miestu, yra pagrįstas labiau ekonominėmis, nei politinėmis sienomis.

Globalizacijos jėgos taip pat susijusios su regionalizmo plėtra subnacionaliniame lygyje. Regionų prekybinių blokų formavimasis ir mikroregionų vystymasis šalies viduje yra vienas kitą papildantys procesai. Tie patys globaliniai procesai, kurie skatina regionų aljansų vystymąsi, reikalauja ir atskirų miestų bei kraštų restruktūrizavimo. Regioninių prekybinių susitarimų sudarymas ir daugianacionalinių prekybinių blokų kūrimas pavertė regionus ir miestus nauja ekonomine erdve tarptautinėje rinkoje. Stiprūs miestai tapo mikroregionų centrais, suteikiančiais potencialą pasisekimui tarptautiniame ūkyje. Anksčiau egzistavę kaip varžovai, kaimyniniai miestai ir regionai suvokė, kad jie varžosi ne vienas su kitu, o su kitais miestais ir regionais visame pasaulyje (Kavaliauskienė V., Svarbiausios ekonominės problemos globalizacijos aspektu. Panevėžys, 2002, P.422).

Pagrindinius tokių mikroregionų bruožus galima apibrėžti taip:

- regionai varžosi globaliniame ūkyje; valstybė ekonomiškai yra lengviau suprantama kaip regionų sambūris;
- ekonomiškai stiprius regionus charakterizuoja svarbūs centriniai miestai;
- regionai sėkmingiausiai gali varžytis, strategiškai suderindami politikas, liečiančias žmogiškųjų išteklių vystymą, žemės panaudojimą, socialinius dalykus, akademinis tyrimus, tokiais būdais, kurie užtikrina efektyvią konkurenciją globalinio ūkio nišoje.

Mikroregionai užtikrina aktyvaus, strateginio vystymosi potencialą artimesniame, vietiniame lygyje. Taip pat ir planavimas gali būti atliekamas greičiau ir efektyviau, veikiant mikroregionų lygmenyje, nei tada, kai už jį atsakinga nacionalinė valstybė. Viršnacionaliniai ir vietiniai aljansai globalizacijos amžiuje pakeičia centralizuotas vyriausybes kaip geografinius kontrolės vienetus (Ten pat, P.422-224).

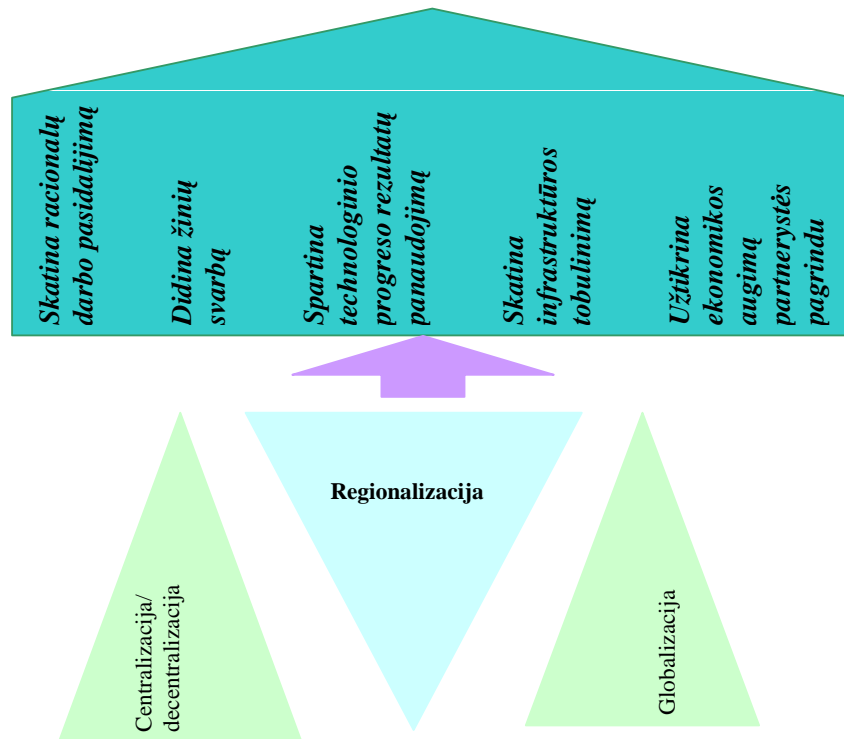
Regionai subnacionaliniame lygyje, siekdami gerinti savo konkurencinę padėtį pasaulinėje rinkoje, pradeda funkcionuoti panašiai kaip konkuruojančios įmonės. Orientacija į subregionus nacionalinėje valstybėje dabar yra pripažįstama ir ginama, kaip siūlanti pradinį potencialą sėkmingai konkuruoti globaliniu mastu. Mikroregionų gebėjimas mobilizuoti bendruomenės jėgas, bei lanksčiai reaguoti į ekonominių bei politinių veiksnių įtaką lems, ar sugebėsime panaudoti globalizacijos jėgas savo naudai.

2.3 Regionalizacijos poveikis ekonominei plėtrai

2.3.1 Regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai modelis

Globalizacija pasireiškia per ekonominius veiksniai: transnacionalinių korporacijų augimu, kapitalo ir darbo jėgos mobilumo didėjimu, didėjančia aukštųjų technologijų įtaka, spartėjančiu inovacijų ir žinių vaidmeniu. Techniniam veiksniai priklauso transporto infrastruktūros tobulinimas bei ryšių gerinimas. Politines tendencijas sudaro valdžios decentralizacija, mažėjanti nacionalinės valdžios įtaka, nevyriausybių organizacijų skaičiaus augimas.

Regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai modelis

5 pav. Regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai modelis.

Šaltinis: Šimelevič K., Bagdzevičienė R., Regionalizacijos procesas, 2002

Pagrindiniai veiksniai, skatinantys regionalizacijos procesą - decentralizacija keičianti centralizaciją, globalizacija - turi didelę reikšmę skatinant regionalizacijos poveikį ekonominei plėtrai. Regionalizacijos pasekmės (didėjanti žinių svarba, spartėjantis technologinis progresas, infrastruktūros tobulinimas, bendradarbiavimas, valstybinės ir vietinės valdžios institucijų funkcijų efektyvesnis paskirstymas) daro didelę teigiamą įtaką ekonominei plėtrai, o pastaroji veda prie subalansuotos gyvenimo kokybės.

Anot R. Bagdzevičienės (Šimelevič K., Bagdzevičienė R. Regionalizacijos procesas – vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių regionų ekonominę plėtrą. Kaunas, 2002), regionalizacijos poveikis ekonominei plėtrai geriausiai atsispindi per ekonominės veiklos komponentų prizmę. Skiriami tokie pagrindiniai ekonominės veiklos komponentai:

- Darbo jėga;
- Technologija;

- *Infrastruktūra;*
- *Finansinis kapitalas;*
- *Vadovavimas.*

Darbo jėga. Darbo jėga visada buvo svarbi ekonominės veiklos sudėtinė dalis, o ateityje ji gali tapti dar svarbesne. Anksčiau buvo reikalinga daugiausia nekvalifikuota arba mažai kvalifikuota darbo jėga, tačiau dabar vykstantis regionalizacijos procesas, kuriam didelį poveikį daro globalizacija, pabrėžia inovacijas ir žinias, pramonės augimą, pagrįstą moksliniais tyrimais, o visa tai reikalauja darbuotojų, turinčių daugiau sugebėjimų. Regiono žinių bazė ir yra vienas iš regionalizacijos komponentų. Kadangi ekonominė plėtra yra neatsiejama nuo ekonomikos augimo teorijų (kurios paaiškina, kaip ir kodėl vyksta arba nevyksta plėtra), todėl remiantis V.A. Leviso ir H.B. Chenery struktūrinių pokyčių ekonominės plėtros teorija galima teigti, kad darbo jėgos pritraukimas ir darbo vietų kūrimas moderniajame sektoriuje (o tai reikalauja išsilavinusios darbo jėgos) yra tiesiog proporcingas kapitalo lygio ir gyvenimo lygio augimui (Ten pat).

Nagrinėjant regionalizacijos procesą negalima nepaminėti darbo pasidalijimo. Kitaip tariant regionalizacija spartina racionalų teritorinį darbo pasidalijimą bei dalyvavimą tarptautiniame darbo pasidalijime, kadangi tokio proceso rezultatai teigiamai veikia ekonominę plėtrą. Tokiu būdu regionalizacijos procesui, kuris reikalauja daugiau išsilavinusios, turinčios gerus analitinio mąstymo ir bendravimo sugebėjimus darbo jėgos, kaštai tampa santykinai nebe tokie svarbūs. Išsilavinusių, galinčių lengvai adaptuotis ir mokytis darbuotojų vertė kyla, ir tokių darbuotojų turėjimas taps pagrindiniu bet kurio regiono ekonomikos privalumu.

Technologija. Dar niekada istorijoje pasikeitimai nebuvo tokie greiti. Labai daug pasikeitimų įvairiose ekonominės veiklos srityse sąlygojo greitas technologijos vystymasis. Technologija tiesiogiai veikia ekonominės veiklos darbo jėgą, konkurenciją, našumą. Tradicinė (“senoji”) neoklasikinė augimo teorija teigia, jog vidaus ir tarptautinės rinkų liberalizavimas padidina užsienio investicijų sumą šalyse bei pagreitina kapitalo kaupimo tempus. Tradiciniai neoklasikiniai augimo modeliai remiasi Charrod – Domar ir Solou modeliais, kuriuose pagrindiniu augimą lemiančiu veiksniu yra taupymas. Tačiau pastarąjį veiksni lemia kiti trys pagrindiniai veiksniai: darbo jėgos kokybės padidėjimas, kapitalo padidėjimas (per santaupas ir investicijas), technologijos tobulinimas. Solou ekonominio augimo modelis būtent ir išskiria technologinį progresą, kuris yra svarbus veiksnys, aiškinant ilgalaikį augimą (Ten pat).

Regionalizacijos procese technologija, be abejo, yra nagrinėjama kaip augantis ekonominės veiklos komponentas. Tai rodo augantis mikroregionų skaičius. Regionai siekia užimti

savo nišą globalinėje ekonomikoje, jie organizuojasi, kuria savo strategijas, mobilizuoja, ir, galiausiai, kuria savo ekonominę ateitį, remdamiesi savo aukštomis technologijomis.

Tradiciskai *infrastruktūra* yra keliai, magistralės, vamzdynai, oro uostai, geležinkeliai, elektros energijos tiekimo linijos. Anksčiau infrastruktūra buvo visų šių dalykų turėjimas. Tačiau šiandien vien turėti šių tradicinių infrastruktūros elementų nepakanka, labai svarbiu kriterijumi tapo jų kokybė. Taip pat švietimo sistema, telekomunikacijos, bendruomenės žinių vystymo įstaigos, sveikatos apsaugos įstaigos, anksčiau nelaikytinos infrastruktūra, dabar laikomos labai svarbia jos dalimi. Regionalizacija šiame kontekste skatina transporto infrastruktūros tobulinimą, ryšių gerinimą, nes tai padidina galimybę greičiau platinti prekes, technologijas, kapitalą tarp regionų. Didinant investicijas į infrastruktūrą, didėja investicijų graža, našumas ir privačios investicijos, o visa kartu paėmus didėja turto kūrimo tempai, kitaip tariant, daromas teigiamas poveikis ekonominei plėtrai.

Finansinis kapitalas - būtinas regionams, kurie nori veikti, augti, plėstis, įdiegti į rinką ir parduoti naujus produktus tam, kad sugebėtų reaguoti į rinkos pokyčius ir išlikti konkurencingais. Be to, finansinis kapitalas, žiūrint iš ekonominės plėtros taško, visų pirma turi būti naudojamas prieinamais kaštais. Kaip teigia neoklasikinė augimo teorija, vidaus ir tarptautinės rinkų liberalizavimas padidina užsienio investicijų sumą regione bei pagreitina kapitalo kaupimo tempus. Regionalizacija šiuo atveju užtikrina ekonomikos augimą partnerystės pagrindu, garantuoja rinkos prieinamumą prie kitų regionų, tokiu būdu mažinant nacionalinių sienų reikšmingumą pasaulio ekonomikoje (Ten pat).

Vadovavimas. Kalbant apie regionalizaciją galima išskirti ją skatinančius centralizacijos ir decentralizacijos veiksnius. Šiuo metu politinė decentralizacija yra esminis akcentas visame pasaulyje. Iškyla klausimas, ar ekonominę plėtrą lengviau vykdyti vietos ar šalies mastu? Valstybiniu mastu vykdant ekonominę plėtrą valstybė geriau žino tarptautines ir šalies viduje veikiančias jėgas, turinčias įtakos visos šalies, jos regionui ir vietinei ekonomikai, taip pat gali geriau užtikrinti efektyvų šalies nacionalinių išteklių panaudojimą, valstybei trūksta žinių, ji nejaučia vietos žmonių reikmių, lūkesčių, tuo tarpu, kai vietovės geriau žino savo vietinę ekonominę aplinką ir tai, kaip formuoti savo ateitį. Tuo tarpu, vykdant ekonominę plėtrą vietiniu mastu gali atsitikti taip, kad situacija bus nepakankamai suvokta ir todėl darbai gali būti įvertinti tik kaip išteklių švaistymas. Taigi, valstybiniu mastu vykdoma ekonominė plėtra (t.y. "iš viršaus į apačią" (tradicinis, paremtas centralizacija) modelis) reiškia kapitalo koncentraciją centre. Tačiau

vietiniu mastu (t.y. “iš apačios į viršų” modelis) vykdoma ekonominė plėtra vyks greičiau, kadangi tada sprendimų priėmimo galia yra arčiau apačios (vietinio lygmens) (Ten pat).

Šiuolaikinis regionalizacijos procesas, veikiamas centralizacijos ir decentralizacijos jėgų, skatina efektyvų valstybinės ir vietinės valdžios institucijų funkcijų paskirstymą, o tai, esant tinkamam vadovavimui, teigiamai veikia ekonominę plėtrą. Tačiau, autorės nuomone, būtent dėl regioninio vadovavimo nebuvimo, šis modelis sunkiai veikia šiandieninėje regioninio valdymo struktūroje Lietuvoje.

2.3.2 Pagrindiniai regionų ekonomikos augimo veiksniai

E.J. Blakely ir T.K. Bradshaw (Planing local economical development: Theory and practice, London, 2002) teigimu, regioninės arba vietos ekonomikos plėtros nepaaiškina jokia teorija, tačiau atskiros teorijos nurodo pagrindines vienu regionų spartesnės, kitų – lėtesnės plėtros veiksnius. Šių teorijų visumą minėti autoriai siūlo išreikšti lygtimi:

$$\text{Vietos ar regiono plėtra} = c \times r, \quad (1)$$

Lygtyje c reiškia vietovės turimus pajėgumus (ekonominius, socialinius, technologinius ir politinius), r rodo vietovės išteklius (gamtos išteklių buvimą, išsidėstymą, darbo jėgą, kapitalo investicijas, verslo klimata, transporto sistemą, komunikacijas, pramonės struktūrą, technologijas, eksporto rinkas, tarptautinę ekonominę situaciją ir valstybės išlaidas). Jei c lygi vienetui, tai reiškia, jog esami pajėgumai ar jų potencialas bendruomenės išteklių nei sumažina, nei padidina. Jei c didesnis už vieną, bendruomenė pasižymi pajėgumų ir produktyvumo lygiu, kurie didina turimų išteklių vertę. Jei c mažesnė už vienetą, tai visuomenės pajėgumai silpni (netinkamas vadovavimas socialiniu, politiniu bei organizaciniu lygmeniu, pasireiškiantis korupcija, neorganizuotumu ir pan.), t.y., visuomenės pajėgumai panaudoti vietinius išteklius nepakankami, o ištekliai išnaudojami neefektyviai. Skirtingose teritorijose ištekliams teikiama svarba skiriasi, tačiau pagrindiniai jų - žaliavos, infrastruktūra, valstybės išlaidos, rinkos ir jų dydis, priėjimas prie finansinių išteklių ir galimybė naudotis komunikacijomis (Ten pat).

Ekonomikos plėtros teorijose paprastai didelis dėmesys skiriamas lygties r daliai (ištekliams), nepaisant c dalies (pajėgumo, produktyvumo veiksmų). Pavyzdžiui, išsidėstymo teorijos pabrėžia privalumus, kuriuos teikia buvimas šalia pagrindinių rinkų. Centrinuose miestuose ekonomikos išsivystymo lygis skiriasi, nors yra rinkų centrai, tačiau kai kurių jų

socialiniai, politiniai pajėgumai nepakankami, kad galėtų efektyviai panaudoti savo geografinę vietą. Kitos teorijos, pirmiausia susitelkia ties infrastruktūra ir poreikį investuoti į tokius objektus kaip pramoniniai parkai, keliai, oro uostai, sporto ir laisvalaikio centrai ar telekomunikacijų centrai. Tačiau šios institucijos (ištekliai), kai nėra veikiančios motyvacijos sistemos ir ištobulintų būdų jais pasinaudoti, nedidina bendruomenės produktyvumo. Anot E.J. Blakely ir T.K. Bradshaw (Planing local economical development: Theory and practice, London, 2002), vietos ekonomikos plėtros teorijos turi įvertinti ir išteklius, ir pajėgumus.

Robert J. Stimson ir Scott Baum straipsnyje „Žmogiškasis kapitalas ir regiono socialinė ir ekonominė plėtra: skirtinga Australijos miestų ir miestelių patirtis“ (Ed. Groot L.F. H., Nijkamp P., Stought R.R. Entrepreneurship and Regional Economic development. A Spatial perspective. UK, 2004, P.170) pristato Australijoje 2003m. atliktą tyrimą, kurio rezultatai parodė, jog regionų ekonominė plėtra priklauso ne tik nuo ekonominių veiksnių, bet taip pat nuo kitų regiono išteklių – žmogiškojo, socialinio, kultūrinio ir ekonominio regiono kapitalo. Tačiau kurio veiksnio vystymas galėtų lemti sparčiausią regiono plėtrą priklauso nuo konkrečios vietovės (Ten pat).

Šio darbo autorės nuomone, vertinant regiono potencialą būtina atsižvelgti į regione koncentruotus pajėgumus, kadangi ypač didesni regiono pajėgumai tam tikroje srityje gali nulemti regiono plėtros sėkmę.

2.3.3 Regioninės plėtros decentralizacija

Nėra vieno universalus regioninės plėtros teorijos modelio, kuris tiktų bet kokiomis aplinkybėmis, todėl jų neįmanoma paaiškinti ir valdyti vienos srities teorijomis paremta politika.

Mokslinėje literatūroje išskiriamos dvi regioninės politikos mokyklos – tai tradicinė mokykla, pagrįsta centralizacija ir vyriausybės nurodymais iš viršaus į apačią, bei naujojo modelio mokykla, pripažįstanti decentralizacijos privalumus, kai regioninę politiką realizuoja vietinė valdžia (M.Cuddy, Ekonominės plėtros strategija Lietuvai: veiksniai ir galimybės. Galway, 1998).

Tradicinė mokykla orientuota į centralizuotą sprendimų priėmimo principą. Šis režimas pagrindiniu regiono ekonominės plėtros šaltiniu laiko užsienio tiesiogines investicijas ir visiškai neskatina konkurencijos tarp regionų. Remiantis tradicine mokykla, regioninės politikos formavimas bei realizavimas vyksta nacionaliniame lygmenyje, todėl pagrindinės regioninės plėtros instrumentais tampa centralizuotas biurokratinis valdymas (Ten pat).

XX a. Aštuntame dešimtmetyje beveik visos pramoninės šalys pasuko decentralizacijos ir vietinių plėtros išteklių link. Tai atspindi naujojo modelio regioninės plėtros mokykla, teigianti, kad pirminiai plėtros etapai vyksta konkrečioje vietoje, todėl reikalinga valdžios decentralizacija regioniniame lygmenyje. Vietinės institucijos turi puikias galimybes numatyti potencialios plėtros sritis ir plėtros grėsmes, nes jos gali išanalizuoti esamą situaciją, išryškinti problemas ir parinkti priemones toms problemoms spręsti. Iš to galima daryti išvadą, kad centrinės valdžios kišimasis į įmonių plėtros procesą yra nenaudingas regionui. Vietinių decentralizuotų institucijų pagalba kuriama specifinė regiono politika, pritraukiant energingus verslininkus, skatinant technologinius bei inovacinius pokyčius ir taip prisidedanti prie šalies augimo nacionaliniame lygmenyje.

Šiandieninė regioninės plėtros politika – abiejų politikų sintezė, kuria pabrėžiamos regiono išskirtinės savybės ir šalinamos vystymą stabdančios problemos. „Daugelio šalių praktika rodo, jog abiejų mokyklų susiliejimas tampa taisykle, o ne išimtimi“ (Ten pat).

Anot vyriasybės atstovų, Lietuvoje vis dar planuojamas apskričių valdymo tobulinimas, siekiant sukurti veiksmingas struktūras apskrityse – leisti valdžios institucijoms būti demokratijos varomąja jėga, būti nepriklausomoms tiek finansiškai, tiek administravimo prasme (Grinys E. Ką Lietuvos savivaldai pasufleravo ES regionų komiteto prezidentas// Savivaldybių žinios. 2005 Nr.30 (327)). Šio darbo autorės nuomone, siekiant efektyvios regioninės plėtros, naujai suformuotoje struktūroje turėtų dirbti didžioji dalis naujų darbuotojų, praeityje neturėjusių nieko bendra su valstybiniu valdymu, kas šiandieninėje situacijoje būtų sunkiai įsivaizduojama.

2.3.4 Bendruomenių vaidmuo regionų plėtroje

Regiono plėtra – tai bendruomenės socialinio, ekonominio, aplinkosaugos, sveikatos apsaugos, technologijos, kultūros ir rekreacijos sąlygų plėtra tam tikrose teritorijose. Ekonomikos plėtra yra svarbiausia bendruomenės plėtros sudedamoji dalis, nes ji aprūpina visuomenę finansiniais ištekliais, kurie būtini norint plėtoti visus kitus bendruomenės plėtros aspektus. (C.Cuddy, Ekonominės plėtros strategija Lietuvai: veiksniai ir galimybės. Galway, 1998).

Regiono ekonomikos plėtros potencialas, kaip pagrindas naujų verslų steigimui ir plėtrai, yra pačios bendruomenės, jų iniciatyvumas, tikslingas išteklių panaudojimas ir konkurencingumo stiprinimas. Bendruomenės turi išnaudoti žmogiškuosius, socialinius, institucinius, ir materialius išteklius, kad sukurtų savarankišką ekonominės plėtros impulsą. Naujoviškas bendruomenių ekonomikos supratimas pasireiškia tuo, kad pačios organizacijos bendradarbiaudamos tarpusavyje

ir efektyviai išnaudodamos savo išteklius, gali pagerinti vietinės ekonomikos (regiono) būklę. (Dapkus R., Railienė G., Regiono ūkio plėtra. Kaunas, 2006, P.12).

Vietinės plėtros institucijos remiasi taip vadinamu iš apačios į viršų valdymo principu, kai dalyvauja aktyvūs, norintys kažką keisti, gyventojai ir institucijos. Šios partnerystės grupės siekia įvairių vietinės plėtros tikslų – jos skatina krašto ekonomikos vystymą ir verslininkystę, kuria darbo vietas, organizuoja ir koordinuoja vietos partnerių veiklą. Prieš beveik dešimt metų Lenkijoje buvo stebima naujo tipo vietos bendruomenės įgyvendinimą regioninės plėtros strategija. Vietinė valdžia ir jų partneriai rado būdą efektyviai regiono plėtrai vykdyti. Savo veikloje jie vadovavosi tokiomis prielaidomis:

- vietinė ekonomika neturi remtis užsienio kapitalu, bet, pirmiausia, turi efektyviai panaudoti savo turimus išteklius, verslininkystę ir iniciatyvas;
- vietinės įmonės neturi remtis tik vietine rinka, bet turi plėstis, didinti savo konkurencingumą nacionaliniu ir tarptautiniu mastu; jos turi siūlyti paklausų, šiuolaikišką produktą, patrauklų jo kokybės ir kainos santykį;
- Regione turi būti vystomas kuo platesnis veiklų spektras, nepriklausomai nuo tam tikros veiklos apimčių – paslaugų sektorius, kuris priklauso tik nuo vietos sąlygų, žemdirbystė, maisto pramonė, turizmas – taip turi būti vystomi lygiagrečiai su gamyba;
- Vietinės ekonomikos vientisumas ir ekonominis augimas neturi būti matuojamas tik kiekybiškai, taip pat turi būti įvertinamas ir inovacijų lygis, nauji, originalūs sprendimai, lankstumas ir sąsajos tarp verslo, vietinio ir regioninio socialinio ir kultūrinio gyvenimo (Ten pat P.14).

Lietuvos Respublikos prezidento Valdo Adamkaus įsitikinimu, „aktyvios bendruomenės yra pagrindas savivaldai įsitvirtinti ir intesyvesnei regionų plėtrai“(Grinys E. Ką Lietuvos savivaldai pasufleravo ES regionų komiteto prezidentas// Savivaldybių žinios. 2005 Nr.30 (327)).

2.3.5 Miestų zonų vaidmuo regioninėje plėtroje

Anot A.Bendavid-Val (Regional and local economic analysis and Practitioners. 4th. ed. - JAV: Praeger Publishers, 1991. P. 238), miestų zonos – tai pagrindinį vaidmenį regionų ekonomikos plėtros procese turinčios vietovės. Miestai yra svarbūs netgi regionuose, kur dominuoja žemės ūkio veikla. Didžioji dalis žemės ūkio produkcijos parduodama miestuose, be to

didžioji dalis ūkiui reikalingų priemonių bei namų ūkių plataus vartojimo prekių atkeliauja iš miestų.

Pirkimų ir pardavimų kiekis priklauso nuo paklausos ir nuo pinigų, kuriuos galima išleisti, kiekio. Tai priklauso nuo uždirbamų pajamų ir jų multiplikacijos efekto regione. Tačiau iš regiono eksporto uždirbamas pajamas, ar jų dalį, išleidžiamą regiono viduje, sąlygoje vietinių prekių ir paslaugų pasiūla regiono gyventojams ir verslams. Taigi, norint sukurti efektyvią paklausą, reikia pajamų, o tam, kad pajamos didėtų, reikalinga prekių ir paslaugų pasiūla, kuriai Pastebėta, kad ūkininkai, pradėję gauti didesnes ir pastovesnes pajamas, daug daugiau investuoja į ūkio produktyvumo kėlimą, padidėja miestui skirtų prekių ir paslaugų pasiūla padidėja eksporto įplaukų srantai į regioną. (Ten pat, P.240).

Miestai regionams svarbus ne tik dėl prekybos. Didžiulę įtaką regiono plėtrai turi regione veikiančios universitetai. Universitetai svarbūs ne tik todėl, kad įdarbina gyventojus, universitetų pastatai užima nemažą miesto dalį, ne tik todėl, kad universitetų veiklai finansuoti išleidžiama daug pinigų, kurių didžioji dalis pasilieka vietinėje ekonomikoje. Universitetai yra vienas iš regioninės ekonomikos multiplikatorių būtent dėl to, kad jie nuolat kuria žinias ir gebėjimus. Universitetai įdarbina aukštos kvalifikacijos darbuotojus, kurie apsistoja regione. Tokių specialistų koncentracija ir rengimas regione skatina kurtis aukštos kvalifikacijos specialistų ieškančius verslo subjektus, tikintis, kad čia ras kvalifikuotų darbuotojų. Įsikūrę aukštų technologijų verslai ypač naudingi regionams, kadangi generuoja didelius pinigų srautus.

Be to, universitetas regione ypač praturtina kultūrinį gyvenimą, kas lemia miesto, o kartu ir viso regiono patrauklumą ne tik įmonėms, bet taip pat ir kitiems aukštos kvalifikacijos specialistams, kurie gali nuspręsti persikelti į regioną (Amstrong H. Regional Economics and Policy, United Kingdom, 1985. P. 18-19.).

Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje numatyta vystyti penkis regioninius centrus ir du didelį potencialą turinčius subcentrus, kurie bus plėtojami siekiant didinti ekonominę sanglaudą ilguoju laikotarpiu. Į šią kategoriją patenka du Zarasų rajono savivaldybės kaimynai – Utena ir Visaginas. Taip pat galima numatyti, kad papildomą miestų plėtrai skirtą ES finansavimą gaus ir antras Latvijos miestas Daugpilis. Miestams skirtas papildomas plėtros finansavimas paskatins spartesnę miestų plėtrą, kas turės teigiamą socialinį- ekonominį poveikį skirtingiems regionams.

2.3.6 Bendradarbiavimas regione ir tarp regionų

Bendraeuropietiškos kooperacijos plėtros pagrindas yra bendradarbiavimas Europos Sąjungoje. Kadangi kooperacija traktuojama kaip įrankis konkurencingumui pasaulinėje rinkoje didinti, būtent globalinė ekonomika paskatino regioninį bendradarbiavimą.

Regioninis bendradarbiavimas vystosi trimis lygiais:

- europinis – ES programų rėmuose,
- subregioninis – įvairių šalių administracinių regionų pasieninis bendradarbiavimas ir regionų bendradarbiavimas su bendros sienos neturinčiais regionais,
- lokalus – bendradarbiavimas vienos šalies ribose (Kavaliauskienė V., Svarbiausios ekonominės problemos globalizacijos aspektu. Panevėžys, 2002, P.422, – p.425).

Autorės nuomone, šiandien aktualiausias regioninis bendradarbiavimas ES programų rėmuose, kadangi konkrečioms regionoplėtros priemonėms įgyvendinti galima pritraukti ES fondų finansavimą, o taip bendradarbiavimas pasienyje, kuris patrauklus tuo, kad apriboja potencialių pareiškėjų skaičių (finansavimo prašyti gali tik pasienyje esantys regionai).

Taip pat būtų galima išskirti ketvirtą bendradarbiavimo lygmenį – vietos bendradarbiavimą- toks bendradarbiavimas neišvengiamas tarp artimų kaimynų ir gali būti ypač naudingas regionui.

Anot R. Bagdzevičienės (Regionų plėtros ekonomikos ir vadybos aspektai. [Http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/ RB_reg_ekon_vadyb.doc](http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB_reg_ekon_vadyb.doc)), regionai tampa patraukliais, kai jiems galima priskirti tokius kriterijus:

- 1) mokymosi ir informacinių tinklų kūrimas, kad būtų galima dalintis patirtimi tiek regione, tiek su kitais regionais,
- 2) inovacinės aplinkos per tyrimų, mokymų, komunikacinės aplinkos rėmimą sukūrimas,
- 3) įmonių specializacija, paremta ir paskatinta privataus ir viešojo sektoriaus partnerystė,
- 4) smulkaus ir vidutinio verslo kooperacija, ypač periferiniuose regionuose,
- 5) jaunimo, pagyvenusių žmonių, žmonių su negalia įtraukimas į socialinius procesus,
- 6) vystoma ir tobulinama žinių sistema vietinėje bei regioninėje darbo rinkoje,
- 7) kuriama bendruomenė ir regioninė aplinka tobulinant infrastruktūrą, regioninį marketingą, kuriant informacinę sistemą,

8) sukuriamos ir nustatomos veikimo sąlygos privačioms iniciatyvoms remiantis vietiniu bei regioniniu potencialu ir ištekliais (Ten pat).

Regioną, kuriam būdingi visi minėti kriterijai, galima charakterizuoti kaip teritoriją, kurioje veikia tiek institucinis, tiek visuomeninis bendradarbiavimas. Tai lokalinio pobūdžio bendradarbiavimo forma regiono viduje, kuri sukuria patrauklią aplinką daugeliui ekonominių veiklų, taigi ir bendradarbiavimui tarp regionų.

Regionų bendradarbiavimas nusakomas tarpusavio ryšiais – politiniais, instituciniais, socialiniais, ekonominiais, technologiniais. Šis bendradarbiavimas sąlygoja ir regiono vidinių ryšių sistemos ypatybes. Regiono vidinės analizės metu išskiriamos atskiros teritorijos ir tiriamos jų ypatybės bei tarpusavio ryšiai, kurių gausa ir įvairovė sąlygoja tyrimų sudėtingumą. Lentelėje pateikiami pagrindiniai ryšių tipai, A.Bendavid- Val išskiriami regiono vidinių ryšių analizės metu (Regional and local economic analysis and Practitioners. 4th. ed. -JAV: Praeger Publishers, 1991).

1 lentelė. Regionų vidinių ryšių kategorijos pagal A.Bendavid-Val, 1991

Ryšių tipai	Elementai ir srautai
Transporto	Kelių, vandens, geležinkelių ir oro transporto maršrutai, infrastruktūra, transporto priemonių skaičius ir būklė, pagrindiniai krovinių tipai, naudojimo, nuosavybės ir valdymo struktūra, siūlomos paslaugos.
Komunikacijų	Žiniasklaidos priemonės, infrastruktūros tipai ir būklė, naudojimo, nuosavybės ir valdymo tipai ir bei struktūra, teikiamos paslaugos; kiti formalios ir neformalios informacijos skleidimo būdai.
Gamtinių išteklių	Gamtiniai ištekliai, teritorijos, kurių gamtinės sąlygos tinka žemės ūkio veiklai.
Ekonominiai	Galutinių ir tarpinių rinkų grandinės ir prekių srautai, gamybos ryšiai, vartotojų struktūra, nuosavybės ir valdymo struktūra, pajamų srautai, įskaitant transferus ir perlaidas, kapitalo srautai; formalios ir neformalios finansų sistemos, sezoninio darbo pasiūla.
Socialiniai	Etninių ir religinių grupių struktūros, giminystės ryšiai (kaime, mieste, tarp atskirų teritorijų).
Viešųjų paslaugų	Komunalinių paslaugų, švietimo ir mokymo, specialiųjų tyrimų, ir informacijos skleidimo sistemų, transporto, sveikatos apsaugos, savanoriškų organizacijų tinklai.
Instituciniai	Viešojo administravimo ryšiai, biudžeto paskirstymo sistemos skirtinguose administraciniuose lygmenyse, politinių sprendimų grandinės, valdžios-patvirtinimo-priežiūros struktūra.

Atliekant regiono vidinių ryšių analizę, be klausimo, kokie yra ryšiai tarp kurių subjektų ir teritorijų, svarbus ir klausimas, kurie ryšiai kuria ar galėtų kurti pajamas ir darbo vietas ir kaip juos gerinti bei skatinti.

2.4 Regioninės plėtros įgyvendinimo priemonės

Bendrai skiriami tokie pagrindiniai regioninės plėtros įgyvendinimo etapai ((Dapkus R., Railienė G., Regiono ūkio plėtra. Kaunas, 2006):

- plėtros strategijų ir programų kūrimas;
- palankaus verslui ir ekonominės veiklos klimato kūrimas- regiono, kaip palankaus užsienio investicijoms ir vietiniam verslui, įvaizdžio formavimas; paramos smulkiam ir vidutiniam verslui teikimas; produktų ir paslaugų vystymas; kapitalo prieinamumo gerinimas; paramos teikimas įmonėms, naudojančioms pažangias technologijas;
- partnerystės tinklų sukūrimas tarp regioninę plėtrą įgyvendinančių institucijų, bendradarbiavimas tarp vietinių, centrinių ir tarptautinių institucijų –partnerių, kuriant ir įgyvendinant regioninės plėtros programas;
- informacijos srautų didinimas ir geros praktikos modelių vystymo skatinimas;
- inovacijų ir bendradarbiavimo tarp tyrimų institutų, verslo sektoriaus ir vietinės valdžios institucijų skatinimas;
- aplinkos apsaugos politikos skatinimas.

Regioninės plėtros programos turi garantuoti ilgalaikę plėtrą – ilgalaikę ne tik ekonominiu požiūriu, bet ir regiono ekologinės pusiausvyros, socialinio vientisumo išsaugojimo atžvilgiais. Plėtros programos turi puoselėti pagrindines bendruomenės vertybes, kartu pateikdamos naujas ekonomines galimybes. Kiekvienam regionui yra būtinas regiono strateginis plėtros planas, kuriame būtų pateiktos priemonės socialinės ir ekonominės kaitos įvertinimui.

Viena iš esminių priežasčių, lemiančių strateginio plano poreikį, efektyvus turimų arba planuojamų gauti lėšų naudojimas. Tai ypač tapo aktualu, kai turint minimalius išteklius tenka spręsti daugelį neatidėliotinių problemų. Europos Sąjunga nefinansuoja visų problemų, o tik prisideda prie savivaldybės ar regiono skiriamų lėšų, t.y. padeda spręsti probleminius klausimus (Dapkus R., Railienė G., Regiono ūkio plėtra. Kaunas, 2006).

Naujo modelio mokykloje taikomos šios pagrindinės regioninės politikos priemonės:

- Kapitalo bei lengvatinių paskolų besikuriančioms ir jaunoms įmonėms suteikimas;

- Konsultacijų teikimas, smulkiojo ir vidutiniojo verslo įmonės įvairia informacija pradedant įmonės steigimo ir baigiant įmonių valdymo klausimais aprūpinimas;
- Žmogiškųjų išteklių kvalifikacijos kėlimas tokiose srityse kaip vadyba, informacinės technologijos, reklama, rinkos tyrimai;
- Aprūpinimas naujomis technologijomis. Tokią paramą dažniausiai teikia verslo inkubatoriai, technologijų parkai;
- Vietinių socialinių partnerysčių skatinimas ir plėtra. Partnerystės pagrindu tarp įmonių bei įvairių socialinių grupių apjungiami įvairūs bendruomenės sluoksniai, siekiama bendrų tikslų. Bendradarbiavimas skatinamas įvairiais lygmenimis tiek tarp įmonių regiono viduje, tiek tarp atskirų regionų, tiek tarptautiniu mastu (Ten pat).

Strateginio planavimo procesas ir jo galutinis rezultatas – strateginis plėtros planas – kartu su jo įgyvendinimui parengtomis programomis ir projektais sisteminiu požiūriu yra tiek savivaldybių, tiek regionų bendruomenių plėtros pagrindas.

Tačiau daugelis savivaldybių ar kitų valstybinių įstaigų strateginio plano rengimą vis dar suvokia kaip privalomą formalumą. Planui parengti ekspertams mokami pinigai, o parengtas dokumentas dulka stalčiuje.

Kiekvieno planavimo dokumento rengimas reikalauja daugelio grupių įtraukimo ir interesų derinimo. Todėl strateginio plano rengimo procese labai svarbus viešumas. Strateginį planavimą progresyvios bendruomenės naudoja savo ateities kontroliavimui, o ne reakcijai į pasikeitimus jiems įvykus. Strateginis planavimas yra nuolat vykstantis procesas. Kiekvienu atveju bendruomenė (ar organizacija) renkasi, kaip valdyti šį procesą ir nustato, kada pribrešta strateginio plano poreikis.

2.5 Regioninę plėtrą įgyvendinančios institucijos

Anot Jane Hardy ir Adrian Smith (Ed. Wood A., Valler D. *Governing local and Regional Economies. Institutions, Politics and Economic Development*. Ashgate, 2004, P.151), „naujojo regionalizmo“ koncepcija teigia, kad regionų ekonominį pakilimą, vietos tinklų ir išorinės plėtros procesų suaktyvėjimą globalizacijos sąlygomis lemia vietinių ryšių skatinimas tarp verslo subjektų ir kitų vietos veikėjų. Būtent informacijos sklaida ir bendradarbiavimas vietiniame lygmenyje įtakoja įmonių lankstumą ir skatina inovacijas. Naujoji regionalizmo teorija pabrėžia lemiamą institucijų vaidmenį regiono plėtroje (Ten pat).

Regionuose veikia daugybė įvairių, skirtingas funkcijas atliekančių institucijų – vietinės valdžios institucijos, valstybės kontrolieriaus institucijos, statistikos biurai, darbo jėgos inspektoriai, finansinės institucijos – bankai, draudimo kompanijos, kreditų ir paskolų garantijų fondai, švietimo institucijos - verslininkų centrai, darbo rinkoje veikiančios institucijos. Visos šios organizacijos veikia verslo aplinką regione.

Tačiau siaurąja prasme, regioninę plėtrą įgyvendina tos institucijos, kuriuos tuo užsiima tiesiogiai. Visų pirma tai – regioninės plėtros agentūros, kurios tiesiogiai atsakingos už regionų plėtros iniciatyvų įgyvendinimą ir vietinių organizacijų veiklos koordinavimą – verslo centrų, verslo inkubatorių, marketingo kompanijų, kapitalo fondų, garantijų fondų ir pan.

Beer A., Haughton G. and Maude A. Knygoje „Developing Locally. An International Comparison of Local and Regional Economic Development“ (United Kingdom:, 2003. P.5) šias pagrindines regiono agentūrų funkcijas, kurios skirtingose šalyse yra panašios, tai:

- integruotos vietos plėtros strategijos įgyvendinimas; kartais agentūra gali turėti atskirą tik agentūrai skirtą regiono plėtros strategiją;
- vietos ekonomikos būklės monitoringas (platesniame ekonominiame kontekste);
- vietovės rinkodara, t.y. regiono marketingas;
- iniciatyvos dėl žemės ir pastatų vietovėje panaudojimo;
- lobizmas siekiant didesnių valstybės investicijų į vietos infrastruktūrą; atskirų programų finansavimą;
- tiesioginės paramos verslui suteikimas, siekiant sukurti daugiau arba išlaikyti esamas darbo vietas regione;
- technologijų perkėlimas, inovacijų pritraukimas, klasterių formavimas;
- darbo rinkos iniciatyvos;
- paramos teikiama mažosioms įmonėms;
- kultūrinių industrijų plėtra;
- produkto ženklo kūrimo projektai;
- turizmo rinkodara;
- ir daug kitų iniciatyvų, tokių kaip ekonominės veiklos bendruomenėse skatinimas, vietos produktų vartojimo skatinimas; atskirų programų specialioms visuomenėms grupėms (migrantams, moterims, jaunimui) inicijavimas ir koordinavimas.

Dauguma agentūrų turi tarybą ar kitą valdymo organą, atsakingą už agentūros veiklos planavimą. Valdymo organo sudėtis labai skirtingose valstybėse skiriasi priklausomai nuo

skirtingų agentūros veiklos teisinio reguliavimo, tikslų ir finansavimo šaltinių. Daugelis regioninę plėtrą tyrinėjančių autorių sutinka, kad regioninės plėtros institucijos valdymo organo sudėtis gali turėti lemiamą įtaką agentūros veiklai (Ten pat. P.40). Skiriami tokie pagrindiniai regioninės plėtros institucijos valdymo partneriai - viešasis sektorius (dominuoja Jungtinės Karalystės vietos plėtros agentūrose, tačiau nėra svarbiausias Šiaurės Airijoje), kitos vietos plėtros institucijos, verslo atstovai, bendruomenių atstovai, švietimo, mokslo ir tyrimų sektorius ir kiti (Ten pat. P.41).

Regioninei plėtrai svarbios ne tik agentūros. Reikia paminėti ir nevyriausybinės organizacijas, tokias kaip paramos fondai, asociacijos ir klubai. Šios organizacijos suburia regiono gyventojus siekti tam tikro tikslo. Pavyzdžiui, norėdamos lengviau prisitaikyti prie valstybinio užsienio ekonominės veiklos reguliavimo, SVV įmonės jungiasi į užsienio prekybos asociacijas, prekybos ir pramonės rūmus.

Regioninė plėtros įgyvendinimui reikalingi vietinio lygmens sprendimai. Regioninė plėtra įvardija procesą, kuomet daug skirtingų institucijų ir vietinių organizacijų dirba kartu plėtojant regiono ekonomiką. Anot Jane Hardy ir Adrian Smith, vietinių institucijų pajėgumą ir veiklos sėkmę lemia bendravimas, bendradarbiavimas ir keitimasis informacija tarp vietos subjektų, turi būti nustatytos aiškios dalyvavimo regioninėje plėtroje taisyklės.

Kita vertus, bendruomenės, vietos institucijos nėra pajėgios pačios išspėsti visų savo problemų. Todėl labai svarbu, kad bendradarbiautų vyriausybės, regioninės ir vietinės institucijos (Gesicka Grazyna. Local Development Institutions. Katowice: 1996. P. 12).

Smulkus ir vidutinis verslas yra ekonomikos dalyviai, kurie gali daugiausiai prisidėti vystant regioninę ekonomiką. Smulkų ir vidutinį verslą galima remti dviem būdais – teikiant tiesioginę paramą konkrečioms įmonėms ir remiant institucijas, kurios palaiko ir stimuliuoja verslo subjektų veiklą. Pirmu atveju, įmonėms gali būti teikiamos subsidijos, paskolos, mokesčių valstybei lengvatos ar kitokių skolų valstybei panaikinimas. Tuo tarpu netiesioginės paramos mechanizmas, kurio tikslas yra gerinti verslo aplinką yra sudėtingesnis. Netiesioginei paramai galima priskirti šias veiklas:

- savivaldybės paslaugų, susijusių su smulkaus ir visuotinio verslo (toliau- SVV) aplinka, kokybės gerinimas – transporto infrastruktūros, komunikacijų, vandentiekio sistemų, atliekų surinkimo ir pan.
- sąlygų mokymuisi sudarymas, siekiant šviesti verslininkus ir jų darbuotojus, taip pat potencialius verslininkus ir darbuotojus;

- gerinti kapitalo prieinamumą SVV subjektams; stiprinti finansinę infrastruktūrą SVV sektoriui;
- skleisti būtiną verslininkams informaciją, susijusią su teisiniais klausimais, muitų sistema, pardavimų galimybėmis, bendradarbiavimą, paslaugas smulkiam ir vidutiniam verslui teikiančias institucijas; galimybes gauti paramą iš nacionalinių ir užsienio fondų;
- palengvinti Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių priėjimą prie naujų technologijų; remti inovacinius technologinius pasikeitimus; bendradarbiauti su mokslo ir tyrimų institucijomis;
- sukurti patrauklų socialinį ir politinį klimatą investicijoms, skatinant vietos valdžios institucijų bendradarbiavimą su verslo sektoriumi, taip pat inicijuoti verslui svarbius vietinės plėtros projektus, kurie teigiamai veiktų SVV plėtrą regione.

Verslui teikiama parama turi būti kompleksinė: finansiniai instrumentų panaudojimo galimybės turėtų būti analizuojamos kartu su naujų technologijų diegimo galimybe, verslo vadybos tobulinimo galimybėmis, efektyvių marketingo technologijų panaudojimu, prieinamų informacinių šaltinių panaudojimu ir pan. Pastarųjų metų tendencijos formuoja „daugiaveides“ verslo plėtros programas, kurios apjungia įvairias paramos verslo subjektams priemones ir teikia visą kompleksą paslaugų, gerinančių verslo aplinką (Ten pat, P. 17).

Daugelį aukščiau išvardintų funkcijų praktikoje atlieka verslo paramos centrai. Verslininkų mokymas ir konsultavimas yra pagrindinės šių institucijų funkcijos (Ten pat, P. 17).

Apibendrinant reikėtų pabrėžti, kad svarbiausia regiono plėtros ir regiono plėtros institucijų veiklos prielaida- bendradarbiavimas regione ir tarp regionų - informacijos sklaida tarp vietos valdžios, veikiančių verslo paramos subjektų, jaunimo ir nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių, švietimo įstaigų ir kitų savo srityje aktyviai veikiančių organizacijų.

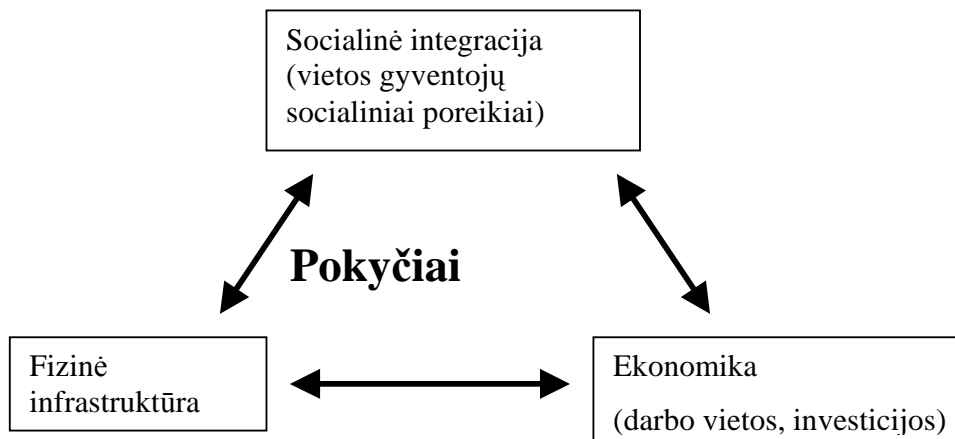
III. JUNG TINĖS KARALYSTĖS REGIONŲ PLĖTROS PATIRTIS

3.1 Regionų regeneracijos teorija ir jos praktinis taikymas Jungtinės Karalystės Šiaurės Vakaruose (regioninis centras- Manchester).

Jungtinėje Karalystėje, srityje paplitusi decentralizuotos regionų plėtros- regeneracijos patirtis, iki šiol taikoma plėtojant Mančesterio, Jungtinėje Karalystėje, regioną.

Regeneracija – tai ekonominės plėtros modelis siekiantis integruoti fizinės infrastruktūrą – žemės, pastatų, transporto inžinerijos plėtrą ir socialinę bei ekonominę regiono aplinką, pasitelkiant regiono išteklius (gebėjimus), socialinę ir ekonominę integraciją, regione kuriamą gerovę, švietimą, aprūpinimą būstu, sveikatos sistemą, vietos bendruomenės aktyvinimą ir aplinkos apsaugą. Regeneracija glaudžiai susijusi su vietos plėtra (angl. Neighbourgood renewal).

Regeneraciją reiškia pokyčius vienu metu skirtingose srityse:

6 pav. Regeneracijos struktūriniai elementai

Regeneracijos metodas yra patrauklus regionų plėtrai, kadangi:

- suteikia daugiau galimybių rinktis;
- gerina gyvenimo kokybę;
- padeda išlaikyti (augina) populiaciją;
- pritraukia investicijas;
- kuria darbo vietas ir gerovę;
- rūpinasi aplinka;
- ugdo pasididžiavimą savo regionu (Regeneracija-kas tai? www.greenwich.gov.uk/...;

prisijungimo laikas: 2006-12-17).

Regeneraciją Jungtinės Karalystės regioninės plėtros specialistai supranta ne kaip plėtros teoriją, bet kaip regioninės, vietinės plėtros procesą. Regeneracija remiasi nuostata, kad svarbu vystyti tuos investicinius projektus, kurių poveikis bus juntamas kuo didesnei gyventojų daliai, taip pat numato visą priemonių rinkinį kaip įgyvendinti strateginius tikslus, kad būtų išvengta klaidų iš nežinojimo.

Šio darbo autorės nuomone, regeneracijos metodo galėtų būti mokomi ir Lietuvos regionų, savivaldybių plėtros specialistai, kurie šiandien įpratę vienu metu vystyti po vieną sritį ar projektą. Tuo tarpu regeneracijos metodas įvertina visas projekto galimybes ir numato pasekmes, dėl ko šalia dažnai atsiranda daugiau papildančių vienas kitą plėtros (regeneracijos) projektų.

3.2 Kūrybinių industrijų plėtros teorija ir jos praktinis taikymas Jungtinės Karalystės Šiaurės Rytuose (regioninis centras –Newcastle).

Kita Jungtinėje Karalystėje išplėtotą regionų plėtros kryptis- kūrybinių industrijų vystymas. Kūrybinių industrijų (toliau- KI) sąvoka Vakarų Europoje pradėta vartoti aštuntajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, svarstant kultūros indėlį į socialinę ir ekonominę Vakarų Europos šalių plėtrą. Ši sritis buvo pripažinta labai įtakinga jėga greitai kintančioje globalinėje ekonomikoje. Atlikus tyrimus Didžiojoje Britanijoje, paaiškėjo, kad kūrybinės industrijos – sparčiausiai auganti sritis, jau pralenkusi finansų, ekonomikos sektorius.

Sėkminga Kūrybinių industrijų veikla kuria naujus vartotojus, padeda įvesti į rinką originalius produktus, pritraukti nuolatinius turistų srautus, skatina paslaugų sektoriaus plėtrą, gebėjimų ir žinių ekonomiką, kūrybinių kompetencijų eksportą. Pvz., Šiaurės Rytų Anglijos rajone, kurio centru laikomas Newcastle`o miestas, iki 1990 metų vyravo angliakasybos ir laivų statybos pramonė. Prasidėjus M. Thatcher¹ reformoms, abi šios nepelningos, nekonkurencingos ir nuolatinėmis dotacijomis palaikomos pramonės sritys buvo iš dalies arba visai uždarytos. Šios pramonės krizė buvo susieta su globaline recesija devintojo dešimtmečio pradžioje ir ekonominiu šių regionų nuosmikiu, prasidėjusiu apie 1990 ir ypač įsisiūbavusiu 1993 m., kai ypač išaugo nedarbas, prasidėjo jaunų žmonių išvykimo į Londoną ir kitus miestus banga. 1998 – 2004 m. šiame regione buvo pradėtos vystyti Kūrybinės industrijos. Jos rėmėsi projektine veikla, ES ir vietiniais Britanijos fondais, bankų paskolomis. Buvo sukurti itin ambicingi projektai, kuriuos

¹ Margaret Thatcher tapo ilgiausiai dirbusia Anglijos premjere ministre XX amžiuje. Ji buvo išrinkta 1979, 1983 ir 1987 metais. Ji smarkiai apribojo profsąjungų galias, valstybės kišimąsi į ekonomiką bei išplėtė privačios nuosavybės instituciją, tuo pačiu skatindama smulkų ir vidutinį verslą bei apskritai verslumo didėjimą.

finansavo ne tik kultūros, bet taip pat ir ūkio plėtros fondai. Remiantis KI plėtros programomis prie Newcastle'o prigludusiame Gatesheado miestelyje buvo pastatytas vienas moderniausių ir didžiausių Europoje šiuolaikinio meno centras „Baltic“, grandiozinė muzikiniams renginiams skirta „SAGE“ arena, pačiame Newcastle atidarytos menų mokyklos, keli didžiuliai pasilinksminimų kompleksai. Atitinkamai buvo parengta aibė „minkštųjų“ meninės veiklos projektų, kurie užtikrino šių centrų veiklą, pritraukė daug ambicingų ir nebijančių vietinių „proletariškų“ ar „aukštuomenės“ stereotipų bei komercinės veiklos menininkų, muzikantų, dizainerių. Buvo pradėtos rengti įvairiausios šventės, festivaliai. Didžiulis dėmesys buvo skiriamas KI vadybininkų ruošimui. Be įprastinių verslo vadybos funkcijų, jų užduotis buvo ir yra užtikrinti sėkmingą menininkų ir verslininkų kooperaciją. Vietiniai Newcastle'o universitetai (*University of Newcastle upon Tyne, University of Northumbria at Newcastle*) didelį dėmesį skyrė kultūros, kūrybos, renginių, turizmo vadybai. Šiandien šis dar prieš dešimt metų atrodęs neperspektyvus rajonas sulaukė didelių turistų srautų iš visos Europos, atsidarė šimtai naujų barų, restoranų, kazino, kitų pasilinksminimo įstaigų. Visa tai rodė, kad KI raida turi didelę ir svarbią įtaką miesto kūrybinių-ekonominių klasterių atsiradimui ir jų efektyviai veiklai. Į šį regioną savo reisu atidarė žymios avialinijos. Regionas ne tik atsigavo, bet raidos tempais tapo pastebimas visos Britanijos kontekste.

KI sričiai priklauso šios veiklos – reklama, architektūra, amatai, mada ir drabužių dizainas (ateljė), kino filmai ir video produkcija, grafinis dizainas, skaitmeninė laisvalaikio aplinka (kompiuteriniai žaidimai, programinės įrangos kūrimas), gyva muzika ir įrašai (autorinių teisių distribucija ir priežiūra), atlikėjų menai, pramogų industrija, televizija, radijas, žurnalai, laikraščiai, internetas (autorinės laidos ir puslapiai), vizualiniai menai ir antikvariatas, leidyba, renginiai (Mažeikis G., Černevičiūtė J., Ščiglinskienė A., Tatarūnė I. Alytaus ir Utenos apskričių kūrybinių industrijų žemėlapis. Vilnius, 2005).

KI yra verslas, kuris efektingai veikia smulkiose ir vidutinėse įmonėse. KI veikla yra susijusi ne su sektorių ar šakų raidos ekonomika, o su klasterių plėtra. Klasteris yra bendradarbiaujančių ir tarpusavio priklausomybės ryšiais susietų kompanijų ir institucijų interaktyvus vietinis tinklas. Klasteris - tai erdvinis ir laikinis įmonių, organizacijų, bendruomenių, paslaugų tiekėjų, asocijuotų institucijų (universitetų, standartų ir prekybinių asociacijų) tinklas, kurio elementai bendradarbiauja, konkuruoja, tačiau kurių veiklos sėkmė tiesiogiai priklauso nuo kitų tinklo elementų sėkmės.

Sektoriai – kultūra, švietimas, ūkis arba ūkio šakos: sunkioji, lengvoji pramonė, šilumos ir dujų ūkis – visa tai yra ekonomikos linijinių sąveikų sritys. Jų tarpusavio ryšiai yra prognozuojami, o jų raida priklauso viena nuo kitos. Klasterinė ekonomika remiasi neprivalomais ryšiais, čia daug didesnis yra konkurencijos ir savitarpio rėmimo vaidmuo. Galerija visados gali pakviesti teikti paslaugas vis kitą barą, o barai gali orientuotis į skirtingų KI vartotojus. Poilsio ir pasilinksminimo kompleksai yra netiesiogiai susieti su meninių kolektyvų komercine veikla, paslaugų sektoriaus plėtra, spartėjančia turizmo agentūrų veikla, kompetencijų ugdymu universitetuose ir t. t. Ir nors čia vieno sėkmė yra susieta su kito raida, tačiau bankrotas nepaliečia viso klasterio, o stimuliuoja sąveikų pergrupavimą. Tačiau visados išsiskiria tam tikra centrinė figūra, dažniausiai tai būna kūrybinių arba sporto industrijų veikla. Neretai tai būna universalūs laisvalaikio, kultūros ir sporto kompleksai (pavyzdžiui, *Siemens* arena Vilniuje). Vieno didelio pramogų ir sporto komplekso veikla gali paskatinti daugelio kitų su šiuo kompleksu susijusių įstaigų, firmų plėtrą.

Klasteriai pasižymi didesne negu sektorių dinamika, tačiau klasterinės raidos suvokimas reikalauja atsisakyti įprastinio gyvenimo skirstymo į kultūros, socialinį, ūkio, kelių plėtros ir t. t. Laikiniams klasteriams priskirtinos didelės šventės, mugės, renginiai, kurie suteikia daug darbo ne tik menininkams, bet ir restoranams, viešbučiams, leidykloms, spaustuovėms, reklamos agentūroms. Šventinių renginių reguliarumas paverčia juos svarbia ekonomikos sritimi; kaip Brazilijoje ir kitose šalyse atsitiko su karnavalais. Klasterio požymiai:

- daugiapusė įstaigų, įmonių, bendrovių priklausomybė dėl erdviųjų ir laikinių tiesioginių arba netiesioginių komercinių sąveikų;
- tinklo elementai sąveikauja nereguliariu cikliniu arba nelinijiniu būdu, o tai lemia tinklo dinamiką;
- kompleksiskumas: renginio efektas niekad nepriklauso tik nuo organizatorių ketinimų;
- skirtingos veiklos kultūros, švietimo, sporto, ūkio subjektų bendradarbiavimas – yra klasterio neišvengiamybė;
- geriausiai veikiančių klasterio įmonių personalui yra būdingos tarpdisciplininės, tarpverslinės kompetencijos; tinklo institucijos geriau išmano viena kitos interesus ir specifiką, kuo didesni gebėjimai kooperacijai, tuo klasteris efektyvesnis;
- mobilumas – institucijų ryšiai nėra tiesiogiai vienas nuo kito priklausomi, todėl veiklos kryptį pasiūla visados viršija tinklo institucijų galimybes.

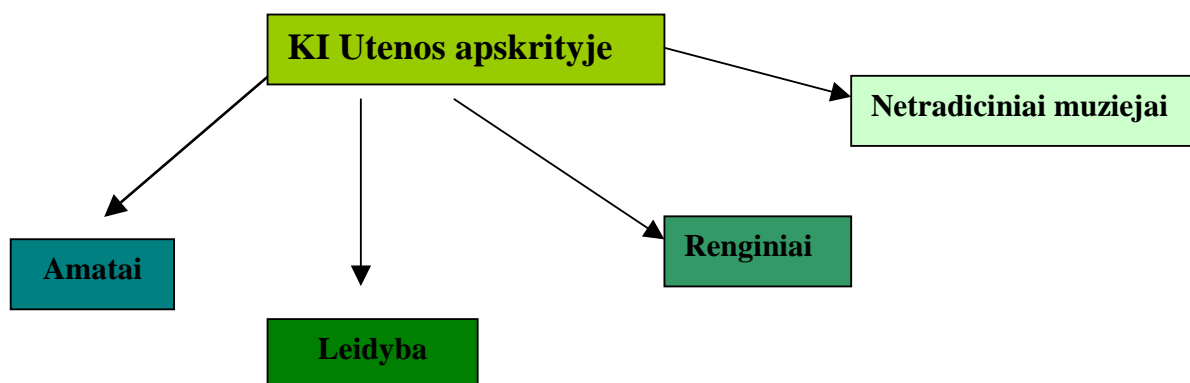
Turizmas ir kūrybinės industrijos. Ši tema yra ypatingai aktuali regionams, kurie pasižymi puikiais gamtos resursais, rekreacijos ir reabilitacijos įstaigų, poilsio bazių gausa. Tačiau, pastebėtina, turizmas nėra laikomas KI dalimi, o tik gali kai kuriais atvejais skatinti, remti KI raidą. Turizmo sektorius lygiai tiek pat yra susietas su sportu ir sveikata ir nebūtinai remia KI sektorių. Turizmas tik tada remia KI, kai jis yra susietas su „auditorija menui“. Auditorija (turistai) specialiai paruošiami ir atvežami į meno vietas: garsių atlikėjų koncertus, spektaklius, meno parodas. Šiuo atveju organizuojami ne prekių (meno kūrinų), o vartotojų srautai. Pavyzdžiui, taip atokesnių Lietuvos miestų gyventojai organizuotai vyksta į spektaklius Vilniaus operos ir baleto teatre, tarptautinių festivalių metu ir pan. Su KI susietas turizmas plėtojamas ir tada, kai žymių muziejų eksponatų negalima pervežti į kitas šalis. Svarbus yra ir pažintinis turizmas, kai dideli turistų srautai, siekiantys susipažinti su šalies istorija ir kultūra atvyksta į įvairias lankytinas kultūros ir meno vietas (Ten pat).

Taigi, išplėtotos KI yra viena geriausių turizmo traukos priemonių. Nei geri viešbučiai, nei geriausios paslaugos pačios savaime nėra traukos priemonės. Tokiomis traukos priemonėmis tampa puiki gamta, istoriniai paminklai, bet, svarbiausia KI teikiamos, nuolatos atnaujinamos paslaugos.

3.3 Jungtinės Karalystės regioninės plėtros patirties taikymo Lietuvos regionuose galimybės

Jei regeneracijos metodo galėtų būti mokomi skirtingų Lietuvos regionų, savivaldybių plėtros specialistai, kūrybinių industrijų vystymui reikia atskirų regionų kūrybinio potencialo ir kūrybinių produktų vartotojų srautų įvertinimo.

Atlikus kūrybinių industrijų Utenos apskrityje analizę, galima teigti, kad šiandien nėra aiškiai suformuotos kūrybinių industrijų pasiūlos, trūksta informacijos ir bendradarbiavimo tarp pačių kūrybine veikla užsiimančių organizacijų, tačiau jau šiandien Utenos apskrities kūrybines industrijas galima būtų skirti keturias potencialias vystymui sritis:

7 pav. Kūrybinių industrijų plėtros kryptys Utenos apskrityje

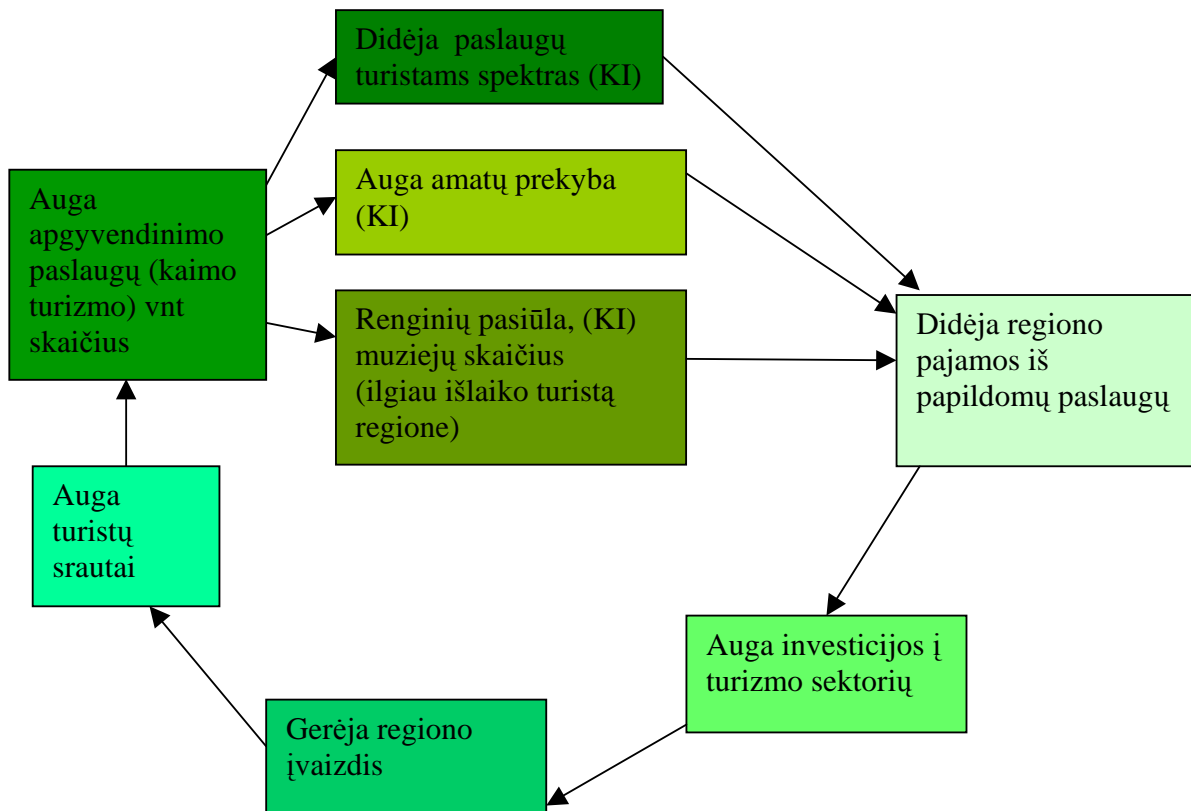
Renginiai -koncertai, festivaliai, mugės, parodos, vasaros mokyklos, įvairiausi konkursai - vienas iš būdų pritraukti daugiau turistų srautų į regioną. Tyrimo rezultatai parodė renginių Utenos apskrityje gausą. Tačiau didžioji dalis renginių Utenos apskrityje vyksta šiltuoju metų laiku. Dėlto neišvengiamas sezoniškumas. Labai svarbūs regionui renginiai vykstantys šaltuoju metų laiku, kurių dėka į regioną pritraukiami didžiuliai turistų srautai. Žiemos renginiai padeda sumažinti turizmo sezoniškumą – tai Visagino ralis, Sartų žirgų lenktynės, Ignalinos žiemos sporto šventė. Pavyzdžiui, jau tapo įprasta, kad Visagino ralio metu visi aplinkiniai viešbučiai ir kaimo sodybos būna užsakytos, todėl su turizmu susiję verslininkai laukia šventės ir stengiasi suteikti kuo daugiau ir įvairesnių paslaugų turistams ir taip padidinti savo pajamas. Ateityje plėtojant kūrybines industrijas bei turizmą Utenos apskrityje reikėtų svarstyti didesnės koncertinės erdvės regione atsiradimo poreikį. Didelė koncertų salė galėtų būti ypač aktuali šaltuoju metų laiku, čia galėtų būti kviečiamos ne tik Lietuvos, bet ir Rytų bei Vakarų Europos žvaigždės, kas užtikrintų turistų srautų pritraukimą į regioną ne tokiu patraukiu metų periodu.

Amatai. Remiantis Utenos apskrities duomenimis apie KI potencialą galim daryti tokias išvadas apie amatų koncentraciją ir paplitimą po rajonus: Šiuo metu neveikia jokia asocijuota struktūra, kuri apimtų visą regioną, o už potencialias KI atsakingi kultūros centrai. Amatų gamintojų tinklo kūtimą turėtų inicijuoti būtent savivaldybės, kurios galėtų kartu kurti KI plėtojimo asocijuotą struktūrą, kuri būtų pagrindas potencialiems KI patekti į rinką. Labai svarbu regione kurti ekspozicines erdves, kuriose galėtų būti pristatomi ir pardavinėjami vietinių menininkų darbai, tai pat skatinti specializuotų dirbtuvių kūrimą, sudarant sąlygas amatų vystymui. Būtinai KI asocijuotų struktūrų bendradarbiavimas su mokymo institucijomis - tai labai svarbu formuojant kūrybinių industrijų potencialą ateityje.

Leidyba. Utenos apskrityje, ypač Utenos bei Visagino miestuose identifikuotas didelis leidybinis potencialas, tačiau akivaizdus poreikis stiprinti kūrybinę leidybos sektoriaus dalį – dizainą ir maketavimą, potencialių autorių paiešką. Nei Utenos kolegijoje nei Visagino ir Utenos aukštesniosiose mokyklose nėra rengiami leidybos specialistai. Leidybos sritis – viena perspektyviausių kūrybinių industrijų klasterių Utenos apskrityje, todėl ateityje reikėtų pagalvoti apie leidybos specialistų rengimą Utenos kolegijoje, aukštesniosiose mokyklose. Leidybos specialistų rengimas sudarytų sąlygas jauniems specialistams pasilikti regione, be to, tokia specialybė būtų paklausi ir kituose regionuose.

Netradiciniai muziejai – svarbi turizmo plėtros grandis. Skirtingų muziejų gausa leidžia užimti turistus pažintiniais maršrutais ir ilgiau išlaikyti regione. Populiarėja muziejai siūlantys ne tik apžiūrėti eksponatus bei išklausti pasakojimų, bet ir išbandyti patiems senovinius įrengimus ir darbų įrankius. Pavyzdžiui, Senovinėje sodyboje Niūronyse, Anykščių rajone siūloma patiems išsikepti tikros juodos duonos ant ajerų. Tokie praktiniai užsiėmimai traukia interesantų grupes dėl netradicinio laiko praleidimo būdo (Ten pat).

Priežastinių ryšių diagrama parodanti, kaip renginiai, amatai ir netradiciniai muziejai gali padėti vystyti kūrybinėms industrijoms Utenos apskrityje pavaizduota 8 pav.

8 pav. Kūrybinių industrijų plėtros galimybių priežastiniai ryšiai

Iš 8 pav. iliustruoja regiono plėtros ciklą plėtojant kūrybines industrijas. Plečiantis paslugų turistams spektrui, augant amatų prekybai ir reginių pasiūlai regione didėja pajamos iš papildomų su turizmu susijusių paslaugų – pvz.: maitinimo. Augant regiono pajamoms didėja investicijos į turizmo sektorių, dėl ko gerėja regiono įvaizdis ir auga turistų srautai. Augantys turistų srautai, skatina teikti daugiau apgyvendinimo paslaugų, kas išlaiko turistą ilgiau regione, kur jis gali dalyvauti renginiuose ar įsigyti amatininkų dirbinių.

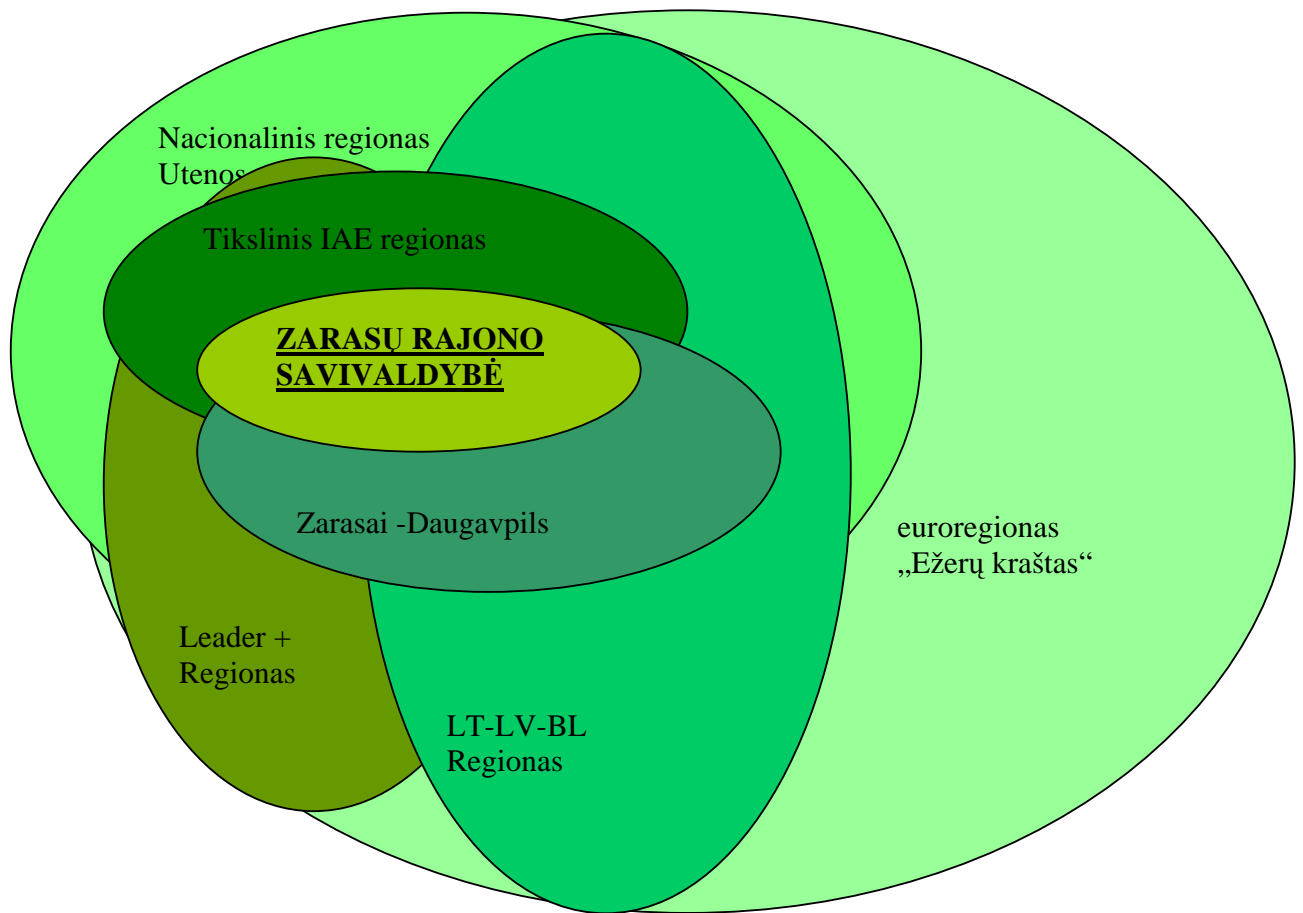
Autorės nuomone, kūrybinių industrijų plėtros modelis gali būti taikomas įvairaus dydžio regionų plėtroje, tačiau kūrybinėms industrijoms plėtoti regionas turi išsiskirti kūrybiniais gebėjimais.

IV. ATSKIRŲ REGIONŲ TYRIMAS REGIONINĖS PLĖTROS POŽIŪRIU

Tyrimo tikslas – aprašyti atskirų regionų pajėgumus, administravimo efektyvumą, regionų plėtros galimybes ir įvertinti Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimo atskirų regionų plėtroje patirtį ir galimybes. Kiekvienas regionas vertinamas tokiais pjūviais:

- pateikiama informacija apie regioną ir jo plėtros kryptis – vizija, plėtros tikslai, administravimo struktūra, aprašoma regiono plėtros patirtis- įgyvendinti ar įgyvendinami projektai, į regioną pritraukti finansiniai ištekliai;
- įvertinamas regiono atitikimas regioninio vieneto privalomų charakteristikų atžvilgiu, įvertinant regiono identitetą, politinius, ekonominius ir administracinius pajėgumus.
- vietovės turimų pajėgumų (ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių),
- atliekamas regiono pajėgumų kiekybinis vertinimas apklausian savivaldybių dalyvaujančių konkrečių regionų plėtroje specialistus;
- nustatomos regionų vidinių ryšių kategorijos pagal A.Bendavid-Val., išskiriant atskirų regionų plėtros privalumus ir trūkumus,
- galiausiai įvertinamos kiekvieno regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybės.

Tyrimo išvadose pateikiama skirtingų regionų plėtros gebėjimų palyginamoji analizė bei pristatomos Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimo atskirų regionų plėtroje galimybės.

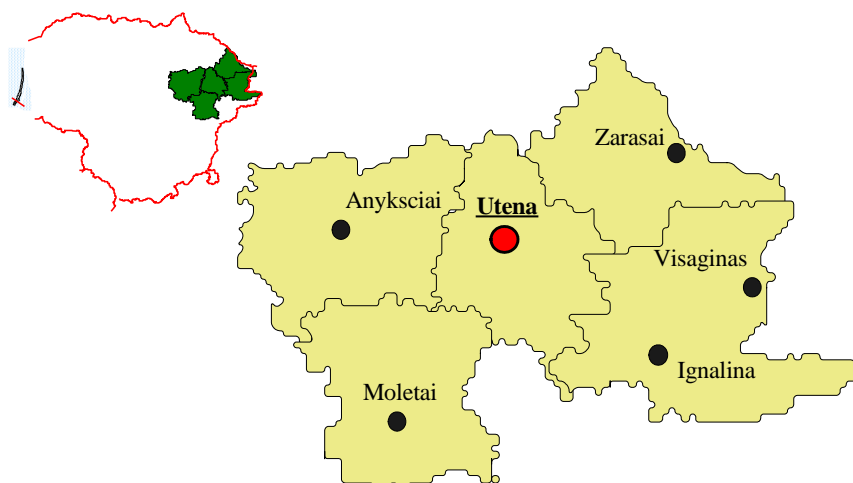

9 pav. Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimas regionų plėtroje

Toliau atskirai apibūdinami regionai, įvertinami jų ištekliai, regiono plėtros gebėjimai ir plėtros galimybės.

4.1 Nacionalinės regioninės politikos regionas – Utenos apskritis

Nacionalinei regioninei plėtros politikai įgyvendinti Utenos apskrityje, Utenos apskrities viršininko administracijoje 1998m. rugsėjo 1 d. buvo įkurtas Regioninės plėtros departamentas. Priėmus Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymą 2001 metų pradžioje įkurta Utenos regiono plėtros taryba.

10 pav. Nacionalinis regionas - Utenos apskritis

2 lentelė. Informacija apie regioną

<p>Regiono plėtros vizija</p>	<p>Utenos regiono plėtros pagrindas yra:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ verslo konkurencingumo didinimas ir plėtros skatinimas, pritaikant viešąsias teritorijas investicijoms pritraukti, sparčiai diegiant inovacijas, modernizuojant technologijas bei kuriant ilgalaikę plėtrą skatinančią, modernią infrastruktūrą, išnaudojant palankią geopolitinę padėtį ir realizuojant tranzitinio regiono galimybes; ▪ darnios kaimo plėtros vystymas, panaudojant išskirtinius gamtinius ir rekreacinius išteklius, derinant netradicinę bei alternatyvią žemės ūkio veiklą, didinant verslumą bei ir plėtojant viešąją turizmo infrastruktūrą; ▪ aukštesnę gyvenimo kokybę ir didesnę socialinę sanglaudą miestuose ir miesteliuose, užtikrinant socialinės infrastruktūros plėtrą ir mažinant socialinio išsivystymo netolygumus.
<p>Regiono plėtros tikslai</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Įmonių konkurencingumo didinimas ▪ Verslo plėtra ir klasterizacija bei kooperacija ▪ Paslaugų verslui plėtra ▪ Žmogiškųjų išteklių plėtra ▪ Integracijos su aplinkinėmis teritorijomis didinimas ▪ Administracinių procedūrų tobulinimas
<p>Regiono plėtros administravimo struktūra</p>	<p>Pagrindines Tarybos funkcijas nustato Regioninės plėtros įstatymas ir šie nuostatai, pagal kuriuos taryba:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Svarsto ir tvirtina regiono plėtros planą; sudaro darbo grupes regiono plėtros planui rengti ir įgyvendinimui įvertinti bei prižiūrėti. 2. Teikia išvadas Vyriausybės įgaliotai institucijai ir Nacionalinei regioninės plėtros tarybai dėl regiono plėtros plano įgyvendinimo; 3. Svarsto pasiūlymus ir teikia išvadas dėl apskrities viršrinko administracijos ir savivaldybių bei jų institucijų projektų, bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių lėšų ir iš LR valstybės ir (arba) savivaldybių lėšų, 4. Teikia rekomendacijas ES fondus administruojančioms institucijoms dėl apskrityje planuojamų įgyvendinti projektų atitikimo regiono plėtros planui.

	<p>5. Svarsto ir teikia pasiūlymus Nacionalinei regionų plėtros institucijai dėl Nacionalinio lygmens dokumentų, susijusių su regionine plėtra <...>.</p> <p>Regioninės plėtros departamentas, vykdydamas jam numatytas funkcijas, formuoja apskrities vystymo strategiją ir taktiką; skatina bendradarbiavimą su užsienio šalių valstybinėmis ir nevalstybinėmis institucijomis, ambasadomis, su jomis bendradarbiauja, keičiasi partnerystės ryšiais ir informacija; rengia regiono plėtros planus; analizuoja, apibendrina ir įvertina Utenos apskrities ekonominius bei kitus rodiklius; rengia ir įgyvendina Lietuvos Respublikos ir užsienio fondų programų projektus. Teikia pasiūlymus dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, Lietuvos Respublikos nutarimų bei kitų teisinių norminių aktų, projektų bei pasiūlymų klausimais, įeinančiais į Lietuvos Respublikos Utenos apskrities viršininko administracijos kompetenciją. Regione veikia Turizmo plėtros taryba, kurioje turizmo sektoriaus interesus derina savivaldybių atstovai.</p>
Regiono plėtros patirtis	<p><i>Parengti projektai:</i></p> <p>Regiono mastu rengiamas Atliekų tvarkymo projektas (40 mln.Lt). Organizuojamas Festivalis „Ežerų sietuva (didžiąją dalį finansuoja savivaldybės)</p> <p>Įgyvendintas projektas „Kulinarinio paveldo kaip bendradarbiavimo priemonės skatinti turizmą plėtojimas euroregione „Ežerų kraštas“ (biudžetas 230959 EUR, apskrities dalis- 55156 EUR).</p> <p>„Aukštaitijos dviračių žiedo techninio projekto parengimas“ (Projekto biudžetas- 400000 Lt.</p> <p><i>Įgyvendinamas projektas:</i></p> <p>„Naujo pasienio regiono sukūrimas sujungiant du pasienio regionus – Latgaliją ir Rytų Aukštaitiją“ (projekto biudžetas –590000 EUR, apskrities dalis per 20000 EUR.</p> <p>Per 2005-2006m., neskaitant atliekų sistemos modernizavimo projekto, į regioną papildomai pritraukta per 180000 EUR. Vidutiniškai po 30000 EUR kiekvienai savivaldybei.</p>

3 lentelė. Regiono plėtros potencialo tyrimas

1. Regiono atitikimas regioninio vieneto charakteristikoms	
Regioninis identitetas	Utenos apskrities kaip Rytų Aukštaitijos regiono identitetas aiškiai išreikštas visuose lygiuose – gyventojų, politikų, verslo subjektų. Tai daugiausiai ežerų Lietuvoje turintis regionas, kuriam būdingas savitas kalvotas kraštovaizdis.
Politiniai pajėgumai	Teoriniai politiniai pajėgumai yra – Utenos regiono plėtros taryba, tačiau nėra bendros regiono politikos formavimo tradicijų, dominuoja atskirų savivaldybių pozicijos.
Ekonominiai pajėgumai	Regiono ekonominiai pajėgumai menki. Ekonominės priemonės atsiranda tik įgyvendinant „iš viršaus į apačią“ regiono politiką. Ekonominės priemonės valdo savivaldybės, kurios nėra motyvuotos sujungti savo pajėgumų.
Administraciniai	Regiono „iš viršaus į apačią“ administracinių gebėjimai pakankami, regiono

gebėjimai	iš apačios į viršų administracinių gebėjimų visai nėra - Įkurtas Regioninės plėtros departamentas vykdo „iš viršaus į apačią“ politiką, tuo tarpu Regionų taryboje priimami tik formalūs sprendimai, už kurių įgyvendinimą atsako departamentas. „Iš apačios į viršų“ principu pateikiami plėtros pasiūlymai lieka neįgyvendinti, kadangi nėra jokios Regiono plėtros tarybos įgyvendinimo institucijos.	
2. Vietovės turimų pajėgumų kiekybinis įvertinimas (ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių)		
Ekonominiai	0,7	Apklausa rezultatai rodo, kad Utenos apskrities regiono gebėjimai visose srityse yra pernelyg maži, kad galėtų tinkamai panaudoti regiono išteklius. Menki gebėjimai lemia regiono vangią plėtrą.
Socialiniai	0,68	
Technologiniai	0,66	
Politiniai	0,72	
3. Nustatomos regionų vidinių ryšių kategorijos pagal A. Bendavid-Val.		
Ryšių tipai	Elementai ir srautai	
<i>Transporto</i>	Per Utenos bei Zarasų miestus eina intensyvaus tranzito srauto tarptautinė magistralė A6. Per Uteną iki Turmanto nutiestas geležinkelis, Molėtuose, Zarasuose veikia mėgėjiški oro uostai, ateityje numatantys galimybę tūpti privatiems lėktuvams, toks oro uostas rengiamas Ignalinoje. 2005 m. Utenos apskrityje veikė 231 transporto ir sandėliavimo kompanijų.	
<i>Komunikacijų</i>	Leidžiami du apskrities laikraščiai – „Apskrities žinios“ ir „Utenis“, rodomos pastovios Aukštaitijos televizijos transliacijos.	
<i>Gamtinių išteklių</i>	Utenos apskritis pasižymi gamtinių ir rekreacinių resursų gausa. Kai kurie iš jų (pvz., miškai) yra tapę tradicinėmis miško verslo ir perdirbimo pramonės šakomis. Šioje srityje regiono įmonės turi gerą įdirbį, naudodamos šiuolaikines technologijas gali pasiekti aukštą konkurencingumo lygį. Išskirtinas turistinis regiono potencialas, kuris pastaruoju metu vis labiau panaudojamas. Sparčiai vystosi kaimo turizmo sektorius, atskiruose apskrities rajonuose (Molėtai, Ignalina, Zarasai) jis įgauna pakankamai platų mastą. Kaimo turistų lankytojų srautai sudaro sąlygas sodybų plėtrai, naujų objektų atsiradimui.	
<i>Ekonominiai</i>	Utenos regiono pramonės bei verslo išsivystymo lygis yra santykinai žemas. Pagal pagrindinius ekonominio lygio išsivystymo rodiklius apskritis ženkliai atsilieka nuo šalies vidurkio. Tradicinio žemės ūkio būklė regione yra prasta. Tai sąlygoja žemas dirvų našumo balas, mažas žemės ūkio kultūrų derlingumas, prastas ūkių techninis bei technologinis lygis. Tradicinio žemės ūkio plėtrą riboja poreikis dideliems kapitaliniams įdėjimams, norint pasiekti bent minimalų rentabilumo lygį. Tam regiono ūkiai nėra pasirengę. Pastaruoju metu regiono kaime pradėta netradicinė žemdirbystė, ekologinis ūkininkavimas, alternatyvūs verslai atveria naujas perspektyvas kaimo plėtrai. Utenos apskritis, neturėdama daug oficialių poilsio įstaigų, tokių kaip viešbučiai ir poilsio namai, garsėja didele kaimo sodybų gausa ir įvairove. Apskrityje veikia didžiausia įregistruotų šalies kaimo turizmo sodybų dalis - net 38,6 proc. Apskrityje veikia 231 transporto ir sandėliavimo srityje dirbančių ūkio subjektų, per 200 kaimo turizmo sodybų.	
<i>Socialiniai</i>	Utenos apskrityje pažymėtinas spartus gyventojų senėjimo procesas. Pagal	

	<p>senyvo amžiaus žmonių skaičių, tenkanti darbingiems gyventojams, Utenos apskritis užima pirmą vietą Lietuvoje.</p> <p>Daugiausiai gyvena lietuvių cc proc., rusų . Religija – katalikybė.</p>
<i>Viešųjų paslaugų</i>	<p>Apskirtyje veikia neuniversitetinė aukštoji mokykla, kiekvienais metais pritraukianti vis daugiau norinčiųjų studijuoti, 6 profesinės mokyklos.</p> <p>Sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūra bei gyventojų aprūpinimas sveikatos priežiūros specialistais yra gerokai mažesnis lyginant su šalies vidurkiu.</p> <p>Utenos apskrityje santykinai daug invalidumo pensininkų. Šis rodiklis ženkliai viršija šalies vidurkį. Atsižvelgiant į tai, šiai grupei gyventojų reikalinga didelis dėmesys ir socialinė parama bei medicininis aptarnavimas. Galima išskirti santykinai neblogus nusikalstamumo rodiklius apskrityje.</p> <p>Pagal nusikaltimų skaičių, tenkanti 10000 gyventojų, šis rodiklis mažiausias šalyje.</p> <p>Regioną su miestais jungia autobusų transportas.</p>
<i>Instituciniai</i>	<p>Už valstybės deleguotų funkcijų įgyvendinimą atsako Utenos apskrities viršininko administracija. Apskrityje veikia Kultūros paveldo apsaugos departamentas, Aplinkos apsaugos departamentas, kitų valstybinių institucijų regioniniai padaliniai. Sprendimui dėl regiono plėtros priimti reikia 5-ių apskrities savivaldybių merų ir apskrities viršininko interesų suderinimo.</p>
<p>5. Regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybės</p>	
<p>Regionų plėtros įstatymas nustato regiono plėtros „iš viršaus“ taisyklės. Tačiau vis aktualesne tampa „plėtra iš apačios“. Regione nėra „iš apačios“ įgyvendinančios institucijos.</p> <p>Regionė koncentruojasi gamtos ir kultūros ištekliams, kurie galėtų būti panaudoti turizmo paslaugų plėtrai regiono mastu. Veikianti Turizmo plėtros taryba priima sprendimus, tačiau jie būna daugiau informacinio pobūdžio arba susiję su privalomomis, nusistovėjusiomis veiklomis – dalyvavimu turizmo parodose, žiniasklaidos vizitais, nominacijų turizmo srityje skelbimu.</p> <p>Trūksta strateginių regionų gebėjimų vystymo, infrastruktūros plėtros projektų (pvz. Kempingų plėtros tinklo, paplūdimių tvarkymo, prieplaukų įrengimo, amatų vystymo).</p> <p>Autorės nuomone, Utenos apskrities smulkiam verslui vystyti taikytinas teorinėje dalyje aprašytas Didžiosios Britanijos Kūrybinių industrijų plėtros modelis, kadangi kaimo turizmo sodybos pritaikia pastovius srautus vietas ir užsienio turistų, kurie kol kas moka tik už apgyvendinimą. Atostogų metu regiono lankytojams turėtų būti siūloma lankyti muziejus, amatų arteles, išgityti vietas meistrų gaminių.</p> <p>Vangi Utenos apskrities regiono plėtra, autorės nuomone, galėtų būti siejama su regiono lyderių nebuvimu, menku savivaldybių domėjimusi regiono plėtros galimybėmis, laikant, kad kiekviena savivaldybė atsakinga tik už savo rajono plėtrą. Galimas savivaldybių nepasitikėjimas apskrities viršininko administracijos institucija.</p> <p>Autorės nuomone, siekiant efektyvios regiono plėtros, galėtų būti įkurta Utenos regiono plėtros agentūra, kuri būtų atskaitinga Utenos regiono plėtros tarybai ir veiktų kaip regiono plėtrą įgyvendinančioji institucija.</p>	

4.2 Tikslinis Ignalinos AE regionas

LR Vyriausybė 2001 02 19 nutarimu Nr. 172 Vyriausybei patvirtinus Ignalinos atominės elektrinės (IAE) pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo programą, 2002 m. vasarį buvo sukurtas tikslinis Ignalinos AE regionas, kurį sudaro Ignalinos, Zarasų rajono ir Visagino miesto savivaldybės.

Ignalinos AE regionas įsikūręs pačiame Lietuvos pakraštyje, jos šiaurės rytų dalyje. Šiaurinė regiono dalis ribojasi su Latvijos Respublika, rytinė - su Baltarusijos. Regionas užima 2839 km² plotą (Visagino m. – 59 km², Ignalinos r. – 1447 km², Zarasų r. – 1334 km²), kas sudaro 39,2 proc. Utenos apskrities ir 4,3 proc. šalies teritorijos (11 pav.).

11 pav. Tikslinis Ignalinos AE regionas

4 lentelė. Informacija apie regioną

Regiono plėtros vizija	IAE regionas – tai subalansuotos teritorinės plėtros, grindžiamomis moderniomis technologijomis, socialinėmis inovacijomis, konkurencingumu regionas, kuriame vyrauja: <ul style="list-style-type: none"> ▪ saugi, patogi gyventi ir harmoninga aplinka; ▪ palankios sąlygos verslo plėtrai; ▪ išplėtotą rekreacinę, turizmo plėtrą skatinanti infrastruktūra; ▪ geros bendradarbiavimo sąlygos tarp vietos ir užsienio partnerių.
Regiono plėtros tikslai	Regiono plėtros rioritetai ir tikslai nustatyti Ignalinos AE regiono plėtros plane. <p><i>1. Prioritetas. Verslo pramonės ir kaimo plėtra. Plėtros tikslai:</i></p> <p>1.1. Skatinti modernių bei konkurencingų pramonės ir verslo įmonių plėtrą, diegiant inovacijas ir naujas technologijas;</p> <p>1.2. Formuoti verslui palankią aplinką, skatinti investicijas regione;</p> <p>1.3. Naujų verslo įmonių kūrimas, verslumo ugdymas regione;</p> <p>1.4. Vystyti regiono turizmo infrastruktūrą, plėtoti turizmo paslaugas;</p>

	<p>1.5. Vystyti subalansuotą kaimo plėtrą;</p> <p>2. <i>Prioritetas. Žmogiškųjų išteklių plėtra. Plėtros tikslai:</i></p> <p>2.1. Sukurti optimalią, šiuolaikišką švietimo sistemą regione;</p> <p>2.2. Skatinti žinių visuomenės kūrimąsi</p> <p>2.3. Tobulinti profesinio rengimo ir perkvalifikavimo sistemą;</p> <p>2.4. Sukurti darbo rinkos tobulinimo paslaugų infrastruktūrą, didinti užimtumo ir darbo rinkos priemonių arsenalą;</p> <p>2.5. Išsaugoti ir plačiau panaudoti regiono kultūrinį bei rekreacinį savitumą, pritaikyti saugomas teritorijas lankymui.</p> <p>3. <i>Prioritetas. Infrastruktūros ir aplinkosaugos vystymas. Plėtros tikslai:</i></p> <p>3.1. Plėtoti transporto infrastruktūrą, siekiant užtikrinti saugų ir patogų susisiekimą.</p> <p>3.2. Plėtoti regiono infrastruktūrą, užtikrinant palankių investicijoms sąlygų bei patogios gyvenamosios aplinkos sukūrimą.</p> <p>3.3. Plėtoti aplinkos taršos prevencijos ir mažinimo sistemą, gerinti aplinką.</p> <p>4. <i>Prioritetas. Saugios ir pažangios visuomenės kūrimas. Plėtros tikslai:</i></p> <p>4.1. Plėtoti sveikos gyvensenos ugdymo bei ligų prevencijos sistemą;</p> <p>4.2. Užtikrinti socialinių paslaugų prieinamumą ir plėtotę bei socialinę integraciją;</p> <p>4.3. Gerinti gyvenamąją aplinką bei plėtoti jos saugumą.</p>
Regiono plėtros administravimo struktūra	<p>Tikslinio IAE regiono plėtrai įgyvendinti buvo sukurta Viešoji įstaiga „Ignalinos AE regiono plėtros agentūra“.</p> <p>Agentūra organizuoja ir vykdo IAE regione socialinių ir ekonominių projektų, kuriais siekiama sušvelninti IAE eksploatavimo nutraukimo padarinius IAE regione, rengimą.</p> <p>Agentūra- pagrindinė regioninės plėtros politikos įgyvendinimo, konsultavimo ir techninės pagalbos institucija Ignalinos AE regione.</p>
Regiono plėtros patirtis	<p>2003 – 2006 m. Agentūra parengė šias regiono plėtros programas:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Regiono plėtros planą; ▪ Ignalinos AE regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programą (statistinė analizė ir priemonių planas); <ul style="list-style-type: none"> - Infrastruktūros plėtojimo planą 2005-2013 m.; - Socialinės paramos plėtros programą; ▪ Ignalinos AE regiono specialiąją programą. Priemonių planas 2007-2013m. <p>Agentūra administruoja šias paramos priemones:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Parama verslo plėtrai (subsidijų schema) Ignalinos AE regiono vietinių iniciatyvų rėmimo programa; ▪ Ignalinos AE regiono darbo su jaunimu programa; ▪ Ignalinos AE regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos įgyvendinimą ir jos subsidijų schemą: <ul style="list-style-type: none"> - Subsidija A- Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros projektų įgyvendinimui; - Subsidija B - Verslo planų rengimui; - Subsidija C - Įmonių kokybės vadybos sistemos diegimo rėmimas; - Subsidija D - Įmonių dalyvavimo parodose rėmimas; - Subsidija E- Įmonių interneto svetainių kūrimo rėmimas. ▪ Ignalinos AE regiono vietinių iniciatyvų programos įgyvendinimą (parama teikiama regiono nevyriausybinėms organizacijoms);

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ignalinos AE regiono darbo su jaunimu programos įgyvendinimą (parama iki 2006 m. antro pusmečio buvo teikiama regiono jaunimo nevyriausybinėms organizacijoms, nuo 2006 m. rugsėjo - fiziniams asmenims (regiono jaunimui), ketinantiems pradėti savo verslą IAE regione). <p>Konkursai paramai gauti yra organizuojami maždaug kas pusmetį. Kvietimus teikti paraiškas, konkursų nuostatus ir paraiškos formas skelbia VŠĮ Ignalinos AE regiono plėtros agentūra šiame tinklapyje, regiono spaudoje, regiono elektroninių naujienų konferencijoje. Agentūra paraiškų priėmimo laikotarpiu organizuoja ta tema specialius seminarus, teikia konsultacijas.</p> <p>Per 2005-2006 m. įgyvendinant regioninę plėtrą į regioną vien privačiam verslui paramos suteikta už 1000000 EUR, vidutiniškai po 330000 EUR kiekvienai savivaldybei.</p>
--	--

5 lentelė. Regiono potencialo tyrimas

1. Regiono atitikimas regioninio vieneto charakteristikoms		
Regioninis identitetas	Regiono identitetas gerai išreikštas dėl regione esančios vienintelės Rytų Europoje Ignalinos AE. Dėl šios priežasties regiono įvaizdis dažnai yra neigiamas, dėl IAE uždarymo ir su tuo susijusios socialinių –ekonominių Ignalinos AE regionas paskelbtas probleminiu, tiksliniu regionu, kuriam vystyti parengta speciali programa.	
Politiniai pajėgumai	Politiniai regiono pajėgumai – Programos projektą ir Programos lėšų naudojimo procedūrą ir kitus su Programos lėšų administravimu susijusius dokumentus tvirtina ir keičia Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros taryba, sudaryta iš 7 narių – Utenos apskrities viršininko, Ignalinos AE regiono savivaldybių merų, ir į tarybą paskirti savivaldybių tarybų nariai- po vieną iš kiekvienos Ignalinos Ae regiono savivaldybės.	
Ekonominiai pajėgumai	Ignalinos AE regiono Ignalinos atominės elektrinės (IAE) pirmojo bloko eksploatavimo nutraukimo programai įgyvendinti lėšų skiria Lietuvos Respublikos vyriausybė ir Europos Sąjunga.	
Administraciniai gebėjimai	Geri. Tikslinio IAE regiono plėtrai įgyvendinti buvo sukurta Viešoji įstaiga „Ignalinos AE regiono plėtros agentūra“. Agentūroje dirba 7 žmonių. Agentūra ne tik rengia ir administruoja IAE regiono plėtros plano priemonių įgyvendinimą, taip pat rengia bei dalyvauja įgyvendinant kitus regioninius, tarptautinius projektus.	
2. Vietovės turimų pajėgumų kiekybinis įvertinimas (ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių)		
Ekonominiai	1,03	Savivaldybių specialistų apklausos rezultatai rodo, kad Ignalinos AE regiono plėtra vertinama daugiau palankiai, nei nepalankiai, o ekonominiai ir politiniai gebėjimai kuria, nors ir nedidelę, pridėtinę vertę.
Socialiniai	0,93	
Technologiniai	0,96	
Politiniai	1,13	
3. Nustatomos regionų vidinių ryšių kategorijos pagal A.Bendavid-Val.		
Ryšių tipai	Elementai ir srautai	
<i>Transporto</i>	Geografiškai smarkiai nutolęs nuo didžiųjų Lietuvos miestų ir Klaipėdos uosto.	

<i>Komunikacijų</i>	IAE regione leidžiamas nemokamas laikraštis, veikia portalas iaeregionas.lt, organizuojamos tarptautinės konferencijos, mugės.
<i>Gamtinių išteklių</i>	<p>IAE regionas - ežeringiausias kraštas visoje šalyje. Ignalinos ir Zarasų rajonuose yra 505 įvairaus dydžio ežerai, kurių bendras plotas sudaro 24,9 tūkst. ha arba 8,8 proc. šių rajonų teritorijos. Be to, IAE regione yra apie 60 dirbtinų vandens telkinių – tvenkinių bei 28 upės, kurių ilgiausios - Birvėta-Konaražina (Dysna) (ilgis - 49,6 km) ir Šventoji (44,7 km).</p> <p>IAE regionas pasižymi ganėtinai dideliu miškingumu. Miškai Ignalinos ir Zarasų rajonuose užima apie 90,8 tūkst. ha arba apie 36 proc. šių rajonų teritorijos. Tai gerokai daugiau už šalies vidurkį – 30,6 proc.</p> <p>Zarasų ir Ignalinos rajonai, kurių gyventojų tankumas yra atitinkamai 16,9 ir 15,2 gyventojų 1 km², yra vieni rečiausiai apgyvendintų šalies rajonų. Vertinant Ignalinos AE regiono gamtinius išteklius, pažymėtina, jog jis turtingas mediena ir durpėmis.</p>
<i>Ekonominiai</i>	<p>IAE regionas ekonominiu požiūriu yra silpnai išvystytas. Ignalinos AE regione dominuoja smulkios pramonės įmonės, kuriančios žemos kvalifikacijos darbo jėgai imlią, mažai konkurencingą produkciją. Maža to, verslo plėtojimo požiūriu regiono padėtis nėra labai palanki, kadangi jis geografiškai smarkiai nutolęs nuo didžiųjų Lietuvos miestų ir Klaipėdos uosto. Ekonominę-socialinę plėtrą stabdo tai, jog regionas pasižymi nepalankiomis gamtinėmis sąlygomis žemės ūkio plėtotei. Ignalinos AE veikla iki šiol garantavo pakankamą regiono užimtumą ir ekonominį aktyvumą, o tai neskatino ieškoti kitų perspektyvių veiklos sričių, gyventojų verslumo.</p> <p>Rajono savivaldybės verslininkai turi galimybę teikti paraiškas IAE regiono smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programos subsidijai gauti. Programą rengia Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros agentūra. Programos projektą ir Programos lėšų naudojimo procedūrą ir kitus su Programos lėšų administravimu susijusius dokumentus tvirtina ir keičia Ignalinos atominės elektrinės regiono plėtros taryba.</p>
<i>Socialiniai</i>	Regiono gyventojai pagal tautybę - IAE regione veikia bbb nevyriausybių organizacijų. IAERPPA remia jaunimo organizacijas, skatina jaunimo verslumą.
<i>Viešųjų paslaugų</i>	Regione veikia efektyvus verslo paramos institucijų tinklas- verslo informaciniai centrai Zarasuose ir Ignalinoje, verslo inkubatorius Visagine.
<i>Instituciniai</i>	Sprendimui susijusiam su regiono plėtra priimti būtinas trijų savivaldybių merų dalyvavimas. IAE regiono plėtrą įgyvendinanti institucija VšĮ „IAE regiono plėtros agentūra.
4. Regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybių	
<p>IAE regionas – tikslinis regionas, kurio plėtra susijusi su socialinių pasekmių dėl Ignalinos AE uždarymo mažinimu, kur aiškiai išreikštas probleminio regiono įvaizdis, kurį būtų labai sunku pakeisti. Ignalinos AE regionas yra nedidelis, neturintis pakankamai išteklių vidinei plėtrai. Tikslinis finansavimas ir VšĮ „Ignalinos AE regiono plėtros agentūros“ gebėjimai skatina investuoti, tačiau vietos investuotojai nėra pajėgūs, tuo tarpu užsienio investicijų regionas pritraukia palyginti mažai.</p> <p>Pastovi Ignalinos AE regiono parama suaktyvino nevyriausybinių sektorių.</p>	

Ignalinos AE regionas ateityje padės gerinti socialinės būklę regione, mokys, skatins imtis verslų miestų ir miestelių gyventojus. Dalyvaudama šiame regione Zarasų rajono savivaldybė turi galimybę mažinti regiono netolygią plėtrą bei skatinti vietinę plėtrą, rajono aktyvumą ir integraciją į kitus regionus.

4.3 Euroregionas „Ežerų kraštas”

12 pav. Euroregionas „Ežerų kraštas“

6 lentelė. Regiono pristatymas

Regiono plėtros vizija	Euroregionas "Ežerų kraštas" žinomas kaip nuolat socialinėje, ekonomikos ir kultūros srityje besivystantis regionas.
Regiono plėtros tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žmogiškojo faktoriaus, kaip organizacinių išteklių, vystymas ir plėtra. 2. Bendradarbiavimas Euroregiono rėmuose-vidiniais ištekliais pagrįsta ilgalaikė partnerystė. 3. Bendradarbiavimo tarp Euroregiono ir kitų Euroregionų rėmimas ir motyvacija. 4. Euroregiono "Ežerų kraštas" regionų kultūrinio ir istorinio savitumo išsaugojimo tęstinumas. 5. Bendrų pastangų išlaikyti pusiausvyrą tarp turizmo, verslo ir gamtos apsaugos plėtros stiprinimas.
Regiono plėtros administravimo struktūra	<p><i>Taryba-politinė institucija</i> Braslavo, Glubokoje, Miorų, Pastovių, Verchnedvinsko rajonų deputatų tarybos, Daugpilio miesto, Daugpilio rajono, Kraslavos rajono, Preilių rajono, Rezeknės rajono tarybos, Rezeknės miesto dūma, Ignalinos rajono, Švenčionių rajono, Utenos rajono, Visagino miesto, Zarasų rajono savivaldybių tarybos.</p> <p><i>Direktoratas-vykdomoji institucija yra kiekvienoje šalyje.</i></p> <p><i>Darbo grupės:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Erdvinis planavimas 2. Švietimas, NVO ir sportas 3. Socialinė sfera. 4. Kultūra. 5. Turizmas ir gamtos apsauga. 6. Verslo ir infrastruktūros vystymas. 7. Sienos kirtimo problemų kirtimas. 8. Švietimas, NVO, sportas

Regiono plėtros patirtis	<p>Igyvendinti ir įgyvendinami regiono plėtros projektai: Kulinarinio paveldo kaip bendradarbiavimo priemonės skatinti turizmą plėtojimas euroregione „Ežerų kraštas“ (biudžetas 230959 EUR). <i>Igyvendinami projektas:</i> „Dviračių takais per Baltijos ežerų kraštą“ (projekto biudžetas- per 1000000 EUR). „Naujo pasienio regiono sukūrimas sujungiant du pasienio regionus – Latgaliją ir Rytų Aukštaitiją“ (projekto biudžetas –590000 EUR). Per 2005-2006m., į regioną papildomai pritraukta per 1820000 EUR. Vidutiniškai po 113750 EUR kiekvienai savivaldybei.</p>
---------------------------------	--

7 lentelė. Regiono plėtros potencialo tyrimas

1. Regiono atitikimas regioninio vieneto charakteristikoms		
Regioninis identitetas	Regioninis identitetas neryškus, tačiau suvokiamas politiniu, savivaldybių lygiu.	
Politiniai pajėgumai	Geri. Į bemaž du kart į metus vykstantį euroregiono „Ežerų kraštas“ tarybos posėdį susirenka 16 savivaldybių merai, euroregiono reikalų koordinatoriai iš regiono savivaldybių Lietuvoje, Latvijoje ir Baltarusijoje. Posėdžio darbotvarkė sudaroma atsižvelgiant į visų partnerių pageidavimus ir pasiūlymus.	
Ekonominiai pajėgumai	Pakankami. Ekonominiai instrumentai regiono valstybių vyriausybių, savivaldybių (LT, LV) rankose.	
Administraciniai gebėjimai	Euroregionui „Ežerų kraštas“ administruoti sukurtas direktoratas, susidedantis iš trijų biurų – Lietuvoje, Latvijoje ir Baltarusijoje. Didžiausią patirtį turi Latvijos euroregiono direktorato biuras – 7 m., Lietuvos direktorato biuras įkurtas palyginti neseniai – prieš 3 metus, todėl jo veikla ir gebėjimai riboti.	
2. Vietovės turimų pajėgumų įvertinimas(ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių)		
Ekonominiai	0,87	Euroregiono „Ežerų kraštas“ plėtra tiek Latvijos, tiek Lietuvos savivaldybių specialistų vertinta nepalankiai. Apklaustųjų nuomone, euroregiono „Ežerų kraštas“ plėtroje dėl pernelyg menkų regiono gebėjimų neišnaudojami regiono ištekliai.
Socialiniai	0,68	
Technologiniai	0,61	
Politiniai	0,86	
3. Nustatomos regionų vidinių ryšių kategorijos pagal A.Bendavid-Val.		
Ryšių tipai	Elementai ir šrautai	
<i>Transporto</i>	Tai Latvijos-Lietuvos-Baltarusijos pasienio regionas. Per kelias regiono savivaldybes eina tarptautinė magistralė A6, augančiu tranzito į Rusiją srautu, kelių infrastruktūra Lietuvoje ir Baltarusijoje geresnė nei Latvijoje, viešasis transportas – maršrutiniai autobusai;	
<i>Komunikacijų</i>	Šiuo metu dar tik rengiamas euroregiono „Ežerų kraštas“ turizmo galimybių portalas LT-LV-RU-EN-DE kalbomis, kuris turėtų būti ypač patrauklus užsienio turistams.	
<i>Gamtinių išteklių</i>	Tai teritorija, kurioje per 2000 ežerų, gausu miškų, teritorija menkai apgyvendinta. Teritorijos vidutinio ir žemesnio nei vidutinio derlingumo.	
<i>Ekonominiai</i>	Prekyba ir paslaugos, kaip ir kapitalas, koncentruojasi didžiuosiuose regiono miestuose. Paplitusi medienos apdirbimo pramonė, smulkūs verslai. Euroregiono jungiančios dalys - ežerai. Unikali ir ekologiniam turizmui	

	palanki gamta, turtinga flora ir fauna, kultūros paminklai, istorinis palikimas, muziejai, senieji amatai, įvairių tikėjimų bažnyčios ir cerkvės turi tiesioginę įtaką turizmo plėtrai. Turint tokį turizmo potencialą ir panaudojant patirtį, atsiranda puikios galimybės rengti bendrus turizmo plėtros planus ir projektus.
<i>Socialiniai</i>	Regiono gyventojai – lietuviai, latviai, rusai, baltarusiai. Religijos – katalikai, pravoslavai, liuteronai, storavierai. Stebimas regiono gyventojų amžiaus vidurkio augimas.
<i>Viešųjų paslaugų</i>	Nėra informacijos. Viešųjų paslaugų srityje regiono savivaldybės veikia savarankiškai.
<i>Instituciniai</i>	Sprendimui priimti reikia daugiau nei pusės visų 18 euroregiono ežerų krašto narių balsų iš Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos.

4. Regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybės

Regiono išskirtinumas– daugiatautiškumas ir dydis. Regiono valdymo struktūros turi būti labai lanksčios, o plėtros sprendimai tinkantys visiems. Todėl sunku priimti strateginius regiono plėtros sprendimus, jei iš projekto bent viena pusė (valstybė, savivaldybė) negauna ar gauna palyginti mažai naudos.

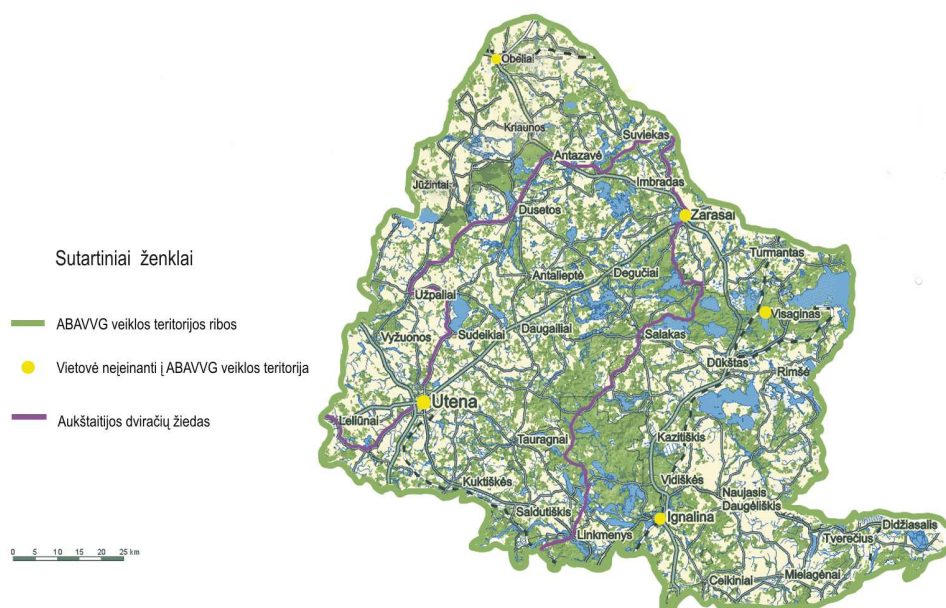
Euroregiono mastu turėtų būti rengiami projektai atitinkantys visų regiono partnerių interesus. Tokie buvo jau įgyvendinti ir šiuo metu įgyvendinami projektai – „Kulinarinio paveldo kaip bendradarbiavimo priemonės skatinti turizmą plėtojimas euroregione „Ežerų kraštas“,

„Dviračių takais per Baltijos ežerų kraštą“, „Naujo turistinio regiono – „Baltijos ežerų kraštas“ sukūrimas“. Tačiau pažymėtina tai, kad visus projektus inicijavo, parengė ir pristatė Latvijos euroregiono „Ežerų kraštas“ direktorato biuras. Tuo tarpu Lietuvos euroregiono „Ežerų kraštas“ direktorato biuro veikla pasyvi. Autorės nuomone, su esamais Lietuvos euroregiono direktorato finansiniais resursais euroregiono direktorato biuras galėtų įgyvendinti dvigubai daugiau regioninių projektų, kuo padidintų savivaldybių pasitikėjimą ir pagrįstų regiono „Ežerų kraštas“ plėtros būtinumą.

Zarasų rajono savivaldybei naudinga dalyvauti šio regiono plėtroje, todėl, kad tai galimybė gauti informaciją apie kaimyninių savivaldybių plėtrą, pasidalinti patirtimi finansinių išteklių pritraukimo, technologijų, projektų įgyvendinimo srityse, taip pat rasti partnerių atskiriems projektams įgyvendinti.

4.4 LEADER+ regionas

Pagrindiniai Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupės tikslai- rengti ir įgyvendinti kaimo plėtros planus bei programas Utenos, Zarasų, Ignalinos rajonuose bei Rokiškio rajono Kriaunų, Jūžintų ir Obelių seniūnijose esančiose Sartų ežero krantuose.

13 pav. LEADER + teritorija

18 lentelė. Regiono pristatymas

Regiono plėtros vizija/ misija	Misija: Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupė aktyvina Rytų Aukštaitijos bendruomenes padeda rengti ir įgyvendinti projektus, kurie gražintų gamtą, puoselėtų kultūrą ir skatintų, ugdytų bei stiprintų verslumą.
Regiono plėtros tikslai	<p><i>1. Prioritetas. Efektyviai naudojant saugomų teritorijų potencialą, derinant gamtos ir kultūros išteklius plėtoti tradicinius ir netradicinius kaimo verslus, turizmą bei ekologinį ūkininkavimą.</i></p> <p>1.1. Integruoti regioninę turizmo paslaugų, kultūros ir gamtos išteklių paremtų prekių ir paslaugų pasiūlą.</p> <p>1.2. Skatinti kaimo gyventojus ieškoti naujų ekonominės veiklos būdų, suteikiant jiems reikalingų žinių, supažindinant su tradicinio ir netradicinio verslo plėtros galimybėmis ir gerosios patirties pavyzdžiais.</p> <p>1.3. Skatinti partnerystę tarp kaimo turizmo paslaugas teikiančių ir tradicinius, netradicinius kaimo amatus bei ekologinį ūkininkavimą plėtojančiųjų.</p> <p>2. Prioritetas. Šiaurės Rytų Aukštaitijos kaimo vietovių gamtinio ir kultūrinio paveldo, natūralios aplinkos išsaugojimas ir atkūrimas išryškinant vietovės savitumą. (toliau - Antrasis prioritetas).</p> <p>2.1. Išsaugoti ir puoselėti Šiaurės Rytų Aukštaitijos kaimo vietovių identitetą, gerinti regiono (turistinį) įvaizdį.</p> <p>2.2. Išryškinti ir pritaikyti turizmui regiono kaimo vietovių kultūrinį ir gamtinį savitumą.</p> <p>2.3. Ieškant potencialių turistų pritraukimo būdų ir siekiant geriau pritaikyti kultūrinį paveldą vietos gyventojų ir turistų poreikiams, tapti konkurencinga gyvenamąja vietove.</p>

	<p>2.4. Efektyviai panaudoti gamtos ir kultūros objektus bei saugomas teritorijas turizmui plėtoti.</p> <p>3. <i>Prioritetas. Saugios aplinkos gyventi ir dirbti kūrimas.</i></p> <p>3.1. Sukurti saugią aplinką gyventi ir dirbti Šiaurės Rytų Aukštaitijos kaimo vietovėse.</p> <p>3.2. Siekti ir sudaryti sąlygas kaimo žmonėms dvasiškai ir fiziškai tobulėti.</p>
Regiono plėtros administravimo struktūra	<p>Kaimo plėtrai Rytų Aukštaitijos regione įgyvendinti buvo įsteigta asociacija „Rytų Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupė“.</p> <p><i>Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupės veiklos tikslai ir uždaviniai:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Telkti suinteresuotų vietos valdžios, verslo, nevyriausybinių ir kitų įstaigų bei organizacijų pastangas ieškant tinkamų sprendimų kaimo vietovių ekonominei ir socialinei gerovei kelti. 2. Skatinti ir palaikyti vietines kaimo žmonių iniciatyvas verslo, gamtos apsaugos, švietimo, kultūros, socialinės paramos, kitose srityse. 3. Teikti pasiūlymus vietinėms ir nacionalinėms institucijoms bei organizacijoms dėl kaimo plėtros planų ir priemonių kūrimo ir įgyvendinimo. 4. Parengti kaimo plėtros strategiją. 5. Organizuoti kaimo žmonių švietimą ir mokymus. 6. Organizuoti ir teikti paramą kaimo bendruomenių projektams ir iniciatyvoms įgyvendinti. 7. Skatinti bendradarbiavimą su kitomis visuomeninėmis nacionalinėmis ir tarptautinėmis organizacijomis bei kitomis įstaigomis Lietuvoje ir užsienyje.
Regiono plėtros patirtis	<p>Parengta Kaimo vietovės studija ir integruotos bandomosios strategijos parengimas, siekiant tinkamiausio gamtos ir kultūros išteklių panaudojimo, įskaitant Europos Sąjungos buveinių, atrinktų pagal „Natura 2000“ programą, vertės didinimo Šiaurės Rytų Aukštaitijoje“, kuriai įgyvendinti pritrūkta 508 817 Lt ir kurie bus paskirstyti regiono bendruomenėms ir organizacijoms strategijoje numatytoms priemonėms įgyvendinti.</p> <p>Per 2005-2006 m. į regioną pritrūkta per 580000Lt (167980 EUR). Vidutiniškai po 55993 EUR kiekvienos savivaldybės kaimiškoms vietovėms.</p>

19 lentelė. Regiono plėtros potencialo tyrimas

1. Regiono atitikimas regioninio vieneto charakteristikoms	
Regioninis identitetas	Pakankamai naujas, nenusistovėjęs. Suvokiamas LEADER+ teritorijų bendruomenių, kaimo teritorijose veikiančių organizacijų, tačiau sunkiai pripažįstamas politikų.
Politiniai pajėgumai	Rytų Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupė veikia partnerystės principu, t.y. subalansuotas atstovavimas. 50 proc. sudaro visuomeninio sektoriaus atstovai, 25 proc. – verslo sektoriaus atstovai, 25 proc. – valdžios institucijų atstovai.
Ekonominiai pajėgumai	Šiuo metu Aukštaitijos bendruomenės vietos veiklos grupei skirta LEADER+ parama – 508 817 Lt, kuri bus panaudota ABVVG kaimo plėtros

	strategijai įgyvendinti. ABAVVG turi pakankamai gebėjimų pretenduoja gauti LEADER + paramą 2006-2013 m periode.	
Administraciniai gebėjimai	Kaimo plėtrai Rytų Aukštaitijos regione įgyvendinti buvo įsteigta asociacija „Rytų Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupė“. Asociacija turi gerus administracinius gebėjimus.	
2. Vietovės turimų pajėgumų kiekybinis įvertinimas (ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių)		
Ekonominiai	0,96	Nors tikslinga regiono plėtra pradėta tik 2005 m., LEADER+ regiono gebėjimai socialinėje srityje jau šiandien vertinami palankiai, artimi rezultatai ir regiono ekonominių bei socialinių gebėjimų, kurie artimi vienetui.
Socialiniai	1,03	
Technologiniai	0,8	
Politiniai	0,93	
3. Nustatomos regionų vidinių ryšių kategorijos pagal A. Bendavid-Val.		
Ryšių tipai	Elementai ir srautai	
<i>Transporto</i>	LEADER+ regionas išsidėstęs Utenos, Zarasų bei Rokiškio dsalies savivaldybių kaimo vietovėse. Regiono transporto infrastruktūra pakankamos būklės, tačiau apie 20 proc. sudaro žvyrkeliai. Per teritoriją tekančioje Šventojoje upėje galimas tik turistinis transportas – baidarės, kanojos, valtys. Susisiekiamas gyventojams – maršrutiniais autobusais.	
<i>Komunikacijų</i>	Regiono veikia valdybos narių tinklas, kurie nuolat gauna informaciją apie regiono veiklą, pasiūlymus dalyvauti mokymuose, projektuose. Įgyvendinant (2006-2008m.) numatytos viešinimo veiklos.	
<i>Gamtinių išteklių</i>	Teritoriją puošia 702 ežerai; tarp jų yra ir giliausias Lietuvoje Tauragno(60,5m.) ežeras, poilsiautojų pamėgti Sartų, Alaušo, Luodžio, Avilio, Baluošo, Dringių ežerai, vienas ilgiausių šalyje Aiseto (16 km) ežeras. Miškai užima trečdalį teritorijos ploto. Šiaurės Rytų Aukštaitijos ežerų regionas svarbus turizmo plėtrai, nes yra išsidėstęs ne toliau kaip per 100 km nuo stambių turizmo centrų, t.y. didžiųjų miestų, ir traukia turistus siūlydamas jiems puikias galimybes pailsėti, rengti iškylas ir pan. Didžiąją dalį šios teritorijos užima nederlinga žemė ir turizmo plėtojimas yra vienintelis būdas spręsti aštrias nedarbo problemas šiuose rajonuose. Saugomos teritorijos daugiau mažiau tolygiai išsidėstę visoje šalies teritorijoje. Jose yra sukauptos didžiulės vertybės, kurias būtina išsaugoti su jomis supažindinant kuo daugiau žmonių, todėl Aukštaitijos bendruomenių asociacijos vietos veiklos grupė bendradarbiauja su jos veiklos teritorijoje veikiančiomis saugomomis teritorijomis: Aukštaitijos nacionaliniu bei Sartų ir Gražutės regioniniais parkais.	
<i>Ekonominiai</i>	Vyrauja smulkūs ūkiai, vis dar aukštas bedarbystės lygis. Rekreacinių išteklių panaudojimo galimybės vertinamos tik patenkinimai dėl jų žemo parengtumo lygio turizmui. Viešosios infrastruktūros stoka – viena pagrindinių kliūčių norint efektyviai panaudoti kultūrinį ir gamtinį regiono turizmo potencialą.	
<i>Socialiniai</i>	Teritorijoje gyvena daugiausiai lietuvių, yra rusų, lenkų, kitų tautybių. Didžioji dalis gyventojų katalikai.	
<i>Viešųjų paslaugų</i>	Kaimo vietovėse vyksta mokymo įstaigų tinklo reorganizavimas dažnai naikinant kaimo mokyklas, kuriose nėra optimalaus mokinių skaičiaus. Nepakankami medicinos punktų pajėgumai.	

<i>Instituciniai</i>	Sprendimui regione priimti reikia daugiau nei pusės 24 narių iš keturių savivaldybių (Utenos, Ignalinos, Rokiškio, Zarasų) pritarimo.
----------------------	---

4. Regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybės

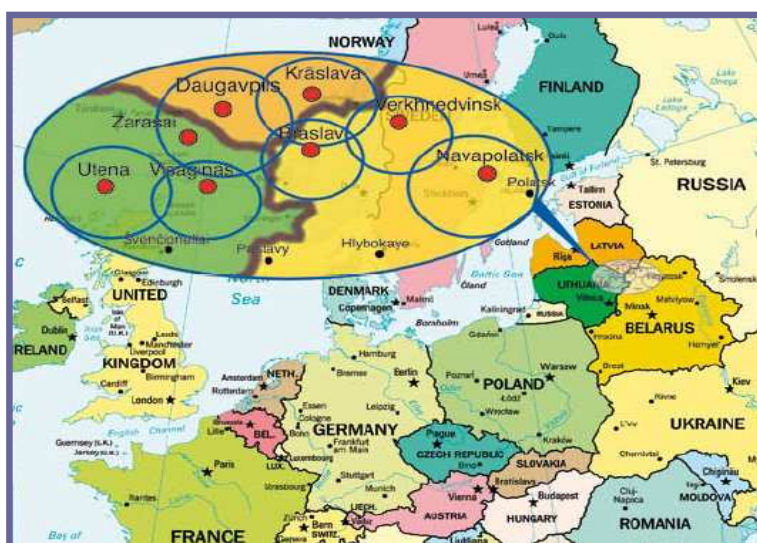
Tai labai specifinis regionas, veikiantis tik kaimo vietovėse. Todėl savivaldybių administracijoms labai naudingas.

Regiono mastu galėtų būti pritaikytas teorinėje dalyje aprašytas regiono plėtros modelis vystant kūrybines industrijas. LEADER+ regionas garsėja kaimo turizmo sodybų skaičiumi, kurios į kaimo vietas pritraukia pastovius poilsiautojų srautus –(preliminarus paskaičiavimas: regione veikia per 70 kaimo turizmo sodybų, vidutiniškai talpinančių 10 žmonių (nakvynė- 30 Lt parai), vidutinis kaimo turizmo veiklos intensyvumas vasaros metu – 80 proc.; kaimo turizmo paslaugos per vasarą generuoja per 1 500 000 Lt, kitais metų laikais (intensyvumas 20 proc.)- 1100 000 Lt. Tačiau poilsiautojams dažniausiai siūloma tik nakvynė, išskirtiniais atvejais – ir maitinimas. Plėtojant kūrybines industrijas galima būtų sukurti ir siūlyti regiono poilsiautojams kūrybinių produktų –išsityti amatininkų dirbinių, dalyvauti renginiuose, mugėse, lankyti vietos muziejus. Papildomų paslaugų pasiūla skatintų poilsiautojus regione išleisti daugiau pinigų, kas padidintų vietos gyventojų pajamas.

Zarasų rajono savivaldybei naudinga dalyvauti šio regiono plėtroje, kadangi regiono mastu aktyvinami bendruomenių nariai, kaimo gyventojai, verslininkai, sprendžiamos kaimo problemos, kuriasi naujos organizacijos, bendradarbiavimo tikslais jungiasi tų pačių ir atskirų sričių gyventojai kas turi lemiamą įtaką regiono, tuo pačiu ir Zarasų rajono savivaldybės kaimiškų vietovių, plėtrai.

4.5 Tarptautinis pasienio regionas Lietuva-Latvija-Baltarusija

Tarptautinis pasienio regionas Lietuva-Latvija-Baltarusija (toliau- LT-LV-BL) jungia aštuonis miestus ir jų įtakos zonomis trijose šalyse: Lietuvoje, Latvijoje ir Baltarusijoje. Regionas jungia tris Lietuvos miestus – Uteną, Visaginą ir Zarasus, du Latvijos miestus – Daugpilį ir Kraslavą bei tris Baltarusijos miestus – Vehnedvinską, Novopolocką ir Braslavą.

14 pav. Regionas LT-LV-BL

20 lentelē. Informācija apie reģionu

Reģiono plētros vizija	Šio reģiona ekonomiskā vizija – „tapti puikā vieta dzīvot, strādāt, kurti biznesu, kuris vairojas bezskaidrības un subalansētā ekonomiskā”.
Reģiono plētros tikslai	<p>Siekiams, ka reģionā būtu pievilcīga dzīvot, strādāt un apmeklēt. Kurā inovatīvus, konkurētspējīgus un auglīgus biznesus. Reģionā dzīvotāji ir izsīlavināt, strādā mīļam un ļoti apmierinošam darbam, dzīvo veselīgi un atvērta vidi.</p> <p>Mēs rūpīnāmies par vidi un mūsu pilsētas un vidi piesaista jūs apmeklēt.</p> <p>Šis mērķis būs sasniegts, kad biznesi, izglītības institūcijas un ārzemnieku aģentūra grib mūs apmeklēt un iedzīvotāju mūsu veiksmes stāstus. Viena svarīgākā veiksmes daļa būs pilsētas un dzīvojamās „renesanses” procesi, kuriem dēļ mūsu pilsētas kļūs pievilcīgākas dzīvot, strādāt, apmeklēt un ieguldīt.</p> <p>Tai nozīmē:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Pakalpojumi mazajam, vidējam un ļoti mazajam biznesam veicinot ekonomiskā un komerciskā darbības paplašināšanos. ▪ Centru attīstība un pilsētu konkurētspējīguma stiprināšana. ▪ Ārvalstu reģiona pievilcīgums, īpaši parādot tās dabas un kultūras vērtības. ▪ Ārvalstu reģiona popularitātes paaugstināšana ar Baltijas jūras reģiona palīdzību. ▪ Vairošana sporta un citu sporta vai brīvā laika prasmju paplašināšana ▪ Dabas vērtību aizsardzība un izmantošana atbilstoši vajadzībām. ▪ Stiprināt labāku projektēšanu, īstenošanu un rūpīnāties par ārvalstu vietām un viesnīcām ▪ Uzlabot saziņas sistēmas un pakalpojumus ▪ Stiprināt ceļotāju un dzīvotāju tīklu brīvā laika un ikdienas saziņai ▪ Sākt vairāk jaunus biznesus un biznesu asociāciju biznesa paplašināšanai.
Reģiono plētros administratīvā struktūra	2005. g. beigās sākās projekts „Reģionu renesanses per regenerāciju” paredzot ciešu sadarbību starp reģiona pašvaldībām. Projektam, tuvu un reģionam vadītājam ir galvenā loma – Daugpils pilsētas dāma.
Reģiono plētros patēriņš	Projekts „Reģionu renesanses per regenerāciju” kurā paredzēta reģiona LT-LV-BL plētros stratēģija. Projekta budžets 346452 EUR, vidēji 50000 EUR katrām pašvaldībai.

21 lentelē. Reģiono plētros potenciāla pētījums

1. Reģiona atitiktības reģionālā vienotā raksturojums	
Reģionālais identitātes	Ļoti jauns, tāpēc kol kas vāji izstrādāts. Suvokams plētros jomā darbinātā speciālistu un darbinātā politikā.
Politiskā spēks	Spēks pieņemot lēmumus ir pieejams pašvaldībām.
Ekonomiskā spēks	Ekonomiskā spēks ir salīdzināmi lielāki dēļ ekonomiskā resursu koncentrācijas salīdzinot ar mazāku teritorijā – transporta loģistika, koncentrēti reģiona centru ekonomiskā spēks.
Administratīvā spēks	Ļoti zems. Nav nekāda reģiona plētros īstenošanai atsevišķas institūcijas. Reģiona plētros līderība Daugpils pilsētas dāma, turētā labus

	administracinius gebėjimus. Kitos savivaldybės, dalyvaujančios regiono plėtroje taip pat turi gerus ar pakankamus administracinius gebėjimus.
2. Vietovės turimų pajėgumų kiekybinis įvertinimas (ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių)	
Ekonominiai	-
Socialiniai	-
Technologiniai	-
Politiniai	-
Šio regiono pajėgumų kol kas neįmanoma įvertinti, kadangi tai labai naujas regionas, kuriame dar nespėta įgyvendinti konkrečių projektų.	
3. Nustatomos regiono vidinių ryšių kategorijos pagal A. Bendavid-Val.	
Ryšių tipai	Elementai ir srautai
<i>Transporto</i>	Visus regiono miestus, išskyrus Visaginą, kerta A6 tarptautinė magistralė, pasižyminti augančiais tranzito į Rusiją srautais; Daugpilio mieste, Latvijoje projektuojamas orouostas ir logistikos centras. Vienas patraukliausių regiono patrauklumą pabrėžiančių faktorių – keturių šalių kaimynystė – Lietuvos, Latvijos, Baltarusijos ir Rusijos. Regioną kerta svarbus tranzito koridorius tarp vakarų ir rytų rinkų, kur ypač patrauklu kurtis verslui.
<i>Komunikacijų</i>	Nėra abipus sienos veikiančių informacinių priemonių, tačiau atskirų savivaldybių informacinės priemonės keičiasi informacija abipus sienos.
<i>Gamtinių išteklių</i>	Regionas pasižymi unikaliu kraštovaizdžiu nuo ežerų (Utena, Zarasai) iki Daugavos slėnių (Daugpilis, Kraslava), kultūros ir istorijos paveldu, regiono žemės vidutinio ir mažesnio derlingumo.
<i>Ekonominiai</i>	Kiekvienas šių miestų turi pranašumą, kuriuos efektyviai plėtojant galima žymiai paveikti ir stimuliuoti vietos ir viso regiono ekonomiką. Tai - maisto ir apdirbamoji pramonė, paslaugų ir turizmo sektoriai. Visi regiono miestai susiduria su ekonomikos restruktūrizavimo problema -siekiant pritraukti investicijas, kurti naujas darbo vietas, vystyti susisiekimą, stengiasi rasti pusiausvyrą tarp gyventojų poreikių užimtumui ir užimtumo galimybių.
<i>Socialiniai</i>	Regiono gyventojai – lietuviai, latviai, rusai, baltarusiai. Religijos – katalikai, pravoslaviai, liuteronai, storavierai. Stebimas regiono gyventojų amžiaus vidurkio augimas.
<i>Viešųjų paslaugų</i>	Regione koncentruotos švietimo įstaigos – Universitetai Daugpilyje, kolegijos Utenoje, Visagine, 3 profesinės mokyklos. Didesniuose miestuose koncentruoti sveikatos apsaugos ir diagnostikos sistemų pajėgumai, aktyvi nevyriausybinė organizacijų veikla.
<i>Instituciniai</i>	Regione kol kas nėra plėtrą įgyvendinančios institucijos. Sprendimui dėl regiono plėtros spriinti reikia visų 5 (Lietuvos ir Latvijos) arba 8 savivaldybių pritarimo.
4. Regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybių	
<p>Regionas Lietuva-Latvija-Baltarusija išsidėstęs 21000 m² plote, išsiskiria unikaliu gamtos, kultūros ir istorijos paveldu, puikiomis susisiekimo sąlygomis, stipriais regiono centrais. Visi šie faktoriai kartu sudaro gerus pagrindus verslui ir rekreaciniam turizmui plėtoti.</p> <p>Regione koncentruojasi pagrindinės transporto arterijos, projektuojamas oro uostas. Trys miestai – Daugpilis, Visaginas ir Utena yra nuošaliau nuo didžiųjų Lietuvos Latvijos miestų, menkai jaučia sostinės vystymosi įtaką.</p> <p>Tiek vertinant turizmo, kultūrinio, politinio, ekonominiu, socialiniu požiūriu, taip pat lyginant regionus, regionas LT-LV-BL turi didžiausius išteklius ir didžiausius gebėjimus, kurie koncentruojasi mažiausioje teritorijoje. Būtent todėl plėtojant regioną gali taikyti naujus,</p>	

nestandartinius metodus.

Zarasų rajono savivaldybė randasi tarp visų trijų miestų, todėl jos dalyvavimas šio regiono plėtroje neišvengiamas. Dalyvaudama regiono plėtros procese, Zarasų rajono savivaldybė, pirmiausiai gaus informaciją apie regiono plėtros kryptis, kurią galės panaudoti siekdama savo rajono plėtros tikslų.

4.6 Pasienio Regionas Daugavpils- Zarasai

15 pav. Mikroregiono Daugavpils- Zarasai žemėlapis ir logotipas

22 lentelė. Informacija apie regioną

Regiono plėtros vizija	Nėra patvirtintos regiono plėtros (ar bendradarbiavimo) vizijos
Regiono plėtros tikslai	Pagrindiniai bendradarbiavimo sutartyje numatyti tikslai – bendradarbiavimas abipus sienos turizmo plėtros, kultūros, sporto, socialinėje srityse.
Regiono plėtros administravimo struktūra	Kadangi mikroregioną sudaro tik dvi savivaldybės – Daugpilio miesto dūma ir Zarasų rajono savivaldybė, regiono plėtrą administruoja savivaldybių specialistai, kurie inicijuoja, rengia bei įgyvendina regiono plėtros projektus.
Regiono plėtros patirtis	Įgyvendinti Projektai: „Bendradarbiavimo tarp Daugpilio miesto ir Zarasų rajono skatinimas vystant turizmą“. Projekto biudžetas– 38888 EUR. Įgyvendinamas projektas “Verslumo Daugpilyje ir Zarasų rajone ugdymas skatinant verslo informacijos centrų bendradarbiavimą” (Projekto biudžetas – 42096 EUR). Rengiamas projektas: „Karo istorijos paveldo abipus sienos pritaikymas lankymui“. Per 2005-2006m. į regioną pritraukta per 80000 EUR. Vidutiniškai po 40000 EUR kiekvienai savivaldybei.

23 lentelė . Regiono plėtros potencialo tyrimas

1. Regiono atitikimas regioninio vieneto charakteristikoms		
Regioninis identitetas	Sparčiai plintantis. 2005-2006m. buvo pravesta regiono populiarinimo informacinė kampanija kaip abipusiai naudingas miesto (Daugpilio) ir kaimiškos vietovės (Zarasų rajono) bendradarbiavimas.	
Politiniai pajėgumai	Srendimus dėl partnerystės pasienio regiono plėtroje priima savivaldybės (savivaldybių vadovai, tarybos).	
Ekonominiai pajėgumai	Partneriai ekonominiai pajėgumais ne konkuruoja (kaip kad būtų tarp vienodo dydžio miestų), tačiau papildo vienas kitą, sukurdami patrauklų, didesnių ekonominių galimybių regiono įvaizdį.	
Administraciniai gebėjimai	Geri. Nėra jokios regiono plėtrą įgyvendinančios atskiros institucijos. Regiono plėtrai lyderiauja Zarasų rajono savivaldybė, turinti gerus administracinius gebėjimus. Daugpilio miesto дума taip pat turi gerus administracinius gebėjimus.	
2. Vietovės turimų pajėgumų kiekybinis įvertinimas (ekonominių, socialinių, technologinių ir politinių)		
Ekonominiai	1,35	Ypač gerai vertinti ekonominiai mikroregiono gebėjimai reiškia, kad regiono gebėjimai ekonomikos srityje kuria pridėtinę vertę, kas lemia spartesnę regiono plėtrą. Tačiau regione labai menki socialiniai ir technologiniai gebėjimai.
Socialiniai	0,55	
Technologiniai	0,35	
Politiniai	0,9	
3. Nustatomos regiono vidinių ryšių kategorijos pagal A. Bendavid-Val.		
Ryšių tipai	Elementai ir srautai	
<i>Transporto</i>	Zarasų miestas per 3 km nutolęs nuo Lietuvos- Latvijos pasienio, 25 km nuo Daugpilio miesto, kur koncentruojasi didmiesčiui būdinga paslaugų įvairovė. Susisiekimas tarp Zarasų ir Daugpilio – maršrutiniu autobusu, automobiliu - 20 min.	
<i>Komunikacijų</i>	Zarasų ir Daugpilio savivaldybių portaluose veikia aktyvios nuorodos į kaimynio miesto svetainę. Apie didesnius renginius vyksta informacinės kampanijos.	
<i>Gamtinių išteklių</i>	Zarasų rajonas ir miestas garsėja gamtos ištekliais (rajone per 300) ežerų, per Daugpilį teka didžiausia Latvijos upių – Daugava. Žemės nėra palankios ūkininkavimui.	
<i>Ekonominiai</i>	Abu miestai kartu sudaro platų turizmo ir rekreacinių paslaugų spektrą – Daugpilis siūlo šiuolaikiškas paslaugas, o Zarasai – rekreaciją ir poilsį gamtoje. Daugpilio kaimynystė Zarasams suteikia didžiulę prekių ir paslaugų pasiūlą, o Zarasai Daugpiliui – papildomą rinką.	
<i>Socialiniai</i>	80 proc. Daugpilio gyventojų sudaro rusai, baltarusiai, ukrainiečiai, ir tik 20 proc. – latviai. Zarasuose 75 proc. lietuvių, likusieji- rusai, lenkai, baltarusiai.	
<i>Viešųjų paslaugų</i>	Daugpilyje veikia 2 universitetai ir profesinė mokykla, Zarasuose – profesinė mokykla;	
<i>Instituciniai</i>	Tarp Daugpilio ir Zarasų savivaldybių pasirašyta bendradarbiavimo sutartis. Sprendimą dėl regiono plėtros priima savivaldybių valdžios atstovai.	
4. Regiono plėtros perspektyvos ir alternatyvių regiono plėtros teorijų pritaikymo galimybės		
Mikroregionas Daugavpils-Zarasai yra mažas, tačiau ekonomiškai gyvybingas. Zarasų žmonės važiuoja į Daugpilį apsipirkti, Daugpilio gyventojai ir svečiai poilsiauja Zarasų rajono kaimo turizmo sodybose. Tiek Daugpilio, tiek Zarasų savivaldybė gauna didesnę paslaugų kompleksą,		

todėl regiono plėtra – paslaugų, kompleksinių turizmo paketų, aktuali abiems savivaldybėms. Mikroregione Daugavpils- Zarasai taip pat galėtų būti vystomos kūrybinės industrijos – Daugpilyje nemažai respublikinės reikšmės meninukų, amatininkų. Regionas- tiek Daugpilis, tiek Zarasai, garsėja originaliais renginiais (vasaros metu- Zaraso ežero saloje Zarasuose, Daugpilyje – ištisus metus). Regionas ateityje turėtų dirbti siekdamas pritraukti daugiau turistų – siūlydamas patrauklų miesto ir kaimo pramogų kompleksą.

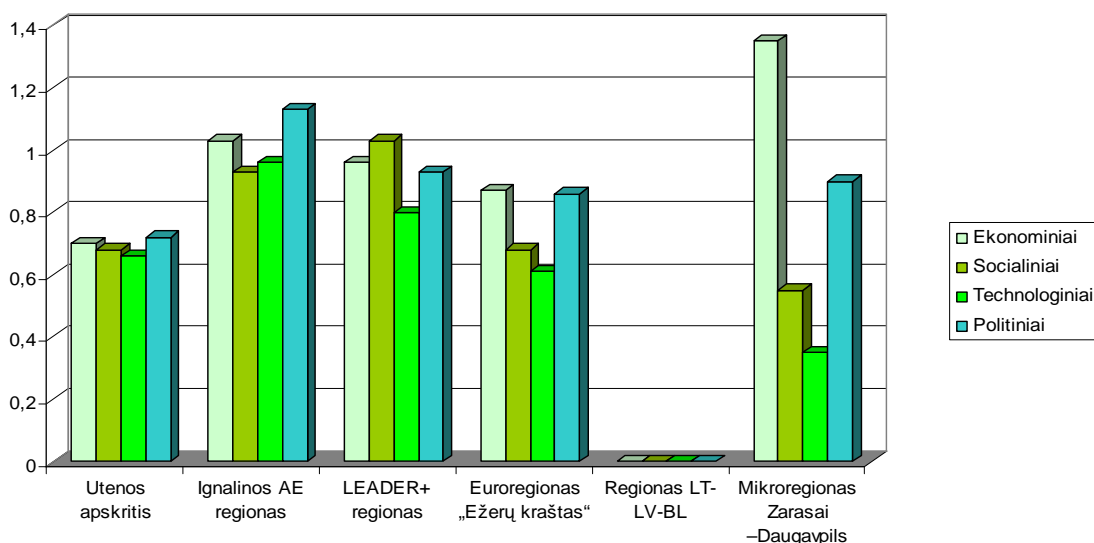
Efektyvus bendradarbiavimas regione galėtų būti socialinėje srityje – Zarasų rajonas turi sąlygas neįgaliųjų rehabilitacijai, moksleivių stovykloms. Daugpilyje koncentruota kvalifikuota medicina, kuria ateityje galėtų naudotis ir Zarasų rajono gyventojai.

Daugpilyje galėtų studijuoti Zarasų mokyklas baigę mokiniai, Zarasiečiai galėtų lankyti retus neformalaus ugdymo užsiėmimus – dailių čiuožimą, motokrosą ir kt.

Autorės nuomone, regiono Daugavpils- Zarasai plėtra žymiai išplėstų Zarasų gyventojų galimybes ir pasirinkimą, kas didintų rajono žmonių pasitikėjimą savimi, skatintų jaunų gyventojus kurtis regione.

4.7 Atskirų regionų tyrimo regioninės plėtros požiūriu apibendrinimas

Atlikus atskirų regionų ir jų gebėjimų analizę, galima daryti išvadas apie regionų plėtros galimybes. Regionų gebėjimų įvertinimai pavaizduoti 15 pav.

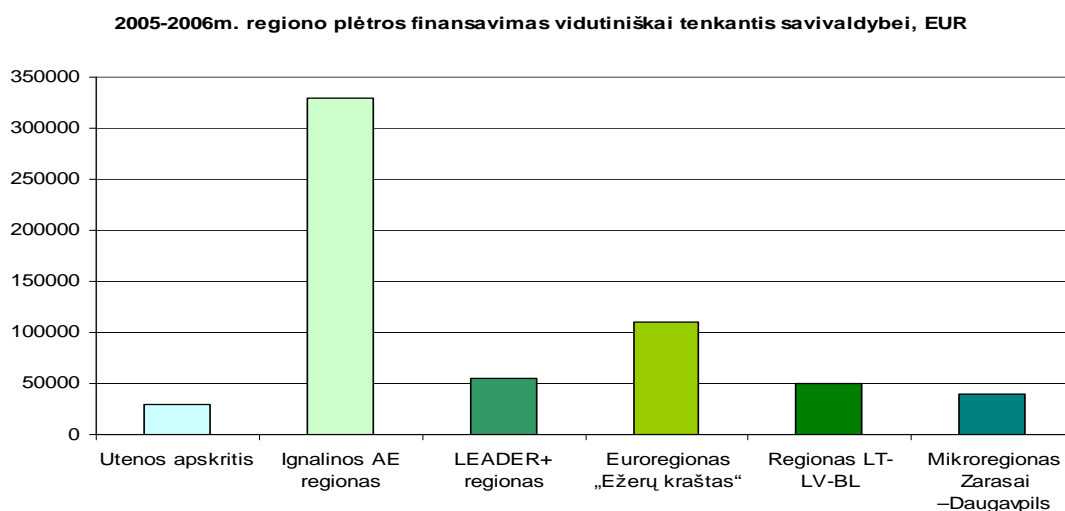

15 pav. Regionų gebėjimų lyginamoji analizė

Savivaldybių plėtros specialistų vertinimų analizė rodo, kad mažiausiai ekonominių, socialinių, technologinių gebėjimų turi nacionalinis regionas -Utenos apskritis. Nors šio regiono išteklių ganėtinai gausūs – nuo transporto sistemos, pramonės centrų iki kaimo turizmo, regiono gebėjimai ir regiono plėtros administravimas galėtų būti vertinamas tik patenkinamai. Iš analizuotų regionų geriausių vertinimų sulaukė Ignalinos AE regionas, kurio gebėjimai įvertinti nuo 0,93 iki 1,13, kas reiškia, kad regionas turi pakankamai gebėjimų regiono plėtrai įgyvendinti.

Panašūs rezultatai gauti atlikus regionų finansinių resursų generavimo palyginamąją analizę, įvertinant finansinę naudą, kurią dalyvaudama kiekvieno regiono plėtroje vidutiniškai gauna savivaldybė (žr. 16 pav.).

Įvertinus atskirų regionų gebėjimus generuoti finansinius išteklius, matyti, kad daugiausiai finansinių išteklių pritraukiama į tikslinį Ignalinos AE regioną. Taip pat reikia paminėti, kad finansavimas skiriamas tiesiogiai verslo subjektams, kas leidžia pajusti realią naudą plėtojant verslą. Tačiau Ignalinos AE regionas yra tikslinis regionas, kurio pagrindinis tikslas – mažinti Ignalinos AE uždarymo sukeltą socialines ir ekonomines pasekmes. Įvertinus regiono plėtrai ir administravimui vyriausybės skirtą finansavimą, tokie regiono plėtros rezultatai yra tikėtini.

16 pav. Regionų finansinio finansinių išteklių generavimo palyginamoji analizė, įvertinant vidutinę vienai savivaldybei tenkančią naudą.

Taip pat reikėtų pažymėti, kad mažiausiai pajamų į regioną generuoja vienus didžiausių išteklių pasižyminti nacionalinis regionas – Utenos apskritis, kas dar kartą patvirtina neefektyvų šio regiono plėtros valdymą.

V. ZARASŲ RAJONO DALYVAVIMO REGIONŲ PLĖTROJE GALIMYBĖS

Zarasų rajono savivaldybės strateginiai plėtros tikslai išdėstyti rajono strateginiame plane. Tyrimo metu siekta įvertinti kokių Zarasų rajono plėtros tikslų galima siekti dalyvaujant atskirų regionų plėtroje.

24 lentelė. Zarasų rajono savivaldybės plėtros planas dalyvaujant skirtingų regionų plėtroje

ZARASŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS PLĖTROS 2007-2015 M. STRATEGINIS PLANAS							
Eil.Nr.	Strateginio plano prioritetai, tikslai ir uždaviniai	Utenos apskritis	Ignalinos AE regionas	LEADER + regionas	Euroregionas „Ežerų kraštas“	Regionas LT-LV-BL	Mikroregionas Zarasai-Daugavpils
I.PRIORITETAS.	TURIZMO PLĖTRA, NAUDOJANT KULTŪROS PAVELDO IR GAMTOS REKREACINIUS IŠTEKLIUS						
1.1.tikslas	<i>Plėtoti turizmo paslaugas:</i>						
1.1.1.uždavinys	Sukurti sąlygas rajono renginių organizavimui bei turistų apgyvendinimui.	X		X		X	X
1.1.2.uždavinys	Plėsti rajono turizmo, poilsio ir laisvalaikio praleidimo informacinę-techninę infrastruktūrą.	X			X	X	X
1.1.3. uždavinys	Kurti Zarasų rajono įvaizdį, vykdyti aktyvų rajono turizmo produktų ir paslaugų marketingą.	X		X	X	X	X
1.2. tikslas.	<i>Išryškinti ir plačiau panaudoti rajono kultūrinį ir gamtinį savitumą.</i>						
1.2.1.uždavinys.	Išsaugoti rajono gamtos savitumą, didinti jo patrauklumą gyvenimui ir turizmui.	X		X	X		
1.2.2.uždavinys	Sutvarkyti vertingas kultūros paveldo, gamtos teritorijas, pritaikant jas lankymui ir rekreacijai.	X		X	X	X	
1.2.3. uždavinys	Informacijos sklaida	X			X	X	X
1.2.4.uždavinys	Plėtoti kultūros, sporto renginius, siekiant platesnio pripažinimo šalies ir tarptautiniu mastu.	X		X	X	X	X
1.3. tikslas	<i>Rajono įvaizdžio formavimas.</i>						
1.3.1.uždavinys	Formuoti estetinį Zarasų miesto ir rajono įvaizdį.			X	X	X	X
1.3.2. uždavinys	Didinti turizmo patrauklumą.	X	X	X	X	X	X
1.3.3. uždavinys	Skleisti informaciją apie miestą, rajoną siekiant pritraukti finansinius išteklius, turistus ir skatinti gyventojų aktyvumą.		X	X		X	X
1.3.4. uždavinys	Skatinti tarptautinį, tarpregioninį bendradarbiavimą ir partnerystę.				X	X	X

2.PRIORITETAS	PALANKIOS SMULKIAM IR VIDUTINIAM VERSLUI APLINKOS KŪRIMAS						
2.1. tikslas	Sukurti ekonominę aplinką palankią smulkiam ir vidutiniam verslui ir investicijoms.						
2.1.1.uždavinys.	Užtikrinti verslo konsultavimo ir informacijos sklaidą.	X	X	X			X
2.1.2. uždavinys	Sukurti finansinių lengvatų sistemą verslo plėtrai.	X	X	X		X	
2.1.3. uždavinys	Inicijuoti paramos rajono verslui ir žemės ūkiui programas, sukurti paskatų verslo plėtrai sistemą	X	X	X		X	
2.1.4.uždavinys	Įgyvendinti veiksmingas darbo rinkos politikos priemones		X			X	
2.1.5. uždavinys	Skatinti vietos ir užsienio investicijas.	X	X	X			X
2.2. tikslas	Perspektyvių verslų rajone skatinimas						
2.2.1.uždavinys	Gyventojų verslumo ugdyimas.	X	X	X		X	X
2.2.2.uždavinys	Sukurti finansinių lengvatų sistemą verslo plėtrai.	X	X	X		X	X
3.PRIORITETAS	SAUGIOS SOCIALINĖS APLINKOS IR PALANKIOS ŽMOGAUS SVEIKATAI APLINKOS KŪRIMAS						
3.1. tikslas	Gerinti rajono bendruomenės sveikatą, socialinę integraciją:						
3.1.1.uždavinys	Sutvarkyti sveikatos apsaugos ir socialinės rūpybos infrastruktūrą.	X	X				X
3.1.2.uždavinys	Vykdyti žmonių su negalia reabilitaciją ir skatinti neįgaliųjų integraciją į visuomenę.	X		X		X	X
3.1.3 uždavinys	Didinti asocialaus elgesio, narkomanijos ir nusikalstamumo prevencijos priemonių veiksmingumą, didinti paauglių užimtumą.		X	X			
3.1.4.uždavinys	Gerinti bendruomenės žinias apie sveiką gyvenimo būdą.	X		X	X	X	
3.2. tikslas	Užtikrinti patogią, švarią ir sveiką rajono gyvenamąją aplinką.						
3.2.1.uždavinys	Skatinti ir remti apsirūpinimo būstais, gyvenamųjų namų atnaujinimo ir viešosios infrastruktūros tvarkomuosius projektus.		X			X	
3.2.2. uždavinys	Skatinti jaunimo sugrįžimą į Zarasų rajoną, suteikiant jiems lengvatines sąlygas įsigyjant būstą.		X			X	
3.2.3. uždavinys	Plėsti laisvalaikio, sporto, kultūros, poilsio infrastruktūrą ir informacinę sistemą.	X	X	X	X	X	X
3.2.4. uždavinys	Skatinti bendruomenių iniciatyvą, įgyvendinant bendruomenės aktualius projektus.	X	X	X			X
3.2.5.uždavinys	Atnaujinti ir pritaikyti gyvenamųjų namų aplinką neįgaliesiems, pėstiesiems ir dviratinkams.		X	X		X	X
3.3. tikslas	Kurti saugią socialinę aplinką.						

3.3.1.uždavinys.	Plėtoti vaikų ir jaunimo veiksmingo socialinio ugdymosi sąlygas ir formas.	X	X	X		X	X
3.3.2.uždavinys	Parengti asmenų, grįžusių iš įkalinimo įstaigų, užimtumo programą.	X	X				
3.3.3.uždavinys	Ištyrus poreikius, plėsti socialinių paslaugų spektrą, kad būtų kuo efektyviau patenkinti visi poreikiai.	X	X				X
3.4. tikslas.	Kurti efektyviai veikiančią švietimo sistemą.						
3.4.1.uždavinys	Formuoti nuolatinio mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo sistemą.	X				X	
3.4.2.uždavinys	Kurti aktualaus turinio elektronines paslaugas gyventojams, skatinti įstaigų kompiuterizavimą, diegti elektroninės valdžios principus Savivaldybėje.		X				
3.4.3.uždavinys	Kurti efektyviai veikiančią ikimokyklinio, bendrojo lavinimo ir papildomo ugdymo sistemą	X	X				X
3.4.4.uždavinys	Didinti vaikų ir jaunimo užimtumą, sudaryti sąlygas saviraiškai.	X	X				X
4.PRIORITETAS.	INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA IR PASTOVUS APLINKOS KOKYBĖS GERINIMAS.						
4.1. tikslas	Susisiekimo inžinierinės infrastruktūros gerinimas						
4.1.1.uždavinys	Transporto infrastruktūros gerinimas						
4.1.2.uždavinys	Vykdyti socialinės infrastruktūros plėtros planavimą	X	X		X	X	X
4.1.3. uždavinys	Gerinti laisvalaikio, poilsio, sporto organizavimo infrastruktūrą	X	X	X	X	X	X
4.1.4.uždavinys	Plėsti turizmo paslaugų sektoriaus infrastruktūrą	X	X	X		X	X
4.2. tikslas	Mažinti neigiamą aplinkos poveikį gyventojų sveikatai						
4.2.1.uždavinys	Plėtoti atliekų tvarkymo, perdirbimo ir taršos mažinimą sistemą	X		X	X	X	
4.2.2.uždavinys	Modernizuoti ir plėtoti vandens tiekimą ir nuotekų šalinimą.	X		X			

Atlikus regionų gebėjimų ir plėtros potencialo vertinimus, nustačius Zarasų rajono savivaldybės strateginiame plane numatytų priemonių įgyvendinimo per regioninės plėtros priemones galimybes, galima daryti išvadą, kad šio darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino – Zarasų rajono savivaldybė aktyviai dalyvaudama atskirų regionų plėtroje, gali pasiekti daugiau tikslų ir įgyvendinti daugiau strateginiame plane numatytų priemonių. Dalyvavimas regionų plėtroje Zarasų rajono savivaldybei leis išplėsti regioninės plėtros gebėjimus įvairiose plėtros srityse, o bendradarbiavimas skirtinguose regionuose leis padidinti regioninės plėtros pajėgumus bei ugdys savivaldybės plėtros specialistus. Remiantis gamybos masto ekonomijos principu, galima daryti prielaidą, kad aktyviai dalyvaudama regionų plėtroje Zarasų rajono savivaldybės administracija galėtų sumažinti plėtros išlaidas, kurios atskirų projektų atvejais būtų dalijamos regionų partneriams po lygiai.

IŠVADOS

Atlikus teorinės medžiagos analizę, galima daryti tokias išvadas apie regionų plėtrą:

1. Regionų ekonominį pakilimą, vietos tinklų ir išorinės plėtros procesų suaktyvėjimą globalizacijos sąlygomis lemia vietinių ryšių skatinimas tarp verslo subjektų ir kitų vietos veikėjų. Bendradarbiavimas skatinamas įvairiais lygmenimis tiek tarp įmonių regiono viduje, tiek tarp atskirų regionų, tiek tarptautiniu mastu. Naujoviškas bendruomenių ekonomikos supratimas pasireiškia tuo, kad pačios organizacijos bendradarbiaudamos tarpusavyje ir efektyviai išnaudodamos savo išteklius, gali pagerinti vietinės ekonomikos būklę.

2. Mikroregionai užtikrina aktyvaus, strateginio vystymosi potencialą artimesniame, vietiniame lygyje. Dėl to planavimas gali būti atliekamas greičiau ir efektyviau koncentruojantis į mikroregionus, nei tada, kai už jį atsakinga nacionalinė valstybė.

3. Regiono plėtroje svarbūs ne tik konkretaus regiono ištekliai, bet ir regiono pajėgumai. Didesni regiono pajėgumai su tais pačiais regiono ištekliais leis efektyviau siekti regiono plėtros tikslų.

Atlikus atskirų regionų veiklos tyrimą, galima daryti šias išvadas:

4. Tam tikrų strateginių plėtros tikslų savivaldybėms naudingiau siekti aktyviai dalyvaujant regionų plėtroje. Įvertinus Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimo atskirų regionų plėtroje galimybes, galima teigti, kad aktyviai dalyvaudama atskirų regionų plėtroje, savivaldybė galės pasiekti daugiau tikslų ir įgyvendinti daugiau strateginiame plane numatytų priemonių, nei veikdama savarankiškai. Tam sąlygas sudarys atskirų regionų pajėgumai, kurie yra didesni nei zarasų rajono savivaldybės.

5. Pagrindiniai regiono intensyvesnę plėtrą lemiantys veiksniai – regiono lyderis, pakankama regiono plėtros srityje dirbančių specialistų kompetencija ir savivaldybių aktyvus dalyvavimas regioninėje plėtroje.

6. Atskiriems plėtros tikslams siekti tinkamiausios tam tikro dydžio teritorijos.

7. Savanoriškai (be valstybės pagalbos) susikūrę regionai yra aktyvesni, turi didesnius pajėgumus ir geresnę motyvaciją nei nacionaliniai regionai.

8. Regiono pajėgumai priklauso nuo regiono finansinių išteklių, skiriamų regiono plėtros administravimui.

REKOMENDACIJOS

1. Remiantis regionų išteklių analize, daug Zarasų rajono savivaldybės strateginiame plane numatytų priemonių Zarasų rajono savivaldybė galėtų įgyvendinti dalyvaudama Utenos apskrities regiono plėtroje. Tačiau šiandien to neleidžia pernelyg menki šio regiono pajėgumai. Siekiant pagerinti Utenos apskrities regiono pajėgumus ir administravimo gebėjimus, remiantis Jungtinės Karalystės gerąja patirtimi, tikslinga būtų įkurti Utenos regiono plėtros Tarybos sprendimų vykdomąją instituciją- agentūrą, kuri būtų tiesiogiai atskaitinga regiono plėtros tarybai. Tokia institucija leistų apjungti ir išplėtoti savivaldybėse kylančias iniciatyvas iki regiono lygio, kas, apjungus skirtingų savivaldybių specialistus vienam tikslui, padidintų regiono pajėgumus. Tokia regiono plėtros sistema būtų paremta bendradarbiavimu ir vietos valdžios bei socialinių partnerių interesų derinimu, siekiant spartesnės regiono plėtros.

2. Darbe aprašyti kompleksinio regeneracijos metodo galėtų būti mokomi ir Lietuvos regionų, savivaldybių plėtros specialistai, kurie šiandien įpratę vienu metu vystyti po vieną sritį ar projektą.

3. Kūrybinių industrijų plėtra galėtų būti įgyvendinama Utenos apskrities mastu, taip pat LEADER+ regione kaimiškose vietovėse.

4. Zarasų rajono savivaldybė dalyvaudama Utenos apskrities regiono plėtroje galėtų siekti turizmo vietovės įvaizdžio formavimo, kūrybinių industrijų plėtojimo tikslų.

5. Dalyvaudama Ignalinos AE regiono plėtroje Zarasų rajono savivaldybė galėtų siekti sąlygų jaunimui regione gerinti, taip pat skatinti regiono smulkų ir vidutinį verslą (tiesioginė SVV parama).

6. Zarasų rajono savivaldybė dalyvaudama euroregiono galėtų siekti šių tikslų – rajono, kaip „Ežerų krašto“ populiarinimo užsienio rinkoje, siekiant pritraukti didesnius užsienio turistų srautus, bendradarbiavimo abipus sienos su Latviais ir Baltarusiais dalijantis patirtimi ir rengiant konkrečius plėtros projektus.

7. Dalyvaudama LEADER+ kaimiško regiono plėtroje Zarasų rajono savivaldybė siektų vietos plėtros aktyvinant kaimo gyventojus, skatinant juos imtis veiklos sprendžiant bendruomenės bei užimtumo kaime problemas.

8. Dalyvaudama regiono Lietuva-Latvija-Baltarusija plėtroje, Zarasų rajono savivaldybė gautų informaciją apie plėtros projektus ją supančiuose atskirų regionų centruose – Daugpilyje, Visagine, Utenoje, kas leistų numatyti atitinkamas priemones įsilieti į bendrą regiono plėtrą.

9. Glaudžiai bendradarbiaudama su Daugpilio miesto dūma, Zarasų rajono savivaldybė įvairiose srityse išplėstų rajono galimybes, kas pakeltų gyventojų ir verslo subjektų motyvaciją ir pasitikėjimą savimi, darytų rajoną patrauklesniu gyventi ir dirbti.

10. Savivaldybėms siejant rajono plėtrą su konkrečiu regionu, naudinga investuoti į regionų plėtros institucijų išlaikymą, siekiant pritraukti ir išlaikyti kvalifikuotus regiono plėtros specialistus taip didinant skirtingų regionų plėtros gebėjimus ir pajėgumus.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas//Valstybės žinios.2002,Nr.123-5558.
2. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas// Valstybės žinios. 2000,Nr. 91-2832.
3. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymas dėl regionų plėtros planų parengimo ir atnaujinimo metodikos patvirtinimo// 2002-10-04 įsakymas Nr.482.
4. Amstrong H. Regional Economics and Policy. - United Kingdom: MPG books Ltd, 1985. P. 15-33; 37-63.
5. Beer A., Haughton G. and Maude A. Developing Locally. An International Comparison of Local and Regional Economic Development. -United Kingdom: Caroline Wilding, 2003. P.1-15; 37-179.
6. Benhavid- Val A. Regional and local economic analysis and Practitioners. 4th. ed. - JAV: Praeger Publishers, 1991. P. 238.
7. Blakely E.J., Bradshaw T.K. Planing local economical development: Theory and practice. 3rd ed. - London: SAGE Publications, Inc., 1989. P. 397.
8. Cheshire P.C., Duranton G. Recent Developments in Urban and Regional Economics. - MPG books, 2004.
9. Dapkus R., Railienė G., Regiono ūkio plėtra. Mokomoji knyga. Kaunas: Vitae Litera, 2006.
10. Felsenstein D., Mc Quaid R., Mc Cann, Shefer D. Public investment and Regional Economic Development. USA: Northampton, MA, 2001, P. 245.
11. Gesicka Grazyna. Local Developement Institutions. Katowice: 1996. P. 9– 25.
12. Groot L.F. H., Nijkamp P., Stought R.R. Enterpreneurship and Regional Economic development. A Spatial perspective. UK: E.E. Publishing, 2004.
13. Held D., Mc Grew A., Goldblatt D., Perraton J. Globaliniai pokyčiai: politika, ekonomika ir kultūra. Vlinius: Margi raštai, 2002. P.134-176.
14. Magone J.M. Regional institutions and governance in the European union. USA: Praeger Publishers, 2003. P. 153-215.
15. Makarychev A.S., Sergunin A.A. Globalization. The globalization of Eastern Europe: Teaching international relations without borders. Hamburg, 2000. P. 397-424.
16. Making Globalisation Work for Everyone. The European Union and World Trade. European Commission.Directorates General Press and Communication. European Communities, 2003.

17. Mažeikis G., Černevičiūtė J., Ščiglinskienė A., Tatarūnė I. Alytaus ir Utenos apskričių kūrybinių industrijų žemėlapis. Tyrimo santrauka. – Vilnius, 2005.
18. Salvatore D. Managerial Economics in a Global Economy. Fifth Edition. USA: South-West division of Thomson Learning, 2004. P. 23.
19. Wood A., Valler D. ed. Governing local and Regional Economies. Institutions, Politics and Economic Development. Ashgate, 2004.
20. Rosabeth Moss Kanter. Thriving Locally in the Global Economy// Harvard Business Review. 2003, August, P. 119-127.
21. Bagdzevičienė R., Regionų plėtros ekonomikos ir vadybos aspektai. [Http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB_reg_ekon_vadyb.doc](http://www.lrti.lt/veikla/Pranesimai/RB_reg_ekon_vadyb.doc); prisijungimo laikas: 2006-12-19.
22. Karbauskis V., Provincija Europos Sąjungoje turės keistis. <http://www.nsajunga.lt/Default.asp?ArticleID=1336&TopicID>; prisijungimo laikas: 2006-12-17.
23. Cuddy M. Ekonominės plėtros strategija Lietuvai: veiksniai ir galimybės// Nacionalinis Airijos universitetas Galway, 1998. P. 51.
24. Kavaliauskienė V., Svarbiausios ekonominės problemos globalizacijos aspektu. Aukštaitijos regiono mokslas ir pramonė// Tarptautinė mokslinės konferencijos medžiaga (Panevėžys 2002 lapkričio 8 d.). – Panevėžys, 2002, P. 109-114.
25. Kūrybinės industrijos – galimybė Europoje ir Europai. 2003 m. spalio 27-28 d.// konferencijos medžiaga. <http://www.durys.org/industrijos/industrijos1.htm>, <http://www.durys.org/industrijos/industrijos2.htm>; prisijungimo laikas: 2006-12-17.
26. Šimelevič K., Bagdzevičienė R. Regionalizacijos procesas – vienas iš svarbiausių veiksnių, užtikrinančių regionų ekonominę plėtrą. 2002: Kauno Technologijos Universitetas.
27. Grinys E. Ką Lietuvos savivaldai pasufleravo ES regionų komiteto prezidentas// Savivaldybių žinios. 2005 Nr.30 (327).
28. Lietuvos 2007-2013 metų Europos Struktūrinės paramos panaudojimo strategija. www.finmin.lt.
29. Ignalinos AE regiono plėtros agentūra. www.iaeregionas.lt prisijungimo laikas: 2006-12-17.
30. Lietuvos statistikos departamentas. www.stat.gov.lt prisijungimo laikas: 2006-12-17.
31. Regeneracija- kas tai? www.greenwhich.gov.uk/Greenwhich/YourEnvironment/FAQ/WhatIsRegeneration.htm; prisijungimo laikas: 2006-12-17.
32. Zarasų savivaldybės tinklapis. www.zarasai.lt , prisijungimo laikas: 2006-12-17.

SANTRAUKA

I.Tatarūnė, Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimo regionų plėtroje patirtis ir galimybės. Magistro darbas/ Vadovas: doc.dr. A.Minkevičius, Mykolo Romerio Universitetas – Vilnius, 2006. – 66 p., 1 priedas, 16 pav., 24 lentelės, 1 formulė, Literatūros sąrašas – 27 pozicija.

Magistro darbo tikslas - įvertinti atskirų regionų išteklius, gebėjimus ir plėtros potencialą, pateikti pasiūlymus bei rekomendacijas Zarasų rajono savivaldybės dalyvavimui regionų plėtroje vystant strategines plėtros sritis.

Magistro darbą sudaro penkios dalys. Problemos analizės dalyje pristatomi Zarasų rajono savivaldybė ir suformuojama problema – neišnaudotos regioninių plėtros galimybės. Magistrinio tiriamojo darbo antrojoje dalyje pateikiami skirtingi regioninės plėtros apibrėžimai, aprašoma globalizacijos įtaka regionų plėtrai. Taip pat įvertinami regionalizacijos poveikio ekonominei plėtrai teoriniai modeliai – įvardijami pagrindiniai regionų ekonomikos augimo veiksniai, regionų decentralizacijos ir bendruomenių įtraukimo į regionų plėtrą galimybės, nusakomas miestų zonų poveikis regionams, įvertinama bendradarbiavimo regione ir tarp regionų nauda.

Trečiojoje dalyje aprašoma Didžiosios Britanijos dviejų skirtingų regionų – Šiaurės Rytų regiono (su centru Newcastle) ir Šiaurės Vakarų regiono (su centru Manchester) regionų plėtros patirtis- pristatomos dvi regiono plėtros kryptys – Kūrybinių industrijų plėtra ir regionų regeneracijos procesas, įvertintos šios praktikos pritaikymo Lietuvos regionams galimybės.

Ketvirtojoje dalyje trimis skirtingais pjūviais įvertinti atskiri regionai, kurių veikloje dalyvauja Zarasų rajono savivaldybė, atlikta regionų pagrindinių ekonominių komponentų analizė. Atliktas atskirų regionų plėtros gebėjimų tyrimas, apibendrinti regionų plėtros tyrimų rezultatai.

Penktojoje dalyje pateikiamos išvados ir rekomendacijos Zarasų rajono savivaldybei dalyvauti regionų plėtroje, pateikiami pasiūlymai atskirų regionų plėtros gebėjimams gerinti.

SUMMARY

I.Tatarune, Regional development: The experience and Perspective of Zarasai district Municipality. Master Thesis/ Mentor: doc. Phd A.Minkevicius, University of Mykolas Romeris – Vilnius, 2006. – P. 66., 1 annex, 16 images., 24 tables, 1 formula, bibliogaphy – 27 sources.

The main bjective of this master thesis is to evaluate different regions in terms of their resourses, capacity and potencial, also a set of recomendation for Zarasai district Municipality future participation in regional development and the implementation of its atrategic goals.

The master thesis consist of five sections. In the first section the municipality is described and the problem of unused development potential is highlighted.

Section two describes different regional devepment approches, and gobal impact upon regional development. Also theoretical models of the impact of regional development on economic growth are analyzed. In this chaper the main factors for regioanl economic growth are described, trends of decentralization and the increas of community involvment and cooperation within the region, also the impact of city zones on regional development are highlighted.

Section three looks at the experiwnce of the UK in two different regions – Newcastle of the North East and Manchester North West: development of creative industry sector and regional regeneration process, also the potential to adopt these approches to Lithuania.

Section four evaluates regional development accross six defferent regions using three indicators: these indicator are regional components, economic components, mesuring capacity of different regions. Lastly there is a comparison between each region.

Finaly in chaper five specific recomendations and conclusions are described for Zarasai for each of the region.

PRIEDAI

Utenos apskritis

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Utenos rajono savivaldybė	0,9	1	0,9	1
Anykščių rajono savivaldybė	-	-	-	-
Molėtų rajono savivaldybė	0,7	0,6	0,8	0,7
Ignalinos rajono savivaldybė	0,8	0,6	0,6	0,8
Visagino savivaldybė	0,5	0,6	0,5	0,4
Zarasų rajono savivaldybė	0,6	0,6	0,5	0,7
	0,70	0,68	0,66	0,72

Ignalinos AE regionas

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Ignalinos rajono savivaldybė	1,1	1	0,9	1
Visagino savivaldybė	0,8	0,7	0,5	0,8
Zarasų rajono savivaldybė	1,2	1,1	1	1,2
	1,03	0,93	0,96	1,13

Leader + regionas

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Ignalinos rajono savivaldybė	0,8	0,9	0,6	0,9
Utenos rajono savivaldybė	1	1,1	0,8	0,9
Rokiškio rajono savivaldybė	-	-	-	-
Zarasų rajono savivaldybė	1,1	1,1	0,9	1
	0,96	1,03	0,8	0,93

Euroregionas "Ežerų kraštas"

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Ignalinos rajono savivaldybė, LT	1	0,8	0,7	1
Visagino savivaldybė, LT	0,4	0,4	0,1	0,6
Zarasų rajono savivaldybė, LT	1	0,6	0,6	0,8
Utenos rajono savivaldybė, LT	0,8	0,9	0,7	0,9
Švenčionių rajono savivaldybė, LT	-	-	-	-
Anykščių rajono savivaldybė, LT	-	-	-	-
Daugpilio miesto dūma, LV	1,1	0,5	1	0,5
Daugpilio rajono dūma, LV	-	-	-	-
Kraslavos miesto dūma, LV	0,9	0,9	0,6	1,2
Kraslavos rajono dūma, LV	-	-	-	-
Preili miesto dūma, LV	0,9	0,7	0,6	1
Rezeknes miesto dūma, LV	-	-	-	-
Braslavo apylinkė, BL	-	-	-	-
Verhnedvinsko miesto valdyba, BL	-	-	-	-
Glubokoje miesto valdyba, BL	-	-	-	-
Mioru miesto valdyba, BL	-	-	-	-
	0,87	0,68	0,61	0,86

Regionas LT-LV-BL (nevertinama)*

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Utenos rajono savivaldybė, LT				
Visagino savivaldybė, LT				
Zarasų rajono savivaldybė, LT				
Daugpilio miesto dūma, LV				
Kraslavos miesto dūma, LV				
Braslavo miesto valdyba, BL				
Verhnedvinsko miesto valdyba, BL				
Navapolocko miesto valdyba, BL				

*Regionas LT-LV-BL yra nevertinamas gebėjimų požiūriu, kadangi yra neseniai susikūręs ir nėra įgyvendinęs konkrečių regioninio masto projektų.

Mikroregionas Zarasai –Daugavpils

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Zarasų rajono savivaldybė, LT	1,2	0,6	0,6	1,1
Daugpilio miesto dūma, LV	1,5	0,5	0,1	0,7
	1,35	0,55	0,35	0,9

Vertinimų suvestinė

	Ekonominiai	Socialiniai	Technologiniai	Politiniai
Utenos apskritis	0,70	0,68	0,66	0,72
Ignalinos AE regionas	1,03	0,93	0,96	1,13
LEADER+ regionas	0,96	1,03	0,8	0,93
Euroregionas „Ežerų kraštas“	0,87	0,68	0,61	0,86
Regionas LT-LV-BL	-	-	-	-
Mikroregionas Zarasai –Daugavpils	1,35	0,55	0,35	0,9

	2005-2006m. regiono plėtros finansavimas vidutiniškai tenkantis savivaldybei, EUR
Utenos apskritis	30000
Ignalinos AE regionas	330000
LEADER+ regionas	55000
Euroregionas „Ežerų kraštas“	110000
Regionas LT-LV-BL	50000
Mikroregionas Zarasai –Daugavpils	40000